

150 RSD BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 1.70 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

VREME

28. jun 2012.

broj 1121

Sastavljanje vlade
Dačićeva
nedelja raspleta

KRIMINAL: SMRT U AUTOMOBILU

EKSPLOZIVNO LETO

Intervju ► Bogdan Tanjević, trener

ikend ručak 999

Restoran Brasserie
od 12:00-18:00

za odrasle **999** dinara
za decu do 10 godina **BESPLATNO**

Igraonica i animatori
za decu
Besplatan parking
Telefon za rezervacije
011 311 30 63

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Ćirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović,
Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),
Andrej Ivanji (svet@vreme.com),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (medjuvreme@vreme.com),
Zoran Majdin, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić (strip@vreme.com),
Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com)
Jelena Mrđa (foto@vreme.com)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović,
Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,
Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Ćuk, Marija
Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,
Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje

http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(prodaja@vreme.com)
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(marketing@vreme.com)
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 ZOOM: Ambicija i sujeta

10 Stranački pregovori: Nedelja raspleta Ivice Dačića

14 Izborne koalicije: Skupštinska šarenica

18 Portret savremenika: Vesna Pešić

22 Kriminal: Eksplozivno leto

26 Elektroprivreda Srbije:

Najstarija elektrana za najnovije doba

28 Svedok vremena:

Bogdan Tanjević, košarkaški trener

35 Vreme Beograda: Sport, ne kompjuter

47 Nuspojave: Sumnjivo lice, sve s bradom

44 Ljudi i vreme

43 Lisica i ždral: O umetnosti pregovaranja

KULTURA

46 Izložbe: Priča o Balkanu

48 Portret: Filip Rot, pisac

50 Roman: „Bonavia“, Dragan Velikić

52 Bečki pozorišni festival: Trijumf poetskih prizora

54 Koncert: Mostar Sevdah Reunion

55 TV manijak: Čačanska rolerijada

SVET

56 Sirija: Sto ubijenih dnevno

60 Samit EU: Polufinale Angele Merkel

62 Korupcija u tranziciji:

Lov u mutnom i lov na veštice

MOZAIK

64 Nova kreditna linija Banke Intesa:

Kreditni zdravlja vredni

68 Moj muški život: Brak: preluba

69 Vreme nauke: Genom – Enciklopedija živih

77 Pošta

78 Vreme uživanja: Zavisnik

Zbog čitave biografije, funkcija koje je obavljala, događaja u kojima je učestvovala, mišljenje Vesne Pešić nije i ne može da bude tek mišljenje jedne obične građanke, ali ni ona sama ne pravi razliku kada govori kao građanka, kao političarka, a kad kao sociolog

Piše: Jovana Gligorijević

Autori izložbe fotografija "Priča o Balkanu" fotografisali su najvažnije crkve, džamije, javna kupatila, akvadukte, kuće i mostove sagrađene u vreme otomanske vladavine na Balkanu

Piše: Sonja Ćirić

Krvavi obračuni između pobunjenika i režimskih snaga. Eksplozije automobila bombi, samoubilački napadi, opsade i razaranje gradova, masakri nad civilima, decom i ženama...

Piše: Momir Turudić

Na naslovnoj strani: Vozilo u kojem je ubijen Boško Raičević
Foto: Milan Rašić/ Reuters

Sredinom juna, svake godine samo ako je reka čista Tisa procveta. Pred smiraj dana, kada izgleda da sunce lagano tone u liniju horizonta, iz dubine reke Tise započinje neobičan svadbeni ples.

foto: Laslo Baloh / Reuters

28/6/12 - 4/7/12

prognoza vremena

27/06/12
<http://www.meteos.rs>

min°C	max°C	četvrtak		petak		subota		nedelja		ponedeljak		utorak		sreda									
Beograd	15		30	18		32	20		34	22		35	23		37	24		35	20		29		
	Vojvodina	14		29	16		31	18		34	20		35	21		36	22		33	18		27	
		centralna i južna Srbija	12		31	15		33	16		35	18		36	20		37	22		38	21		32

Prva dva dana perioda vreme će biti prijatno, a zatim će doći do pogoršanja. Zbog velike vrućine neophodno je izbegavati aktivnosti na otvorenom u najtoplijem delu dana i koristiti adekvatnu zaštitu od sunca.

WWW.TROUBLEMAKER.RS

TROUBLEMAKER production

**Štandovi
Eventi
Marketing
Produkcija**

broj nedelje

7

Najmlađi član ban-
de koja je krađom
predmeta Javnog ko-
munalnog preduzeća
"Vodovod i kanaliza-
cije" u Požarevcu na-
vedenom preduzeću
nanela štetu od oko
160.000 dinara ima –
sedam godina.

LONDON - EKVADOR

foto: Reuters

Putovanje Džulijana Asanža

U sveže predvečerje, prošlog utorka 19. juna, najtraženiji čovek na svetu, Džulijan Asanž, ušetao je u Ambasadu Ekvadora u centru Londona.

Osnivač Vikiliksa uhapšen je decembra 2010. godine i od tada je vreme provodio u kućnom pritvoru na bajkovitom imanju od oko 260 hektara u blizini istočne obale Engleske. Raskošna kuća i imanje su u vlasništvu Asanžovog prijatelja i obožavaoca Vona Smita, proslavljenog snimatelja, koji je zabeležio retke slike ulaza američkih snaga u Irak, a zamalo je izbegao snajper dok je izveštavao sa Kosova.

Kućni pritvor i uslovi kaucije od 315.000 funti obavezivali su Asanža da tokom noći, između 22 sata uveče i osam časova ujutru, bude kod kuće. Njegovo kretanje je praćeno pomoću elektronske narukvice, ali je Asanž bio slobodan da daje intervju ili čak da bude domaćin u tok-šou emisiji.

U Ambasadu Ekvadora Asanž je došao da traži azil; on tvrdi da je progonjen i da mu preči izručenje u Sjedinjene Američke Države u kojima se smrću kažnjavaju špijunaža i pobuna.

Dvadesetak dana ranije Vrhovni sud Velike Britanije doneo je odluku da Asanž može biti izručen Švedskoj, što bi se verovatno desilo početkom jula. U Švedskoj ga traže zbog optužbi – koje Asanž negira – da je seksualno napastovao dve žene. Posle tog suđenja, Švedska bi Asanža po hitnom postupku isporučila u SAD. Tamo ga traže zato što je Vikiliksi od novembra 2010. godine pa u narednih skoro godinu dana

objavljivao stotine hiljada američkih diplomatskih depeša označenih kao državna tajna – prepiske američkih ambasadora širom sveta sa Stejt departmentom. Osim toga, Vikiliksi je i ranije objavljivao poverljive izveštaje američke vojske o ratovima u Iraku i Avganistanu, a nastavio je svoj posao čak i kad je Asanž uhapšen u decembru 2010.

Ekvador je (ne)zvanom gostu najpre obećao brzu odluku o zahtevu za azil, ali, kako stvari stoje, ova situacija u kojoj Asanž živi u Ambasadi, mogla bi da potraje danima, nedeljama, pa i mesecima. No, Asanž je navikao da obitava po tuđim kućama – od osnivanja Vikiliksa uglavnom spava na tuđim kaučima.

Ekvador je Asanžu još 2010, u jeku objavljivanja Vikiliksovih depeša, ponudio gostoprimstvo, ali je predsednik ove južnoameričke države Rafael Korea nekoliko dana kasnije ispravio svog ministra spoljnih poslova i rekao da ne odobrava ponudu datu Asanžu. Asanž ipak verovatno zna nešto više: azil nije ekspresno odbijen, konsultacije su u toku (razgovara se i sa Velikom Britanijom), a ambasadorica Ekvadora u Londonu Ana Alban vratila se u Kito da bi o odluci razgovarala sa predsednikom Koreom.

U međuvremenu, mediji spekulisu kako bi Asanž, ukoliko dobije azil, uopšte uspeo da se ukrca na avion. Onog momenta kada napusti Ambasadu, bez obzira na odluku, britanska policija ima pravo da ga uhapsi.

MARIJA VIDIĆ

► novogovor

Ireverzibilno

U neko ne tako davno lepo vreme bili smo, s prijateljima, na gradilištu reverzibilne brane u Zaovinama, na Tari.

Reverzibilan, na novolatinskom *reversibilis* znači povratljiv, povratan; koji se može prevrtati.

No, staro- i novogovorska reč ireverzibilan, novolatinski *irreversibilis* znači nepovratan; *irverzibilni procesi* su oni čiji pravac i tok ne može da se vrati natrag, životni procesi, istorijski događaji i drugo. Tako je u termodinamici, na primer, ali ne i u mehanici, gde se sve uglavnom vrti u krug.

Komplikovanije rečeno, po Žanu Pijažeu, ukoliko se vreme shvati kao tok zbivanja u kojem se prethodni trenutak nikad ne ponavlja, onda saznanjem nije moguće pratiti procese u vremenu. Ali: empirijsko vreme je ireverzibilno, dok reverzibilno vreme odgovara racionalnom toku mišljenja.

U biologiji je ireverzibilnost tačka posle koje se ćelija nekog organizma ne može vratiti na prethodno stanje.

U medicini, to je period od nekoliko minuta dok se ne konstatuje "moždana smrt", iz koje nema povratka.

Zanimljivo je to što se ideje nepovratnosti ili povratnosti drže prirodne nauke, dok se nedoumicama – ili praksom primene – bave inženjeri. Opet o Zaovinama i reverzibilnoj hidroelektrani, visoko gore iznad zelene Drine, na Kozjim stenama. *Reverzibilna hidroelektrana* ima velike pumpe koje u vreme manje potrošnje struje vraćaju vodu u akumulaciono jezero, dok u vreme nestašice energije puštaju vodu iz akumulacije i proizvode struju u situaciji kada je potrebna i skuplja.

E, sad, otkud ovde ova reč? Sve češće čujemo da je nezavisnost Kosova ireverzibilna, tj. nepovratan proces. Nezavisno od toga šta neko o tim izjavama misli, problem je što takva ocena nije ni biološka, ni fizička, čak ni antropološka izjava. Oni koji nam ponavljaju mantru o nepovratnosti kosovske nezavisnosti saopštavaju svoj politički stav kao "prirodni" zakon, kao da istorija društvene reverzibilnosti ne postoji.

Najzad, što se Kosova i reverzibilnosti tiče, možda je najbolje pozvati se na *Vukaliju*: Reverzibilno se deli na reverzibilno i ireverzibilno. Ireverzibilno nije reverzibilno! Reverzibilno: i natamo i naovamo. Presipaš iz šupljega u prazno, pa iz praznog u šuplje, pa iz šupljeg u prazno... Sve dok imaš šta da presipaš.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

Dedotkomizacija

Internet imenima sprema se u 2013. najveća promena otkako su nastali .com i .net, preciznije rečeno otkako internet postoji. Svako ko poželi, a uz to ima i 185.000 dolara viška, moći će da napravi top domen prema sopstvenoj želji. Dakle, magazin koji čitate ne bi više morao da koristi adresu "vreme.com", već bi mogao da registruje sopstveni domen najvišeg nivoa "vreme". Ispred može da napiše šta hoće, ali nešto svakako mora. Na primer, www.navigator.vreme (može i bez www). Trenutno se to piše kao www.vreme.com/navigator ili navigator.vreme.com. Ove adrese su, inače, samo makete, nemojte ni pokušavati da im pristupite.

Možda vam sve ovo zvuči beznačajno, ali zašto bi onda već dve hiljade kompanija u svetu najavilo kupovinu nečega što inače mogu da zakupe za pedesetak dolara godišnje, koliko koštaju sada popularni domeni?

Razlog je krupna reorganizacija interneta. Ovako registrovani domeni biće nadnacionalni, baš kao i korporacije koje su požurile da ih registruju. To bi moglo da znači nove probleme. Recimo, već ima slučajeva da su se za isti domen prijavile po dve ili tri firme i Međunarodna organizacija za internet imena ICANN moraće da presudi ko ima prednost.

Korist je u tome da kompanija sama određuje pravila registracije unutar svoje adrese, odnosno slobodnija je u korišćenju domena. Ravnopravna je sa državama na internetu, što do sada nije bio slučaj. A može da ih registruje i na nekom od pisama koja su prihvaćena na internetu, dakle adresa više ne mora da sadrži nijedno slovo engleskom alfabeta. To je malo drugačije od sadašnje mogućnosti da se domen registruje ćirilicom u Srbiji, budući da u tom slučaju važe pravila koja diktira država.

Do sada je za nelatinične domene podneto više od sto zahteva. Neke kompanije poput Epla tražile su samo jedan domen (.apple) dok Amazon namerava da registruje sve i svašta (.music, .book, .free i još dvanaest sličnih, za sada). Poput Amazona razmišljaju i Gugl (.youtube, .android, .wow, .lol) i Majkrosoft (.skype i .hotmail između ostalih).

Nije se mala buka digla, kako među prodavcima domena tako i kod manje bogatih kompanija. Prodavci strepe da je ovo kraj .com domena, koji je do sada bio najprofitabilniji. Većina kompanija najavljuje da će ga napustiti u korist sopstvenog (neće više biti apple.com, na primer).

Kompanije strepe da bi neko mogao da registruje domen .sucks ("zaudara") pa da onda prodaje adrese za ismevanje (microsoft.sucks). ICANN tvrdi da će onima koji to budu radili oduzeti domen.

Neko preduzimljiv mogao bi da registruje .srbija u oba pisma. Najbolje bi bilo da to uradi RNIDS, kao organizacija koja već brine o srpskim domenima. U suprotnom može nas snaći sudbina ajvara i šljivovice, koje su registrovali stranci i sada nam naplaćuju korišćenje tih imena u inostranstvu.

VIMINACIJUM

Red mamuta, red zlata

Arheolozi u Viminacijumu poslednjih dana čini se kao da se neko sa njima poigrava. Od početka juna, na mestu logora Sedme rimske legije iz I veka počela su da isplivavaju najrazličitija blaga. Naime, samo nekoliko dana posle otkrića skeleta sedam mamuta, na oko 300 metara udaljenosti od njih pronađena je još jedna rimska nekropola. U ovoj grobnici nađeni su ostaci Starih Rimljana, kao i zlatni nakit – prstenje sa dragim kamenjem, zlato, perle. Nekropola sa desetak grobova veoma je dobro očuvana. Otkrivene su tragovi gašenog kreča, što je sasvim neuobičajeno za rimske grobove tog doba.

Zatim se ispostavilo da su u areni koja se takođe nalazi u arheološkom parku, ispod borilišta iskopani ostaci životinja koje su se ovde borile međusobno i sa ljudima. Pronađene su kosti mrkog medveda, koji je tu usmrćen u II veku, i kamile, koja je takođe ubijena na istom mestu vek kasnije. No, iako zvuči fascinantno, kako ističe direktor arheološkog parka dr Miomir Korać, u Viminacijumu je ranije već pronađeno više kostiju jednogrbi i dvogrbi kamila – one su na ovo mesto, tadašnju raskrsnicu puteva ka Africi i Aziji, stizale u karavanima.

Na tom mestu pre oko 2000 godina Sedma rimska legija *Claudia pia fidelis* podigla je utvrđeni logor da bi čuvala granicu rimske civilizacije i divljeg sveta. Ubrzo je nastala raskrsnica velikih puteva, a na platou iznad Dunava nikla je i velika palata.

No, hiljadama godina ranije, na istom terenu bila je velika plodna ravnic, zemlja kojom su hodali mamuti. To potvrđuju i skeleti sedam životinja koje su živjele pre oko 60.000 godina (videti

foto: Tanjug

"Vreme" broj 1120), a na koje su početkom juna naleteli bageristi iz Kostolca. Iako su fosili vunastog mamuta pronađeni na više mesta u Evropi, a najviše u Rusiji, retko gde su iskopani potpuno očuvani skeleti, a naročito je neobično da je pronađeno čitavo groblje ovih životinja.

Da bude još neobičnije, pre tri godine na sasvim drugom kraju Viminacijuma, na ivici ugljenokopa Drmno kod Kostolca, pronađen je još jedan, veoma dobro očuvan skelet mamuta. No, to nije vunasti mamut, već veoma redak i veoma star (između 400.000 i 1.000.000 godina) skelet jednog od najdrevnijih evropskih sisara, *Mammuthus meridionalis*.

Ova otkrića, kao i skeleti mamuta, počeli su da privlače pažnju medija iz regiona, ali i velike svetске kuće. Arheolozi koji rade u ovom parku nadaju se da će nova otkrića privući i njihove kolege iz inostranstva.

M. V.

Za toleranciju

Žiri za dodelu nagrade "Konstantin Obradović" za unapređenje kulture ljudskih prava, koji je obrazovala Fondacija "Konstantin Obradović" za mir i demokratiju, u sastavu dr Vojin Dimitrijević, dr Gordana Matković i dr Vesna Pešić, jednoglasno je 6. juna odlučio da se nagrada "Konstantin Obradović" dodeli Laslu Vegelu, književniku iz Novog Sada, za dugogodišnji doprinos unapređenju interetničke i interkulture tolerancije i razumevanja u Srbiji i na celom području regiona Jugoistočne Evrope. Laslo Vegel, pisac, esejista i kritičar, rođen je u Srbobranu 1941. Bio je novinar i član redakcija više časopisa i listova. Od 1980. godine bio je dramaturg Televizije Novi Sad, ali je 1992. godine odatle odstranjen. Od 1995. do 2002. godine bio je koordinator novosadske kancelarije Fonda za otvoreno društvo.

Od njegovih dela prevedenih na srpski ili napisanih na srpskom najpoznatija su *Memoari makroa*, *Dupla ekspozicija*, *Paraineza*, *Odricanje i opstajanje*, *Abrahamov nož*, *Ekhartov prsten*, *Život na rubu*, *Vitgenštajnov razboj*, *Bezdomni eseji*, *Eksteritorijum*, *Ispisivanje vremena u međuvremenu*, *Judita* (drame) i *Berlinski tekstovi*, berlinski tekstovi.

Vegel je dobitnik mnogih nagrada, mahom literarnih, među kojima je i nagrada "Košut" za životno delo. R. V.

"Borislav Pekić" novinaru "Vremena"

Ovogodišnji dobitnici književne stipendije Fonda "Borislav Pekić" su Berislav Blagojević, pisac iz Banjaluke, i Slobodan Bubnjević, novinar "Vremena".

Berislav Blagojević je rođen 1979. godine u Slavonskom Brodu. Magistar je geografskih nauka i do sada je objavio sledeće knjige: *La-mentacija po Sofroniju* (2005), *Treba sam biti riječ* (2005) i *Ja, revolucionar* (2010). Poeziju i prozu je objavljivao u časopisima "Koraci", "Sarajevske sveske", "Nova Zora", "Književnik", "Putevi", "Riječ", "Unus Mundus", u "Balkanskom književnom glasniku", online časopisima Blesok, Male novine i drugim.

Slobodan Bubnjević je novinar, pisac, po obrazovanju fizičar. Rođen je 1978. u Rijeci u Hrvatskoj. Objavio je knjigu "Perturbacije i druge nevolje" (2006), dok je knjiga "Strah od promaje" u štampi. Pored toga objavljivao je priče u više književnih časopisa u regionu, a nekoliko njegovih priča i drama osvojilo je literarne nagrade.

Stipendiju fonda "Borislav Pekić" dobio je za rukopis romana *Sedmi narod*. O kandidatima je, kao i prošle godine, odlučivao žiri koji čine Ljiljana Pekić, Predrag Palavestra, Vladislava Gordić-Petković, Gojko Božović i Mileta Prodanović, a svečana dodela stipendija biće održana 2. jula u Beogradskom dramskom pozorištu. R. V.

foto: A. Andić

5 godina Vipa

Pravo vreme za sjajnu ponudu

Samsung E2600

1 din

uz Sigurica 1000
za 500 din mesečno

Samsung Star III

1 din

uz Smart 300
za 890 din mesečno

LG Optimus L3
powered by Android™

1 din

uz Sigurica 2000
za 1.000 din mesečno

060 1234 www.vipmobile.rs

do 10.000 dinara popusta na pretplatu

Ukupan popust zavisi od izabrane tarife i ravnomerno se deli na 24 mesečne pretplate.
Promocija traje do 31.07.2012. ili dok traju zalihe. Korišćenje uređaja u tarifi je minimum 24 meseca.

Druga priča **vip**

► zoom

piše: Dragoljub Žarković

Ambicija i sujeta: Ta dva sastojka jesu pogonsko gorivo svake političke karijere. Tako se može objasniti i Tadićev poraz, kao što bi se time mogla objasniti i eventualna Dačićeva pobjeda

Socijalističko-naprednjačka vlada, ako bude formirana, imaće problem s istim ljudima s kojima Tadić možda ima problema. U Vojvodini Pajić ima kristalno jasnu situaciju, u Beogradu Đilasa mogu da probaju da ruše razvrgavajući netom sklopljenu koaliciju, ali suštinski ni Vojvodina ni Beograd neće biti deo Dačićeve Srbije

Dačić premijer:

Čime će upravljati duhovi devedesetih

Ako su tačne vesti koje ubrzano kruže političkom čaršijom u kojoj su mediji najjezikavije alapače, za koji dan Boris Tadić će od svih funkcija koje je imao imati samo jednu – predsednik najjače opozicione grupe u srpskom parlamentu, ali ni to, možda, neće biti već posle decembra kada se očekuje skupština DS-a, a možda će skupština, sazvana sve po pravilima i statutu, biti održana i ranije, kako bi se DS oslobodio gubitnika koji se kockao pa proćerdao imanje.

U politici jedan poraz vuče druge. Već se govori o “baronima” DS-a, a neprikriveno se misli na Dragana Đilasa i Bojana Pajića, koji bi mogli da uzdrmaju Tadićevu stranačku poziciju.

Ova špekulacija polazi od pretpostavke da Ivica Dačić nije mogao da odbije ponudu Tomislava Nikolića i da će preimenovane i reformisane snage iz Miloševićeve ere preuzeti sve poluge političke moći – Nikolić predsednik, Dačić premijer, plus šef policije i svakom članu SPS-a po šteka cigareta. Dakle, sve što hoće.

Ta vlada, socijalističko-naprednjačka, ako bude formirana, imaće problem s istim ljudima s kojima Tadić možda ima problema. U Vojvodini Pajić ima kristalno jasnu situaciju, u Beogradu Đilasa mogu da probaju da ruše razvrgavajući netom sklopljenu koaliciju, ali suštinski ni Vojvodina ni Beograd neće biti za tu naprednjačko-socijalističku kombinaciju.

Postavlja se pitanje kako će ta vlada, bez obzira na sva ovlašćenja koja ima, upravljati Srbijom u kojoj dva najveća centra ekonomske i finansijske moći, Beograd i Vojvodina, imaju autonomne politike. Dačiću zato ne bi bilo pametno da u tu igru uđe samo što mu se dopada ideja da bude premijer.

Biće u otvorenom sukobu s dva nesporna izborna pobednika,

Pajićem i Đilasom, koje i izborni rezultat obavezuje na jačanje autonomije. Kad Beograd i Vojvodina kihnu, cela Srbija se prehladi, što nije dobra vest, ali to još ne znači da nije i tačna.

Ta vlada bi vodila više u podele nego u “narodno sabiranje”, kome je lako naći manu kad je reč o pukom patriotskom zanosu, ali koje je neophodno kad je potrebno zemlju izvlačiti sa ivice bankrota.

Dačić, kao premijer, bez obzira na sve svoje talente, produbljivaće jaz između dve Srbije i on ima, pre nego što se odluči, dve istorijske šanse: da se polakomi na premijersku funkciju i otera ceo demokrat-ski blok od sebe ili da proba da sačuva savez sa demokratama i ujedini političke snage u zemlji kako bi svi glavni igrači participirali u vlasti, što znači da pristaje da bude “drugi čovek” izvršne vlasti, odnosno da Boris Tadić bude premijer.

Ali, ko u politici računa s racionalnošću. Ovi naši, nažalost, tako ne deluju. Kao da ih gone ambicija i sujeta. Ta dva sastojka jesu pogonsko gorivo svake karijere, pa i političke, možda najviše baš političke karijere, pa je svaki ishod moguć. Tako se može objasniti i Tadićev poraz, kao što bi se time mogla objasniti i eventualna Dačićeva pobjeda.

Uputstvo za ekspoz:

Štiglic u sedam tačaka

JEDAN OD NAJVEĆIH autoriteta ekonomske nauke danas, Džozef Štiglic, još na početku svetske ekonomske krize, dao je ključne preporuke koje mora da ispuni antikrizni program da bi otklonio posledice krize i stvorio osnovu budućeg razvoja jedne zemlje.

Kvalitetan program, po Štiglicu, mora da sadrži mere koje će imati (1) brzo dejstvo, (2) koje su efektivne, (3) usmerene na ključne kratkoročne probleme, (4) ali sa vizijom rešenja za dugoročne probleme

Foto: REUTERS

zemlje, (5) fokusirane na investicije, koje (6) otklanjaju posledice u oblastima u kojima je izgubljen najveći broj radnih mesta i koji je (7) društveno odgovoran.

Ovih sedam Štiglicovih principa morali bi biti osnov za ekspezo novog srpskog premijera, pa ko god da to bude. U toj složenoj rečenici, za potrebe lakšeg tumačenja razbijenoj na sedam delova, sadržana je sva mudrost ekonomskog oporavka.

Mediji:

Tužni posrednici u stranačkom nadlagivanju

A SAD NEŠTO lakše, mada podjednako važno. U ponedjeljak sam u beogradskom "Blicu" objavio: "Predstavnici DS-a, kako se saznaje iz dobro obavještenih izvora, razgovarali su sa Aleksandrom Vulinom i predstavnicima porodice Karić, kako bi njihovi poslanici sa liste Srpske napredne stranke podržali formiranje vlade. S istim ciljem u sedištu stranke u Krunskoj ulici pozvan je i gospodin Tulimirović, poslanik NOPO-a..."

Šta razlikuje ovu vest od sličnih vesti o pregovorima oko sastavljanja vlade. Razlikuje je to što sam je ja izmislio i, evo, odmah priznao izmišljotinu, dok drugi to isto rade (izmišljaju) pa nikom ništa.

Posle tog teksta javljali su mi se prijatelji sa zamerkom što sam odmah priznao da sam vest izmislio. Kao, mogao sam još malo da odložim dejstvo, jer mediji inače igraju tužnu ulogu posrednika između strana u pregovorima oko sastavljanja vlade, pa se događa da objave jednu stvar ujutru, drugu u podne, a do mraka sve bude obrnuto. Tako je i moja izmišljotina mogla da bude demantovana sa zadržkom, a ne u prvoj narednoj rečenici. Mogao sam čak da budem i citiran, mogao je neki medij to da preuzme, pa još da razradi. Ali bi to bila sprdnja.

Bilo je to u danu kada je Asocijacija medija, koja okuplja 13 novinsko-izdavačkih kuća sa devet dnevnih listova, 130 magazina i dve novinske agencije, izdala saopštenje u kome kaže da očekuje od nove vlade hitan dijalog sa medijskom industrijom o unapređenju poslovanja kompletnog novinsko-izdavačkog sektora i upozorava da će Srbija, ukoliko se odmah ne preduzmu odgovarajuće mere, biti jedna od retkih zemalja u Evropi koja će ostati bez štampanih medija.

Uprkos tome što su članovi Asocijacije svesni razmera i težine ekonomske krize i dele sudbinu najvećeg dela srpske privrede, stanje na tržištu, zakonska regulativa, posebno fiskalna politika i opšti odnos prema medijima, uticali su na to da broj novinskih naslova u Srbiji u protekle dve godine opadne za više od 50 odsto (sa 427 u 2009. na manje od 200 na kraju 2011. godine).

U takvoj situaciji, Upravni odbor Asocijacije medija insistira na doslednom sprovođenju Medijske strategije, čiji Akcioni plan realizacije nedopustivo kasni.

Upravni odbor zahteva da država, u postupku i rokovima predviđenim Medijskom strategijom, na transparentan način izađe iz vlasništva u svim medijima u kojima još ima svoje udele.

Upravni odbor traži i da se, u skladu sa Strategijom, odmah pristupi izmenama i dopunama ili izradi paketa novih medijskih zakona, pre svega Zakona o informisanju, Zakona o oglašavanju, Zakona o javnim servisima i Zakona o elektronskim komunikacijama..." I tako dalje u tom pravcu.

Nije to posao Upravnog odbora koji je izdao saopštenje, delom ovde citirano, ali valja reći da neće nas da upropasti samo loš zakonski i tržišni ambijent, već najpre ona vrsta neodgovornosti samih medija i profesionalaca u njima koji su skloni površnosti, udvorištvu, pa i laganju ako misle da će im to prodati par komada više. O lošem ukusu i da ne govorim.

Nedelja raspleta Ivica

Mogućnost DS-a da ostane ključni faktor u pregovaračkom procesu oko formiranja vlade krnjila se i krnji se iz dana u dan. Sad pasivno čekaju odluku SPS-a i kombinatorike koalicije okupljene oko partije

То што je Ivica Dačić naglo začutao, a demokrate naprasno progovorile, u još jednoj “nedelji raspleta” moglo bi da sluti da je “mali Sloba” kako ga zove sociološkinja Vesna Pešić – odlučio da prelomi. Goran Ješić je, što se kaže, “povukao nogu” i posle kritike drugova demokrata da gube inicijativu u formiranju nove vlade zbog neodlučnosti i zaobilaženja URS-a od početka pregovora za novu vladu, rekao da bi zbog balansa u državi bilo važno da Boris Tadić bude premijer i šef diplomatije. Progovorili su i Dragan Đilas, Dragoljub Mićunović, Bojan Pajtić, a naposljetku i – Rasim Ljajić. Izjavljivali su da veruju u dogovor sa socijalistima, i da se “svim srcem” bore za široku koaliciju DS, SPS–PUPS–JS, URS i LDP (Đilas), ubeđeni da je takva vlada “normalna i logična” jer je dobila podršku na ovim izborima (Mićunović), “očekivali” da će uskoro biti formirana (Pajtić). Kuražili jedni druge. Ljajić je, međutim, skupio hrabrosti da prizna da je sa socijalistima “zapelo”, i da su “još na nuli, kao da je prvi dan posle izbora” (“Novosti”, 26. jun). A Ljajićeva je izjava došla nekako u isto vreme kad je Aleksandar Vučić, v.d. predsednika SNS-a, teatralno kako samo on to ume, rekao da “ima šanse da vladu formiraju

MENJA LI SE KOALICIONI PARTNER: J. Krkobabić, D. Marković Palma, I. Dačić i T. Nikolić

naprednjaci”: “Ako sam rekao da će DS teško formirati vladu, nisam rekao da je to nemoguće, nego da je teško. To znači da mislim da postoje i nekakve šanse da SNS formira vladu, a vi znate da ja takve reči ne izgovaram lako.”

Onda se politička čaršija zatresla od abera da je Tomislav Nikolić “zvanično” ponudio mesto mandataru Ivici Dačiću, a ovaj je navodno odgovorio da o tome treba da odluči predsedništvo SPS-a, uz ono čuveno “krajem nedelje”. Dakle, taman onako kako je najavljivano, oko

Vidovdana bi, ako opet ne slažu, trebalo da se zna “dža ili bu”, kojem će se carstvu Dačić privoleti. Toliko je sve poslednjih dana počelo da liči da bi to bilo carstvo naprednjačko, posle pedeset dana “pregovora” sa demokratama da su zlradi već primetili da je i njegovom prethodniku bar dva puta Vidovdan bio – dan odluke: jednom je on odlučivao o Srbiji, drugi put je nova vlast u Srbiji odlučila o njemu, pa bi Dačić mogao i da zaobiđe simboliku – da ga ne tera maler. Mogli su iz pres službe

e Dačića

Foto: Fonet

predsednika Republike da demantuju koliko im drago, da Nikolić ne vodi “tajne razgovore” ni sa kim, Jagodinac Dragan Marković Palma je potvrdio da je Nikolić ponudio mandat Dačiću i da sad koalicija treba da se smisli i odluči. I da će se sve uskoro znati, tj. da će se vlada formirati za deset do petnaest dana. Ne bi se Palma, kao ni Vučić, igrao takvim informacijama, posebno zato što je dok je o tome govorio, bio u društvu s Meri Vorlik. Čulo se da su Dačiću ponuđena i sva ministarstva koja je imao u

prethodnoj vladi, a Dinkiću šest ministarstava.

DAČIĆEV SKOK U ŠPAGU: Razumljivo je, po logici stvari, da se Draganu Đilas, zameniku predsednika DS-a i novoizabranom gradonačelniku Beograda, ne mili da veruje u bilo šta drugo sem u “široku koaliciju DS, SPS–PUPS–JS, URS i LDP”. To je, rekao je on prošle nedelje, ista koalicija koja je vodila Beograd u protekle četiri godine i napravila rezultat koji su građani dobro ocenili, pa zato i veruje da je ta koalicija dobra za Srbiju. Međutim, i ni on ne može biti siguran da li bi beogradski socijalisti u slučaju tzv. ruske vlade SNS–SPS–URS, u kojoj bi Dačić bio premijer, morali da “preispitaju” svoju odluku da Dragan Đilas ostane gradonačelnik. Međutim, za “Vreme” Aleksandar Vučić tvrdi da to nije uslov naprednjaka: “Izašao sam iz grada i već sam rekao da neću na prevaru da postanem gradonačelnik, kao Dragan Đilas.” Da li je Beograd na bilo koji način uslov za naprednjačko-socijalističku vladu, Vučić kratko odgovara: “Naravno da nije.”

Kako “Vreme” saznaje od poznavalaca prilika u SPS-u, mesto gradonačelnika Beograda, čak i u slučaju dogovora sa naprednjacima, nije upitno. Njima, navodno, po onome što se priča u vrhu SPS-a, ne smeta da sa Đilasom ostanu u beogradskoj koaliciji: “Odlično smo saradivali, zašto bi to bio problem?” Ipak, teško je ovde ne spomenuti da su pre četiri godine socijalisti baš tako izneverili koaliciju dogovorenu sa ondašnjim radikalima i narodnjacima na nivou grada, kada su rešili da naprave “veliki zaokret” i naprave republičku vladu sa demokratama. Naime, tada je Ivica Dačić izjavio da bi “održavanje koalicionog sporazuma s radikalima i narodnjačkom koalicijom (DSS–NS) ugrozilo koalicioni sporazum s DS-om na nivou Srbije”. Koliko god izgledala grandiozno tadašnja prevara Ivice Dačića zahvaljujući kojoj je Dragan Đilas prvi put postao gradonačelnik Beograda, što Vučić ni danas nije zaboravio, Dačić je tada razmišljao prostom logikom vlasti “kad ide june nek ide i uže”. Da li će tako razmišljati u slučaju dogovora s naprednjacima ili je smislio kako da napravi špagu i bude

dobar i s Đilasom u gradu i s Vučićem u vladi? To samo Dačić zna.

Treći je, međutim, ugao demokrata i da li će vrh DS-a pristati da beogradske demokrate ostanu u gradskoj vlasti ukoliko naprednjaci naprave sa socijalistima republičku vlast. Možda bi, u tim, sasvim novim okolnostima, DS, po nezvaničnim informacijama koje su stigle do “Vremena”, tražio od Đilasa da se povuče sa mesta gradonačelnika, po onoj istoj “kad ide june neka ide i uže”? Jer bi u suprotnom stranka bila podeljena na onu na vlasti i onu u opoziciji?

Ipak da posle Tadićevog kratkog boravka u Briselu i sve slobodnijih medijskih spekulacija o Dačićevim pregovorima sa SNS-om, ne bude da DS “za pola milimetra” gubi u foto-finišu trke, oglasio se Rasim Ljajić s trećom varijantom, koja jeste samo teoretska reče on, ali po njemu “ubedljiva i stabilna”. Koalicija demokrata, naprednjaka i socijalista, reče Ljajić. Obično odmeren u izrazu i pažljiv u tonu, Ljajić je sada pokušao da objasni da bi takva megavlada mogla biti “vlada nacionalnog spasa” i potpuni izraz “narodnog jedinstva”. Šta je priklanjajući se tzv. nemačkom modelu nove vlade u Srbiji Ljajić tačno hteo, nije sasvim jasno. Možda je samo razočaran što je shvatio da dogovora nema, hteo da kaže šta stvarno misli. Ali se ipak ogradio da je njegov uticaj na formiranje vladajuće koalicije – realno mali. U razgovoru za “Vreme”, međutim, gradonačelnik Indije Goran Ješić misli da bi to bilo “političko samoubistvo” za Demokratsku stranku: “Ni za Srbiju velika koalicija ne bi bila dobra, bila bi katastrofalna. Ne samo zbog ekonomskog aspekta, nego pre svega zbog nedostatka kontrole vlasti.”

MAJA U RALJAMA URS-a: Treba međutim ovde spomenuti da su još u petak, 22. juna Boris Tadić i Ivica Dačić izgleda ponovo razmatrali opciju “vlade od sitneža”, o kojoj je već nekoliko nedelja unazad bilo reči kao jednoj od realnih opcija. Jer bi takva vlada pomogla Tadiću i Dačiću da zaobiđu i URS i LDP i štrpnu od svakog pomalo, a da u raspodeli resora nemaju ▶

Moj stan za moju partiju

Ko se gde zadužio kako bi finansirao kampanju; kako će najveći dužnici da vrate pare, posebno ako ostanu u opoziciji

OVIH DANA PREPLAVLJENI smo informacijama o tome koliko su stranke potrošile na izbornu kampanju i kako su obezbedile novac. U toj galami gotovo je nezapaženo prošao podatak da je Demokratska stranka Srbije garancije za sredstva iz državnog budžeta obezbedila hipotekom koju je na sopstvenu privatnu imovinu stavio Nenad Popović, biznismen ovdašnji i potpredsednik stranke.

To se ovde još nije dogodilo, pa ta priča zaslužuje par redova. Popović je, naime, stavio pod hipoteku dve svoje nepokretnosti u Beogradu i njima garantovao izborni rezultat DSS-a koji im je omogućio da povuku sredstva iz budžeta.

Prema izveštajima o partijskim listama koje su prešle cenzus od pet odsto, najskromnija, po podacima dostupnim na sajtu Agencije za borbu protiv korupcije, bila je, u prikupljanju i trošenju sredstava, baš Demokratska stranka Srbije.

Očigledno je Popović verovao u program svoje stranke kada je založio vredne nepokretnosti, a to je, s druge strane, obavezivalo stranku na domaćinsko ponašanje.

Ovo pomalo liči na američki model finansiranja izborne kampanje gde se investicija u politiku gleda kao i svaka druga investicija, ali se onda vodi i računa da pare ne odu u vetar, nego se svet posmatra realnije.

Tako se Koštuničina stranka spasla sumnjivih bankarskih zagrljaja i takvog načina investiranja u politički rezultat.

DS je uzeo kredit od Razvojne banke Vojvodine u kojoj je većinski kapital državni, pa se već javljaju komentari da je to samo po sebi

korupcija s obzirom da su u trenutku pozajmice čelni ljudi DS-a oličavali državu. SNS je deo sredstava obezbedio od Univerzal banke, za koju je guverner NBS-a naložio istragu kako bi se utvrdilo da li ovom bankom preko povezanih lica upravlja Miroslav Mišković, što je, možda, i osnov sumnje da je Mišković ovaj put tipovao na Tomislava Nikolića, odnosno njegovu vladu.

Ujedinjeni regioni Srbije garanta su imali u Komercijalnoj banci gde Mlađan Dinkić godinama kadruje i ima jak uticaj. LDP, odnosno "Preokret" zaduživao se kod AIK banke, gde pojedinačno najveći uticaj, govore znalci, ima Miodrag Kostića.

Sabiranjem stavki na prihodnoj i rashodnoj strani u izveštajima stranka i koalicija vidi se da je lista SNS-a (koja nije verifikovana, budući da nema bar-kod) u malom "minusu", krajnje neznatnom ako se uzmu u obzir razlika između prihoda i rashoda lista URS i "Preokret". URS je potrošio oko 205 miliona dinara više nego što mu pripada budžetskih sredstava, a "Preokret" (lista koju predvodi Liberalno-demokratska partija) u minusu je oko 150 miliona dinara. "Preokret" duguje i za predsedničke izbore, jer je za kampanju svog kandidata Čedomira Jovanovića potrošio 59,3 miliona, a sakupio je 42,4 miliona dinara.

S tolikim stranačkim dugom teško je voditi nezavisnu politiku, a još je teže biti u opoziciji. Kada podaci budu konsolidovani – ovi su tek preliminarни, gotovo nezvanični – biće lako izračunati kolika je politička efikasnost uloženog kapitala. Prikupljena i potrošena sredstva samo treba podeliti s brojem osvojenih mandata i sve će biti jasno. ◀

R.V.

prevelike obaveze prema otpacima drugih koalicija. Tadić i Dačić (67+44) bi, po toj računici, dobili podršku SVM-a, plus četiri poslanika SPO-a, Zaharija Trnavčevića i Ranke Savić s liste "Preokreta", te dva poslanika Maje Gojković u Skupštini, i dva poslanika Sulejmana Ugljanina. Međutim, od informacije da je ponovo ta opcija na stolu – nije se dalje maklo. Posebno je takva informacija bila neobična budući da je stigla samo dan pošto je obznanjeno da su Tadić i Dinkić konačno pregovarali o vladi, da je URS ponudio svoj ekonomski program i socijalistima i demokratama... Na stranu priča da takva vlada, skrpljena od onih koji su se ukrcavali u koalicije ne bi li na njima preplivali do obale cenzusa, ne bi imala mnogo autoriteta među građanima Srbije, zanimljivije od toga je da su regionalci posle prvog susreta s demokratama pre nekoliko nedelja (predvodio ih je tada Dragan Dilas) za medije progovorili i o uslovima pod kojima bi Dinkić sklopio savez sa Tadićem. Prvi je – da prestane otimanje i kupovina poslanika, drugi – da se objasni medijska

hajka na Dinkića. A onda, kada su se već konačno sreli Tadić i Dinkić, posle toga se ponovo zavrtila priča o vladi od otpadaka. Iako se već nekoliko nedelja znalo da Maja Gojković sa svoja dva poslanika hoće da podrži Tadića za premijera, a ona to gotovo da nije ni krila, kazna iz URS-a, stigla joj je tek usred priča o sve izvesnijoj naprednjačkoj vladi. Predsedništvo URS-a, naime, isključilo je Maju Gojković i njenu Narodnu partiju zato što je, kako se navodi u saopštenju URS-a, ona ta svoja dva mandata mimo znanja i saglasnosti Predsedništva URS-a samostalno ponudila DS-u za pokušaj formiranja te "vlade od sitneža". Za svoj lični interes, piše dalje u saopštenju, iskoristila je Maja Gojković i osvojene mandate na listama URS-a na lokalnim izborima u Leskovcu, Nišu, Mladenovcu. Sve je to, kako kažu, bilo grubo kršenje koalicionog sporazuma, pa su joj se zahvalili na saradnji i poželili joj puno uspeha u daljem političkom radu. Maja Gojković je odgovorila da je za svoje isključenje saznala iz medija, i da se URS, u stvari nije držao dogovora

iz kampanje da se sarađuje samo sa DS i da se sa Borisom Tadićem razgovara o formiranju buduće vlade, te da je postala žrtva svoje doslednosti i Dinkićeve nedoslednosti. Izjavila je da ima neformalna saznanja da je URS napravio dogovor s naprednjacima, i da je pre svega zato isključena, jer sa naprednjacima u vladu nije htela. Goran Ješić o opciji da se napravi vlada od patrljaka oko DS-a, reče za "Vreme": "Ideja da se otimaju poslanici zbog glupog zakona dovodi do toga da imate nestabilnu vladu gde svaki pojedinac ostvaruje svoj lični interes na račun javnih državnih interesa. Takva vlada sa otpacima, sa ljudima koji realno nisu dobili te mandate, nije održivo rešenje."

DS: IVICE, VAŽI LI SPORAZUM OD 8. MAJA?: Kako bilo, osma nedelja od parlamentarnih izbora, a šesta od drugog kruga predsedničkih izbora protiče u (ne)zvaničnom formiranju naprednjačke vlade, bar po informacijama koje su stizale na dan zaključenja ovog broja "Vremena" (utorak, 26. jun). Dačić, rečju, teško može da odoli ponudi naprednjaka da bude premijer.

**ISTERANA IZ URS-a ZBOG PREGOVORA
S TADIĆEM: Maja Gojković**

Po onoj, ako prihvati – kajaće se, ako ne prihvati – opet će se kajati.

Dragan Marković Palma potvrdio je da je Dačić dobio mandat od Nikolića za formiranje vlade. Naprednjaci se nisu oglašavali, a nije ni Ivica Dačić. Zato je Jovan Krkobabić, lider PUPSA poručio da nema informacije koje je objavio Palma. Pitali su ga novinari postoji li mogućnost da se razide sa Dačićem, a on je odgovorio: "Nisam se ja ni sastao ni razišao sa Ivicom Dačićem, Razumete me, ja sam predsednik Partije ujedinjenih penzionera Srbije, nema nikakvih animoziteta ni posebne platonske privlačnosti, ni sa kim. Ići ću tamo gde mogu najbolje da ostvarim svoj program za ovu populaciju građana." Je li to Krkobabić najavio još jedno postizborno koaliciono razilaženje, koliko god uzdržan da je bio u svojoj izjavi?

Od funkcionera SPS-a samo se oglasio Aleksandar Antić, novoizabrani predsednik Skupštine grada Beograda i predsednik beogradskog odbora socijalista. Iako nije rekao ništa konkretno, pokušao je da malo "smiri loptu", kao prvi među beogradskim socijalistima koji je u gradskoj vlasti u koaliciji sa DS-om i Dragonom Đilasom. On je rekao da je proces formiranja republičke vlade daleko složeniji od formiranja gradske vlasti i da veruje da će republička vlada u najskorije vreme biti formirana.

Onaj koji je poslednjih dana najviše čutao i čekao da se nekakav dogovor sa demokratima ipak na kraju napravi, Čeda Jovanović, kad je video da je vrag odneo šalu, rešio je da

nastavi da se bavi svojom politikom i lako skliznuo u opoziciju prethodno optuživši DS i SPS za dezorijentisanost zemlje, propadanje i agoniju: "Za nas nije moguća vlada sa socijalistima, jer nismo spremni na kompromis oko suštine naše politike, oko evropskih integracija, evropskih vrednosti, uvođenja reda u javne finansije, okretanja realnosti u kosovskoj politici, neophodnosti da pomognemo i omogućimo proces reformisanja Bosne, promene regionalne politike." Čeda Jovanović ipak nije hteo da pokaže da baš ništa od njega ne zavisi, pa je na vreme rekao da je on taj koji napušta igru. Legitimno.

Uže predsedništvo DS-a se, međutim, sastalo tog dana kasnije popodne da se dogovore kako da se postave u novonastalim okolnostima, jer se Dačić danima ne javlja demokratima. Spekulisalo se da će vrh DS-a saopštiti da ne mogu da formiraju većinu u parlamentu ili će Dačiću odrediti rok da se izjasni s kim će da pravi vladu. Dogodilo se ovo drugo. Demokratska stranka je zatražila da SPS saopšti šta je prepreka za formiranje nove vlade Srbije i da li još važi koalicioni sporazum dogovoren 8. maja. I to saopštenje pokazalo je potpunu defanzivu DS-a i praktično priznanje da od njih ama baš ništa ne zavisi.

Kako se to dogodilo da od gotovog naprave veresiju, za "Vreme" je pokušao da objasni šef Indije Goran Ješić, koji se odmah ogradio da nije upućen u pregovore o formiranju vlade, ali da sazna je iz privatnih kontakata i iz medija šta se događa: "Čini mi se da smo inicijativu počeli da gubimo pre dve nedelje, a u politici kao i u bilo kom poslu važno je imati inicijativu a to znači da vi postavljate neke uslove važne za politički cilj koji imate. Mi smo inicijativu izgubili i pre oko deset dana to je počelo da se pomera na drugu stranu. Iz informacija koje pratim danas u medijima (utorak, 26. jun) rešenje za novu vladu naginje na drugu stranu, a to nije dobro za Srbiju." Ješić misli da je DS trebalo odmah posle parlamentarnih i predsedničkih izbora da napravi koaliciju sa LDP-om "koji je nama ideološki najbliži", pa URS-om "koji je negde nastao iz tog demokratskog procesa" i sa SPS-om koji je DS-u bio partner četiri godine.

Ali, to nije urađeno i mogućnost DS-a da ostane ključni faktor u pregovaračkom procesu, krnjila se i krnji se iz dana u dan. Sad pasivno čekaju odluku Dačića i to odluku od koje neće zavisiti samo budućnost Srbije već i sudbina Demokratske stranke.

Zora Drčelić

FAKTORING – novi način kratkoročnog finansiranja

Factoring predstavlja paket usluga koje klijentu (prodavcu robe/usluga) omogućavaju naplatu potraživanja pre roka njihovog dospeća, u cilju povećanja prodaje na lokalnom tržištu. Na ovaj način klijent je u mogućnosti da u što kraćem roku dobije novac koji će moći da koristi u poslovanju, bez obzira što za prodatu robu ili izvršenu uslugu zvanično još uvek nije plaćen.

Factoring omogućava prodavcu da poveća svoju konkurentnost na tržištu pri pružanju usluga imajući u vidu da se klijentu obezbeđuje dodatni obrtni kapital.

Ovaj način finansiranja usklađen je sa finansijskim potrebama preduzeća koja imaju kontinuiranu prodaju na domaćem tržištu i podrazumeva finansiranje obrtnog kapitala preko avansnog plaćanja do 80% vrednosti ustupljenih faktura, procenu kreditne sposobnosti, administraciju ustupljenih potraživanja od kupaca kao i naplatu istih.

Privredno bankarstvo Eurobank EFG

Služba za velike kompanije:
Beograd - Vuka Karadžića 10;
Regionalni privredni centri:
Beograd - Vuka Karadžića 10,
Novi Sad - Bulevar Oslobođenja 95,
Kragujevac - Kralja Petra I 65,
Niš - Nade Tomić 25,
Subotica - Korzo 5,
Novi Pazar - 28. novembra 54,
Čačak - Krekov prolaz bb,
Šabac - Karadordeva 9

www.eurobankefg.rs/Privreda

Eurobank EFG

Skupštinska šarenica

Zeleni neće sa Zelenima, socijalisti hoće sa kapitalistima, a Bošnjaci se udružuju sa bivšim radikalima. Svako ima svoje Vlahe, poljoprivrednike, sindikate

NOVOM SKUPŠTINSKOM SAZIVU u kome će se naći predstavnici čak 44 stranke, pokreta, udruženja, što je dvostruko više u odnosu na prethodni saziv i njegove 22 stranke, ako ništa drugo mora se odati priznanje za veliku brižljivost. Tačnije, za brigu o tome da se u istom teškom i glomaznom aparatu vlasti koji delegira narodnu volju, pored već poznatih i uigranih političkih aktera, nađu i svi oni koji su se makar jednom pojavili u političkom životu, ili su nekad davno nešto značili, ili nikad ništa nisu značili. Sada kada je izborna oluja protutnjala i kada je potrebno uspostaviti novi poredak stvari, prethodno koaliciono udruživanje u veštačke i naopake konstrukcije više nego u prirodne saveze, odjednom se pojavilo kao problem. I formiranje vlade je postalo teško pitanje jer, kako političari naknadno uviđaju, zbog velikog broja stranaka u parlamentu teško je pronaći koaliciju. Postizborna događanja samo potvrđuju već stečen utisak da se na našoj političkoj sceni i dalje igra u stilu stare tragedije, u kojoj ima mnogo više arhitekture a manje svega drugog.

SITNIJE, CILE, SITNIJE: Namere o ukupnjavanju političke scene primenom Zakona o političkim strankama od 2009, posle ovih izbora kao da su pale u vodu. Nekadašnjih, prema procenama, 600 stranaka u Srbiji moralo je da se pre-registruje dokazujući svoju vitalnost sa 10.000 overenih potpisa (umesto dotadašnjih 100 potrebnih za registraciju) i sa 1000 potpisa u slučaju partija nacionalnih manjina. Broj je sada sveden na 89 stranaka, samo što je polovina njih, a to je dosadašnji rekord, ušla u parlamentarni život i napravila nikad veću pometnju. I analitičari su jednodušni u oceni da se i pored Zakona umesto uređene političke scene opet dobilo ekstremno raznovrstan i konfuzan parlament, u kome nema ni jasnih stavova ni koncepata.

Parlamentarni život Srbije u narednom mandatu gradiće 11 lista, od kojih čak sedam čine koalicije ("Pokrenimo Srbiju", "Izbor za bolji život", SPS-PUPS-JS, Preokret, URS, "Sve zajedno" i Albanci Preševske doline), i četiri samostalne stranke (DSS, Savez vojvođanskih Mađara, Stranka demokratske akcije Sandžaka i NOPO). Od 250 poslanika u novom skupštinskom sazivu, najveća većina odnosno 221 poslanik pripada nekoj od koalicija a svega su 29 poslanika izabrani kao predstavnici stranke koja je samostalno izašla na izbore.

"Uvek je otvoreno i neizvesno pitanje", piše u svojoj analizi ovogodišnjih izbora prof. dr Zoran Stojiljković, "koliko i šta partija dobija od koalicionog odnosa, a šta ulaže u njega, odnosno sa kakvom snagom, rejtingom i identitetom ulazi u koaliciju, a sa kakvim posledicama može izaći iz nje. Nekada je na kraći rok izvestan dobitak u vidu određenog broja mandata – kod predizbornih koalicija, ili ministarskih mesta – kod postizbornih, ali dugoročno se može gubiti identitet, kao i partijske pristalice, odnosno birači."

Razloge ubrzane koalicione dinamike i izvesne nelogičnosti političkog života koji proizlaze iz velikih stranačkih turbulencija, raskoraka, ujedinjavanja i rascepa, prof. Stojiljković vidi i u prošlosti: "U nešto više od dve decenije dugoj istoriji višepartizma u Srbiji, gotovo da nije preostao nijedan primer odsustva različitih oblika saradnje, na mnogim nivoima organizovanja vlasti, između stranaka sa čak krajnje suprotstavljenih političkih pozicija. U kratkim ali dramatičnim istorijskim menama, natopljenom i nabijenom intervalu suočili smo se s gotovo neprojenim, izbornim i postizbornim, opozicionim i vladavinskim koalicijama. One su formirane kao programske koalicije srodnih stranaka i stranačkih familija,

ali i kao široke taktičke koalicije usmerene ka (jednokratnom) preuzimanju vlasti."

KOALICIONI DERBI: Nervoza oko zauzimanja vlasti učinila je da se tik uoči izbora pojave i mnogi novi lideri sa svojim novim strankama, bez birača ali sa jakim obećanjima i velikim parolama i da u koalicionom vozu lagodno uđu u skupštinu. Najmnogobrojnija lista "Pokrenimo Srbiju" dala je na primer 73 poslanika iz 11 raznorodnih stranaka. Najveći broj poslaničkih mandata pripao je stožernoj Srpskoj naprednoj stranci, zatim Novoj Srbiji, kao i stranci koja oživi samo u vreme izbora – Pokretu snaga Srbije, i po jedan mandat ostatku široke koalicije: Bošnjačkoj narodnoj stranci, Pokretu socijalista, Narodnoj seljačkoj stranci, Romskoj partiji, Demokratskoj partiji Makedonaca, Pokretu privrednog preporoda. Na listi se još nalaze i Koalicija udruženja izbeglica u Srbiji, kao i Asocijacija malih i srednjih preduzeća i preduzetnika Srbije. Iole sinhronu programsku platformu na kojoj su svi duture ušli u skupštinu nije lako pronaći. Pominju se Evropa, region, smanjenje nezaposlenosti i opšte blagostanje, socijalna pravda... Problem je samo što slično izgledaju platforme skoro svih

NA PARTIJE RAZBROJS:

Skupština Srbije

Foto: TANJUG

koalicija. Ovde može da zbuni, na primer, kako se na istoj strani ringa mogu naći “borbena le-vica” Aleksandra Vulina koja zastupa socijal-ne slojeve “koji žive od svog rada” i to ih za-stupa “na konkretan i borben način” zajedno sa Karićima, prepoznatljivim predstavnicima prvobitne akumulacije kapitala u našim uslo-vima. Zatim, u koaliciji, a i u Skupštini, pojavio se i Pokret za privredni preporod Srbije. Nova stranka, registrovana ove godine, koji mesec pre izbora. Predsednik je poznati jagodinski privrednik Miodrag Nikolić Feman koji je pred izbore svoju političku poziciju učvršćivao ga-rancijom da će smanjiti visoku nezaposlenost na maksimalno 10 odsto i to u roku tri do pet godina. Nešto pre izbora osnovan je još jedan koalicioni partner, Bošnjačka narodna stranka, kao 12. po redu bošnjačka stranka u Sandžaku. Njen lider Mujo Muković, inače donedavni dr-žavni sekretar u Ministarstvu za infrastrukturu, izazvao je veliku buru u Sandžaku osniva-jući novu stranku i priključujući je naprednja-cima. Njegova predizborna procena išla je na-ruku njegovoj koaliciji: “Siguran sam da će Ni-kolić pobediti u Tutinu. Nije to više onaj Toma iz radikala, naprednjaci su ozbiljna i cenjena

evropska stranka, znaju to dobro i moji suna-rodnici Bošnjaci.” Ispostavilo se da baš i ne znaju, jer je u prvom krugu predsedničkih iz-bora u Tutinu kandidat Zukorlić dobio 42,34 odsto podrške glasača, a daleko iza njega, kao drugi, bio je Boris Tadić. U drugom krugu, kada se biralo između Nikolića i Tadića, broj nevaže-ćih glasova u Tutinu bio je ogroman, više od 33 odsto, što se može ubrojati u apsolutni rekord “belih listića” na ovogodišnjim izborima. Me-đutim, biračko uporište stranke Muja Mukovića posle svega nimalo nije upitno, kao ni njegov dalji politički angažman, pošto se na vreme pri-ključio velikoj koaliciji “naprednjaka” odakle je počašćen jednim poslaničkim mandatom. Izborni kredibilitet velikog broja skupštinskih stranaka, odnosno njihovih predsednika koji su kandidati na listama, možda i najbolje osli-kava biografija Marijana Rističevića, predse-dnika Narodne seljačke stranke koja je takođe dobila jedan mandat. U njegovom živopisnom portretu na sajtu stranke pošteno se, što je pra-va retkost a trebalo bi da bude obaveza, iznose podaci o tome kako je Rističević kao predse-dnički kandidat na izborima 2004. osvojio 0,33 odsto glasova, a 2008. godine 0,45 odsto. Već

dva puta je bio narodni poslanik u Skupštini Srbije i jednom u pokrajinskom parlamentu, dok je kandidovanje na predsedničkim izbo-rima, njegov, kako piše – hobi.

Druga po broju osvojenih mandata je lista “Izbor za bolji život – Boris Tadić”, a 67 man-data te liste su raspodeljeni na Demokratsku stranku, Socijaldemokratsku partiju Srbije, Ligu socijaldemokrata Vojvodine, Demohri-šćansku stranku Srbije, Zelene Srbije, Demo-kratski savez Hrvata i Izvorni Srpski pokret ob-nove. Osim novog, rascepljenog SPO-a, pod nazivom Izvorni SPO, u skupštinskom bloku demokrata prvi put su se našli i Zeleni Srbi-je. Zeleni su se politički angažovali 2008. na lokalnim izborima, i imali jednog odbornika u Pančevu i na Ubu. Predsednik stranke Ivan Karić, sada narodni poslanik u Skupštini, jav-nosti bi mogao biti poznat kao aktivista i struč-njak za ekološka pitanja, ne i po političkim diskusijama. U programu stranke usvojenom pre samo godinu dana, Zeleni Srbije govore o tome da šovinizam i ultranacionalizam “ne treba da budu vodeća politička opcija u Srbiji, ali se njima ne mogu suprotstaviti ‘demokrat-ske stranke’ potrošenog autoriteta i bez novih ideja”. Na koje su demokratske stranke Zeleni mislili ostalo je nedorečeno, a važno je s obzi-rom na to da su u parlament ušli na vrata ši-rokog demokratskog bloka. Još je više nedo-rečeno šta o aktuelnom političkom trenutku misle male stranke koje su u koalicionim do-govorima “izlobirale” svoje učešće u Skupšti-ni. U nedeljama postizbornih političkih pre-viranja, Demokratski savez Hrvata na primer detaljno obaveštava na svom sajtu o fudbal-skim utakmicama na prvenstvu Evrope naci-onalnih manjina, dok su Zeleni, uz neskrive-nu radost što je njihov predsednik kao prvi “zeleni” ušao u parlament, proslavili i Svetski

Potreban nov izborni dizajn

Problem je što naše koalicije uopšte nisu programske, nisu fiksirane na politiku, nego su kao mehovi harmonike, pa šta nahvataju. Svako ima svoje Vlahe, svoje Bošnjake, svoje socijaliste, poljoprivrednike, sindikate, svako je otvorio neki svoj šalter pa prikuplja. Ovi manji se pridružuju da bi na taj način preskočili cenzus, a manji su svi sem demokrata i naprednjaka, a ovi veći prikupljaju sve i svašta. Velika koalicija stvara i veliku simboličku i taktičku prednost, po principu – samo da imam pola procenta više od drugih i da se moja koalicija odnosno stranka smatra najjačom u Srbiji.

Šta može da se uradi? Smatram da za koalicije mora da bude povećan izborni cenzus i da u svakom koalicionom sastavu treba da se meri snaga aktera. Na primer, da se cenzus od pet odsto podigne za dvostranačke, trostranačke koalicije na šest ili sedam odsto. Za koalicije koje imaju oko četiri-pet aktera na sedam, osam ili devet odsto. Takođe, veliki su problem koalicije koja nemaju jasno u naslovu sve koalicione partnere, nego se onda u tu priču, na iznenađenje glasača šlepuju neki koji se ne pominju u koalicionom ugovoru. Takvih ima ogroman broj. Ne bi trebalo da bude izabran iko ko nije u koalicionom dogovoru i ko nema kapacitete i merljivost. Sa tom merljivošću i procenom u raspodeli troškova i dobiti unapred, niko iz koalicije ne bi gurao onoga koji bi dobio 0,01 odsto glasova. A mi smo imali stranke i liste koji nisu dobili glasova koliko je potrebno prikupiti potpisa. Znači, izborni zakonodavstvo i izborni dizajn treba prvo da se pozabave cenzusom i njegovim selektivnim podizanjem za koalicije i, drugo, da se čitava ta priča završi nekom vrstom personalizovanih proporcionalnih lista u kojima bi se birao neko sa imenom i prezimenom. Takve promene bi smanjile partijsku oligarhiju i istovremeno glasačima ostavile utisak da nešto stvarno i biraju.

dan vetra, koji su doduše povezali sa energetskim potencijalima koje Srbija još ne koristi. Male, “privesci” stranke, na nagomilana pitanja političke, ekonomske, finansijske krize ipak se brane ćutanjem, velikodušno ustupajući ključni politički angažman nosiocu liste. Tako, kada se kaže da je tehnički teško sastaviti vladu zbog mnoštva stranaka, sigurno se ne misli na one, a njih je velika većina, koje se u glavne političke procese slabo uključuju.

Kada smo pak kod “zelenih”, njih ne treba mešati sa takođe “zelenim” – Zelenom ekološkom partijom, jer ovi drugi su u koaliciji Preokret. Zeleni iz Novog Pazara po svemu sudeći nisu ušli u parlament, a sa liste “Preokret” 19 predstavnika će imati Liberalno demokratska partija, Srpski pokret obnove, Bogata Srbija i Socijaldemokratska unija. Zašto Zeleni i Zeleni ne nastupaju zajedno na izborima, to je već drugo pitanje. Kad bi se ujedinili, jedan predsednik stranke morao bi da se odrekne predsednikovanja, ili bi u kakvoj koalicionoj varijanti morali da usaglasе sve druge interese i političke simpatije, do čega očigledno ne dolazi bez obzira na to što se i jedni i drugi programski deklarišu kao borci za ekološki razvoj i osvešćenost, te da su im voda, vazduh, hrana i

prirodni energetski potencijali glavni prioriteti.

Ujedinjeni regioni Srbije, kao svojevrsan konglomerat najrazličitijih političkih opcija i istorija, osvojio je 16 mandata, koji će biti raspoređeni između G17 plus, Zajedno za Šumadiju, Narodne partije, Koalicije za Piro i Pokreta “Živim za Krajinu”. Lideri ovih stranaka su dovoljno dugo u političkom životu i često promenljivih političkih opredeljenja, pa je konfuzija oko toga kojim putem bi sve te stranke ubuduće mogle krenuti gotovo izvesna. Maja Gojković, predsednica Narodne partije koju je osnovala 2007, pre toga je bila dugogodišnji eksponent Šešeljeve Srpske radikalne stranke, kao narodni poslanik, potpredsednik Vlade, gradonačelnik Novog Sada. Posle razlaza sa vrhom stranke osniva Grupu građana – Maja Gojković, a potom i Narodnu partiju koju priključuje URS-u Mladana Dinkića (pioniru petooktobarskih promena), pa onda i političkom bloku Ivice Dačića (pioniru režima devedesetih). Boško Ničić, osnivač Pokreta “Živim za Krajinu” koji je u URS-u, prešao je takođe dug put, ali uvek na onoj drugoj, suprotnoj strani od Maje Gojković. Iz DEPOS-a do DOS-a, pa u Novoj demokratiji, posle čega je osnovao Pokret za Krajinu. Posle ND (kasnije Liberala

Srbije) sarađivao je sa Vukom Draškovićem, a 2008. je podržao Tomislava Nikolića na predsedničkim izborima.

Ni koalicija SPS–PUPS–JS nije ovog puta sasvim bez promena. Posle prošlih izbora, kao predstavnik veterana koji se takođe nalaze na njihovoj izbornoj listi, Saša Dujović je u skupštini zamenio Željka Vasiljevića, predsednika tadašnjeg Pokreta veterana Srbije koji nije želeo u parlament već je postao državni sekretar u Ministarstvu za rad i socijalnu politiku. Posle skandala kada je predložio da se natalitet u Srbiji poveća dovođenjem 100.000 žena iz Laosa, Burme, Kambodže i Vijetnama koje bi se udale za srpske neženje, navodno je izgubio podršku koalicionih partnera. Posle tog predloga Vasiljević je u ministarstvu smenjen, a deo članstva odvojio se i formirao samostalni Pokret veterana sa Dujovićem na čelu, koji je pod tim imenom sada prvi put izašao na izbore u okviru stare koalicije i dobio jedan poslanički mandat.

MALI A VELIKI: Usitnjenost stranačkog života u Srbiji, uprkos nezahvalnih 10.000 potpisa potrebnih za registraciju stranke, izgleda da je sve dominantniji oblik političarenja. Mnoštvo stranaka je unutar sebe pocepano, a iz njih kao pečurke niču sve novije, u stalnoj potrazi za još uvek slobodnim prostorom u nekoj većoj koaliciji. Najslikovitiji su primeri stranaka nacionalnih manjina, od kojih bi se najpre mogla očekivati izborna sabornost. Osim koalicije “Sve zajedno”, koju čini pet stranaka nacionalnih manjina, i koalicije Albanaca Preševske doline koja je okupila četiri stranke, u Srbiji na primer postoje tri stranke bugarske nacionalne manjine. Demokratski savez Bugara, koji je podržao listu Crnogorske partije, Demokratska partija Bugara koja je podržala Bošnjačku listu za evropski Sandžak – Dr Sulejman Ugljanin i Partija Bugara Srbije koja se odlučila za koaliciju Preokret. Bunjevačke, vlaške, sandžačke stranke gotovo da se pred izbore nisu mogle ni prebrojati.

Problem se navodno pojavio kod sastavljanja vlade, međutim još nije primećeno da je najveći broj partija, bar njih tridesetak, uznemireno, da su kritičarski nastrojene i da “zatežu”, već pre da su kao svoju startnu poziciju izabrale ćutanje. Da li je to znak ujednačene programske politike šarolike skupštinske družine, ili se radi samo o zauzimanju pozicija a zapravo o programskom deficitu, videće se uskoro. ◀

Ivana Milanović Hrašovec
i Dokumentacioni centar “Vremena”

KVALITET UDŽBENIKA ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE IZMEĐU STRUKE I TRŽIŠTA

5. jul 2012. godine, 10h, Privredna komora Srbije, Terazije 23, Beograd

NEKE OD TEMA O KOJIMA ĆE SE RAZGOVARATI

- Zakon o udžbenicima – treba li ga menjati i zašto
- Položaj privatnih izdavača i Zavoda za izdavanje udžbenika – ko je obespravljen, a ko privilegovan
- Licenciranje izdavača – načini, problemi i stanje
- Program i procedura dodele besplatnih udžbenika – prednosti i nedostaci
- Kvalitet udžbenika – sadržaj, kontrola, standardi
- Da li se u slučaju udžbenika sukobljavaju interesi politike, nauke i biznisa
- Udžbenici za strane jezike i uređenje ovog dela tržišta

GOVORNICI

- prof. dr **Radivoje Mitrović**, državni sekretar Ministarstva prosvete i nauke Republike Srbije
- prof. dr **Desanka Radunović**, predsednik Nacionalnog prosvetnog saveta
- **Mirjana Bogdanović**, rukovodilac Centra za razvoj programa i udžbenika u Zavodu za unapređenje obrazovanja i vaspitanja
- dr **Miloljub Albijanić**, direktor JP „Zavod za udžbenike“
- **Nenad Atanasković**, predsednik Grupacije izdavača Privredne komore Srbije

SPONZOR FORUMA

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ

Kyha 3HaTba

Građanka sa politič

Pozicija građanke, iz koje tvrdi da nastupa u poslednjih godinu dana, predstavlja uzrok nerazumevanja između nje i njenih neistomišljenika. Zbog čitave biografije, funkcija koje je obavljala, događaja u kojima je učestvovala, mišljenje Vesne Pešić nije i ne može da bude tek mišljenje jedne obične građanke, ali ni ona sama ne pravi razliku kada govori kao građanka, kao političarka, a kad kao sociolog

Kada se 2005. godine vratila iz Meksika, gde je četiri godine obavljala funkciju ambasadora SR Jugoslavije, u intervjuu za “Ilustrovanu Politiku”, Vesna Pešić je ispričala da je demokratija u Meksiko stigla 2000. godine, iste godine kada je i kod nas smenjen režim Slobodana Miloševića, ali da još nije donela boljitak za obične ljude. Po povratku nakon četvorogodišnjeg odsustva, uvidela je da demokratija ni Srbiji nije donela boljitak i da se nije produbila. Sedam godina kasnije, situacija u Srbiji nije ništa bolja nego 2005, baš kao što je i stav Vesne Pešić o tome ostao nepromenjen. Nedavno je u izdanju *Pešćanika* izašla njena knjiga *Divlje društvo – kako smo stigli do*, zbirka objavljenih i neobjavljenih tekstova, intervjua i nastupa koji se bave isključivo postpetooktobarskom Srbijom i razlozima za razočarenje demokratskim delom političke scene u Srbiji.

“Analizirajući period posle 5. oktobra nisam se vraćala na Miloševića. Ta prošlost je deo ove sadašnjosti. Mene je interesovalo kako je Srbija rešavala nove zadatke koji su stajali pred njom i koji nisu bili na dnevnom redu Miloševićeve Srbije. Pokušala sam da pratim i razumem kako su različita vođstva obavljala i zaturala te nove zadatke”, kaže Vesna Pešić u uvodu *Divljeg društva*, čime odmah daje do znanja da u knjizi otvara pitanja koja već gotovo čitavu deceniju vise u vazduhu, a kojima se niko eksplicitno nije bavio, ni u naučnim ni u političkim krugovima. Pošto je priča o postpetooktobarskoj Srbiji, zapravo, priča o demokratskoj vlasti, Pešićeva, logično, vladajuće strukture iz ovog perioda identifikuje kao

krivce za loše stanje u društvu na gotovo svim poljima koja uključuju politiku. Deklarativno opredeljenje takve vlasti za Evropsku uniju, po njenom mišljenju, zbog odnosa prema Kosovu, svaki čas se saplitalo o autoritarizam i nacionalističku ideologiju, stvarajući konfuziju da li je Srbiji važnija Moskva ili Brisel, dok su na unutrašnjem planu demokratsku opciju pojeli korupcija, partokratija, miniranje pravnog poretka i loše sprovedena pravosudna reforma: “Autoritarnost se širila kao bolest udruženom diktaturom svih stranaka, koja je eliminisala i sam pojam javnog interesa, a društvo je učutkano u beznađu i siromaštvu.” Odgovore na pitanje zašto je u Srbiji došlo do jačanja onoga što naziva patološkim oblicima moći, Pešićeva pronalazi u “novo-staroj političkoj klasi”, “koja se više trudila da zaštiti *status quo*, i u pogledu vrednosti i u pogledu stečenih interesa koji se tim vrednostima legitimišu. Umesto da oslobodi politiku kako bi mogla obavljati svoje specifične funkcije – baviti se problemima građana i razvojnim ciljevima društva, politika je i dalje ostala “kolonizovana” kako nacionalističkom ideologijom tako i prodorom novčanih interesa partijsko-tajkunske klase u javne poslove. Status quo se održavao sprečavanjem suočavanja sa nedavnom prošlošću koju karakterišu ratovi i teški zločini. To nije samo moralno pitanje nego i funkcionalno: bez obnove socijalnog poretka i vladavine prava, tranzicioni procesi nisu mogli imati uspeha. Bez pravne države i jakih institucija, pre svega onih u pravosuđu, ne može biti uspešne tranzicije, tržišne privrede, povoljne investicione klime, efikasne privrede i demokratije

– svih tih lepih stvari koje su se očekivale od petooktobarskih promena.”

SAMA PROTIV SVIH: Pešićeva krivicu za najkрупnije društvene i političke probleme vidi u svim strankama koje participiraju u političkom životu Srbije, odnosno u čitavoj političkoj klasi. Kada se kao kritičar svih stranaka i celokupnog političkog sistema deklarise neko ko je, zapravo, jedan od rodonačelnika višestranačkog sistema u Srbiji, politički aktivan od njegovih prvih dana i neko u čiju demokratsku, sekularnu, građansku i antiratnu opredeljenost niko ne sumnja, nužno je da tome prethodi nekakav razvojni put. Hronološki početak perioda u kom se Vesna Pešić, nekada predsednica Građanskog saveza Srbije, kasnije predvodnica frakcije “11. decembar”, a zatim predsednica Političkog saveta Liberalno-demokratske partije, i definitivno svrstava u red vanpartijskih, nezavisnih političkih figura, mogao bi da bude početak aprila prošle godine, kada je napustila poslanički klub Liberalno-demokratske partije. Uzmicanje od partijske lojalnosti LDP-u počelo je još ranije, kada je, suprotno opredeljenju svog poslaničkog kluba, glasala protiv Zakona o informisanju, a osim toga, protivila se i “nekritičnoj podršci LDP-a reformi pravosuđa”.

Ostavku na mesto predsednice Političkog saveta LDP-a, podnela je nešto ranije, posle izjave lidera te stranke Čedomira Jovanovića da ministar Vuk Jeremić “umesto što odlazi kanibalima u Africi, treba da reaguje na stradanja civila u Libiji”. Nakon toga, LDP je saopštio da je svojim izjavama Vesna Pešić nanela štetu stranci, Pešićeva je istupila iz poslaničkog kluba i

kim autoritetom

nastavila da deluje kao samostalni poslanik. Zbog te odluke, morala je da se suoči sa nešto lošijim uslovima za rad, nije imala prostoriju u Domu Narodne skupštine, već u staroj skupštinskoj zgradi u ulici Kralja

Milana, pošta joj je stizala na skupštinsku pisarnicu, ali, sve u svemu, opšti utisak javnosti je bio da je izlaskom iz poslaničkog kluba LDP-a, mnogo više izgubila stranka, nego Vesna Pešić. Da jedna osoba sa izgrađenim političkim autoritetom može da bude jača od čitave stranke koju je napustila, po mnogim analizama pokazuju i rezultati majskih parlamentarnih izbora – kampanja za “bele listiće”

koju je Pešićeva vatreno zagovarala, najviše štete je nanela upravo Liberalno-demokratskoj partiji.

SOLIDARNOST: U atmosferi u kojoj se odvija život političke klase u Srbiji, gde odmak od vlastite partije može da znači ili prelazak u drugu ili nestanak sa političke scene, odluka Vesne Pešić da bude nezavisni poslanik mogla je da bude tumačena kao presedan. I bila bi, da se radilo o bilo kome drugom, ali ne i o njoj. U njenom slučaju, od najranijih početaka političke karijere, čak i dok je predvodila Građanski savez Srbije, jasno je da je reč o ličnosti sa inokosnim političkim stavom. Ono što Vesnu Pešić izdvaja od ogromnog dela političke elite u Srbiji jeste, pre svega, to što dolazi iz akademskog miljea i što je, za razliku od većine intelektualaca koji su početkom devedesetih odlučili da se politički angažuju, uspela da zadrži reputaciju politički relevantne figure. Rođena 1940. godine u Grockoj, diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Doktorat je odbranila na Pravnom fakultetu, na Pravnosociološkom smeru. Bila je zaposlena na Institutu za društvene nauke, Višoj školi za so-

▶

UŠTEDA 60%

GRATIS .RS ILI .COM DOMEN!

- ✓ Profesionalna tehnička podrška 24/7, emailom i telefonom
- ✓ Neograničen prostor i protok, više sajtova po ceni jednog
- ✓ Cloud okruženje za potpunu dostupnost sajta preko 99.99%
- ✓ **1 klik** - auto instaler za preko 200 skripti
- ✓ **Lako postavite** WordPress, Dupal ili Joomla CMS
- ✓ **Detaljna statistika sajta**, svakodnevni backup
- ✓ Preko 20000 zadovoljnih hosting korisnika

Besplatna i instant aktivacija

cPANEL HOSTING
500 za samo
DIN
MESEČNO
30 dana garancija za povraćaj novca

EUnet

+381 11 330 56 05
www.eunethosting.com

cijalne radnike i Institutu za filozofiju i društvenu teoriju, koji je u izvesnom smislu bio rasadnik angažovanih intelektualaca. Nije bila članica Saveza komunista, niti je učestvovala u demonstracijama 1968, ali njen politički angažman počinje sedamdesetih godina, kada se aktivira u vezi sa pitanjima ljudskih prava i sloboda. Godine 1982. provela je 25 dana u zatvoru, kao organizator protesta zbog hapšenja grupe studenata Fakulteta političkih nauka koji su, na mitingu u znak solidarnosti sa palestinskim narodom, razvili transparent sa imenom poljskog sindikata *Solidarnost*. Jedan je od osnivača Jugoslovenskog helsinškog komiteta (1985), Udruženja za jugoslovensku demokratsku inicijativu (1989), Evropskog pokreta u Jugoslaviji (1991) i osnivač Centra za antiratnu akciju, prve mirovne organizacije u Srbiji (1991). Bila je članica Saveza reformskih snaga Jugoslavije Ante Markovića, i Reformske stranke njegovog sukcesora. Kada je, ujedinjenjem Reformske stranke i Republikanskog kluba, 1992. godine osnovan Građanski savez Srbije, izabrana je za njegovu predsednicu.

DEMOKRATSKI PRESEDAN: Od početka, pa sve do priključenja LDP-u 2007. Građanski savez odlikovala je odlučna antinacionalistička, antiratna i beskompromisno demokratska programska orijentacija. Iako mala stranka, bez snage da samostalno osvoji relevantan broj glasova, odnosno poslanika u parlamentu, GSS je tokom dve decenije borbe protiv režima Slobodana Miloševića, bio prisutan u svim ključnim trenucima. Za tadašnje, pa i današnje političke prilike, zapanjujuću demokratičnost i normalnost GSS je pokazao 1999. godine, kada je umesto Vesne Pešić za predsednika stranke, na redovnoj stranačkoj skupštini izabran Goran Svilanović. Čitava stvar je prošla bez ikakvih lomova, cepanja stranke i unutrašnjih sukoba i do današnjih dana ostala jedini takav slučaj na političkoj sceni Srbije. Nakon petooktobarskih promena 2000. i republičkih izbora 2001. Vesna Pešić odlazi na mesto ambasadora SR Jugoslavije u Meksiku. Tih godina, po sopstvenom više puta izrečenom priznanju, udaljava se od unutrašnjih prilika u Srbiji. Sa mesta ambasadora, 2004. godine, opet naglašavajući da joj nisu poznati svi detalji političke atmosfere u Srbiji, prihvata da predvodi frakciju GSS-a “11. decembar”. Frakcija je naziv dobila po datumu održavanja skupštine stranke, na kojoj je došlo do programskih neslaganja između dela osnivača i mlađih članova. Za razliku od većine “prvoboraca višestranačja”, Vesna Pešić u

► **Posledica onoga šta Vesna Pešić govori je da sve češće dobija obrise nekakve antipolitike – stava po kom nijedna politička opcija ne valja i čitav politički sistem treba oboriti i izgraditi nov, dominantnu političku klasu zameniti novom, ali nigde ne kaže – kako. No, i dalje je odlikuje mnogo veći stepen sposobnosti za političko promišljanje, nego što je slučaj sa ostatkom političke elite, jer je, zasad, jedina spremna, sudeći po sadržaju njene najnovije knjige, da period Miloševićeve vladavine konačno ostavi *ad acta* i uzroke postmiloševićevskih problema traži tamo gde oni i jesu – u Srbiji posle Miloševića**

sopstvenoj partiji, čak i kad nije zauzimala stranačke funkcije, nikada nije marginalizovana i njena reč i mišljenje uvek su imali specifičnu težinu. Ta tradicija nastavljena je i kasnije, 2007. godine, utapanjem GSS-a u LDP, kada joj je pripala funkcija predsednice Političkog saveta, koju je obavljala sve do definitivnog razlaza sa LDP-om.

O autoritetu koji Vesna Pešić uživa u delu javnosti svedoči i to što njen razlaz sa LDP-om koincidira sa opadanjem podrške i naklonosti koje je ova stranka imala u takozvanoj “drugoj Srbiji” i krugu autora okupljenih oko emisije i sajta *Peščanik*. Ako je prelomna tačka tog razlaza bilo njeno prošlogodišnje istupanje iz poslaničkog kluba LDP-a, onda je tačka definitivnog i konačnog distanciranja bio tekst “Spinovanje druge Srbije”, koji je 9. februara ove godine objavila na *Peščaniku*, nakon televizijskog duela Čedomira Jovanovića i Milorada Dodika. Optuživši Jovanovića za jeftinu demagogiju sa ciljem ponovnog pridobijanja razočaranih glasača, Pešićeva se sa naročitim oštrinom osvrnula i na politiku i vrednosti koje je zastupala u to vreme vladajuća koalicija. Iako je ideja o “belim listićima” u to vreme već promovisana zaslugom Srbijanke Turajlić i Vesne Rakić-Vodinelić, širu podršku dobija nakon ovog teksta, te se on može smatrati i manifestom ovog pokreta. Zagovaranje “belih listića”, tokom predizborne kampanje, međutim, preći će u otvorenu podršku Vesne Pešić Tomislavu Nikoliću, u ime principa smenjivosti vlasti. Ipak, najviše zbog žestine i emotivnog

naboja sa kojim je kritikovala Demokratsku stranku i Borisa Tadića, ostavljala je prostora za sumnju da je reč o ličnim animozitetima i ozlojeđenosti.

U intervjuu koji je polovinom februara dala za “Vreme”, na pitanje da li razmišlja o povlačenju iz politike, Vesna Pešić odgovorila je da se neće više baviti partijskom politikom i kandidaturama za vlast: “Ali nisam rekla da se neću baviti politikom u jednom širem smislu, na koji svaki građanin ima pravo.” Verovatno baš ta pozicija građanke, iz koje tvrdi da nastupa u poslednjih godinu dana, predstavlja uzrok nerazumevanja između nje i njenih neistomišljenika. Zbog čitave biografije, funkcija koje je obavljala, događaja u kojima je učestvovala, mišljenje Vesne Pešić nije i ne može da bude tek mišljenje jedne obične građanke, ali ni ona sama ne pravi razliku kada govori kao građanka, kao političarka, a kad kao sociolog. Posledica je da ono što govori sve češće dobija obrise nekakve antipolitike – stava po kom nijedna politička opcija ne valja i čitav politički sistem treba oboriti i izgraditi nov, dominantnu političku klasu zameniti novom, ali nigde ne kaže – kako. No, i dalje je odlikuje mnogo veći stepen sposobnosti za političko promišljanje, nego što je slučaj sa ostatkom političke elite, jer je, zasad, jedina spremna, sudeći po sadržaju njene najnovije knjige, da period Miloševićeve vladavine konačno ostavi *ad acta* i uzroke postmiloševićevskih problema traži tamo gde oni i jesu – u Srbiji posle Miloševića. ◀

Jovana Gligorijević

Eksplozivno leto

Ubistvo Boška Raičevića ukazuje da je jedno od obeležja mafijaških obračuna u Srbiji, ali i političkih atentata, podmetanje bombi, pucanje na osobe dok sede u kolima i, uopšte, korišćenje vozila. Kada su i zašto započele ovakve naručene likvidacije? Kako su se razvijale i kakve su se metode primenjivale od ranih devedesetih, preko Dušana Spasojevića i njegovog Zemunskog klana do kriminalne grupe Luke Bojovića

Boško Raičević, star četrdeset i dvije godine, ubijen je iza podneva 22. juna na raskršnici ulica Cara Dušana i Tadeuša Košćuška u Beogradu. Kako se navodi, daljinski aktiviran kilogram podmetnutog plastičnog eksploziva raznio je njegov automobil, a od eksplozije povređen je Aleksandar Simić koji se tu zatekao u službenom vozilu...

Velika je sreća da još netko nije stradao. U prirodi je ovakvih obračuna da podzemlje vodi računa da se, ako je moguće, izbjegnu slučajne žrtve. Ne – kao što kriminalci tvrde i kako bi voljeli da se vjeruje – zbog nekog kodeksa, nego zato što smrt prolaznika i drugih osoba van kriminalnog svijeta skreće pažnju pa se policija nalazi pod dodatnim pritiskom da riješi zločin i uhapsi počinioce. Ali, kao što se vidjelo u slučaju Raičevića, kad je nekome baš zapelo da nekog

ubije, nikakvi obziri ne postoje niti se obraća pažnja na bilo čiji život. Blizina dječijeg vrtića, škole, bolnice, gustog prometa ili velikog broja prolaznika ne igraju tu ama baš nikakvu ulogu.

Raičevića su u medijima nazvali kontraverzni biznismen. Prevedeno, to znači da se sumnja da je povezan sa organiziranim kriminalom, ali da protiv njega nije bilo čvrstih dokaza. Navodi se i da je brat od tetke Andrije Draškovića, stalne mušterije Crne kronike i čovjeka osuđenog na robiju zbog ubistva Zvonimira Plečića Pleće u septembru 2000; da je u Prištini, gdje je do 1999. držao diskoteku, slovio za “ozbiljnog igrača”; da se bavio ugostiteljstvom u Crnoj Gori; da je bio blizak sa Bojanom Radovanovićem, predsjednikom FK “Novi Pazar” uhapšenim zbog mahinacija sa kreditima, i Nebojšom Stojkovićem Stojketom, jednim od šefova

Rakovičkog klana... Mediji su se bavili Raičevićem i prije dvije godine. Tada se u bašti kafića sukobio sa Aleksandrom Đerićem zato što nije mogao da se isparkira pošto ga je ovaj blokirao svojim vozilom. Epilog: obojica su završila u Urgentnom centru; Raičević je nožem ubo i isekao po rukama Đerića, a Đerić je Raičeviću pucao u noge, prepone i stomak.

U svakom slučaju, Raičević je samo jedan od “kontraverznih biznismena”, ali i ljudi čija se pripadnost podzemlju ne dovodi u pitanje, ubijenih u automobilu.

PRVA KRV: Počelo je devedesetih. Nakon prvih sačekuša, kako su prozvana naručena ubojstva, bezbjednosna kultura podzemlja naprasno je porasla. Do tada, ugled se gradio na bahatom i razmetljivom ponašanju i kretanju što je trebalo staviti do znanja da se nikoga ne boji i ni od

Auto-bomba

Na neki način, ubojstvo Gorana Mijatovića Mite, šefa Bežanijskog klana, prilično je jedinstveno kada je riječ o sačekušama vezanim za automobile. Naime, protivpješadijska mina *mrud* (naboj od 900 grama TNT-a, 650 čeličnih kuglica promjera 5,5 mm posloženih na fragmentacijskoj ploči) postavljena je ispod ukradenog audiya 80. Taj automobil je tokom noći parkiran pored Mijatovićeve škode fabije na Bežanijskoj kosi. U jutro 2. oktobra 2006. kada su Mijatović i njegov tjelohranitelj Slavko Novaković prilazili svojim kolima, mina je daljinski aktivirana... Zbog ovog dvostrukog ubojstva uhapšeno je više osoba.

foto: Milan Popović

POSLE EKSPLOZIJE: Razneseno vozilo Boška Raičevića
i eksplozivna naprava koje se aktivira pomoću mobilnog telefona foto: Reuters

koga ne preza. Međutim, kada su dvojica nepoznatih počinilaca izrešetala 1991. Đorđa Matića Belog ispred njegove kuće, kada je Aleksandar Knežević Knele 1992. ubijen u apartmanu hotela "Hajat" i kada je likvidirano još nekoliko viđenijih likova iz podzemlja, postalo je jasno da je đavo odnio šalu. Jer, nisu više u pitanju bili adrenalinski obračuni po kafanama i vlastoručne osvete, već su izvor prijetnje predstavljali profesionalni timovi ubica. Ukratko: svako tko se na veliko bavio reketom, heroinom, ilegalnom kokom, prostitucijom, švercom deficitarnih sirovina i sličnim, morao je da se osvrće, da pazi da nikad ne bude bez naoružane pratnje, provjerava gdje ulazi, planira kretanje... Drugim riječima, da maksimalno onemogućiti da mu bilo tko priđe.

Jadac je automobil. Ranih devedesetih, podzemlje je shvatilo da su žrtve najranjivije kada sjednu u vozilo. Pod jedan – osoba čija se smrt želi najlakše se prati tako što se slijedi njen automobil; pod dva – pažnja napadnutog usmjerena je na pokretanje motora i isparkiravanje; pod tri – u nekoliko sekundi koliko napad traje nema mogućnosti da nađe zaklon i uzvрати. Pištolji s metkom u cijevi nisu zaštita kada ubojice iskoče i otvore vatru po šoferšajbni, vratima, vjetrobranskim staklima...

Slučaj Gorana Vukovića Majmuna može se

uzeti kao tipičan. Na šefa Voždovačkog klana i čovjeka koji se proćuo ubivši 1986. u Frankfurtu Ljubomira Magaša zvanog Ljuba Zemunac, svojevremeno najvećeg mafijaškog šefa sa područja bivše Jugoslavije, pokušano je između 1991. i 1994. bar pet atentata. Dva puta su na Vukovića pucali ispred njegove diskoteke "Luv" i oba puta promašili, a jednom je on sa svojim ortacima iznenadio dvojicu pripadnika tadašnjeg saveznog SUP-a na radu u podzemlju dok su ga čekali u zasjedi; u pucnjava i gušanju, Vuković i jedan od napadača su ranjeni, a drugi je pobjegao. Šef Voždovačkog klana nikad se nije krio, ali kako je vrijeme odmicalo sve više je bio na oprezu. Tko god da mu je radio o glavi, tada je u sačekuše uveo ključni element – automobil. Pokušaj sa postavljanjem bombe pokazao se kao neuspješan. Čini se da se Vuković čitav dan vozikao sa eksplozivnom napravom pričvršćenom – po svoj prilici na brzinu – ispod podakola na parkiralištu restorana "Tifani". Bombu su na kraju uočili i skinuli članovi njegovog klana. Neuspješan je bio i napad "zoljaom". Raketni projektil ispaljen sa livade nedaleko od Vukovićevog stana u naselju Braće Jerković prošao je između sjedišta njegovog forda sijere i eksplodirao raznijevši iza parkiran reno 4; sam Vuković prošao je sa manjim opekotinama. Tako

Paljevine

Obično pred izbore i postizbornom vakumu dolazi do novog mješanja i podjele karata u podzemlju. Tko tu šta dobija, a tko gubi, teško je proniknuti. Međutim, očigledno je da se nešto dešava dok traje natezanje oko formiranja vlade. Pored ubistva Boška Raičevića eksplozivom podmetnutim u njegova kola, desile su se i tri paljevine čiji počinio ci nisu otkriveni. Nepoznate osobe zapalile su 22. juna alfa-romeo u Novom Sadu novinarka "Kurira" Zorice Radulović; 25. juna dva maskirana muškarca polila su benzinom i zapalila ferari Milana K. u garaži hotela "Life design"; za požar istog dana u kome je izgorio splav "Groš" na Novom Beogradu, sumnja se da je podmetnut... Ovakva krivična djela podzemlje smatra kao posljednje upozorenje.

je došao 12. decembar 1994. Vuković i dva njegova pratioca izašli su iz kockarnice u kafani "Zona Zamfirova" i prije nego što su ušli u automobil parkiran pored Jugoslavenskog dramskog pozorišta, rutinski su pogledali da li im je netko prikačio kakav eksploziv. Onog trenutka kada su se vrata BMW-a 850 zatvorila, iz mraka parka Manjež istrčala su trojica maskiranih napadača sa automatskim oružjem. Novine su poslije pisale da je nađeno 168 čaura; Vuković i njegov pratilac Duško Malović bili su na mjestu mrtvi. Ovaj tip sačekuše ponoviće se potom još dosta puta u Beogradu.

DINAMITAŠI: Za prvi uspješan napad podmetanjem eksploziva u automobil, uzima se ubistvo Rade Međeda, vlasnika tada najvećih kockarnica u Srbiji. Bomba u njegovom džipu aktivirana je 1994. daljinskim upravljačem uzetim sa dječije igračke automobila dok se Međed uključivao u promet u Ulici kneza Miloša. Počinio ci nikad nisu otkriveni.

Ipak, ovaj oblik sačekuše nije tako često korišten. Mada je uslijed ratova u bivšoj Jugoslaviji na raspolaganju bilo trotila i vitezita, ali i plastičnih eksploziva poput semtekse (u žargonu "Čeh"), PEP-a 500, te nekih starijih poput M5A1, P-20, P-64 i NP-65, čini se da je teškoću predstavljalo nalaženje osoba osposobljenih da naprave, podmetnu i u pravo vrijeme detoniraju bombe; kriminalci jesu brutalni i odlučni, ali nipošto tehnički obrazovani. Gdje je ležala regrutna baza vidjelo se jeseni 1997. u Nišu. Tada je ispod džipa Branislava Matića Luleta, po sopstvenim riječima "kralja niškog podzemlja", nađen raskomadan leš Siniše Čurčića Čureta, pripadnika ▶

63. padobranske brigade Vojske Jugoslavije; dok je postavljao bombu, nešto je krenulo naopako. Ali, ako Čure nije dobro izučio zanat, sigurno ima dovoljno onih koji jesu po raznim vojnim i paravojnim jedinicama; ako su pripadnici Crvenih beretki učestvovali u atentatima na premijera Zorana Đinđića, lidera Srpskog pokreta obnove Vuka Draškovića i bivšeg predsjednika Predsjedništva Srbije Ivana Stambolića, nije postojao razlog da svoje usluge ne iznajmljuju za podmetanje bombe pod vozila šefova kriminalnih klanova. Problem je, dakle, bio u nečem drugom.

Kada su sačekuše učestale i kada je svima u podzemlju postalo jasno da je svaki ulazak u automobil skopčan sa rizikom, oprez se povećao do maksimuma. Svako vozilo svakog mafijaškog šefa čuvano je dvadeset i četiri sata: kod kuće – u dobro obezbjeđenim garažama; na parkinzima – pod nadzorom vozača i drugih momaka iz kriminalnog klana. Ali, ako iz tog razloga od podmetnutog eksploziva u vozilima nisu ginuli vođe kriminalnih klanova, stradavali su obični mafijaši bez mogućnosti da organiziraju dano-noćno čuvanje svojih vozila ili ona vrsta kontraverznih i ostalih biznismena koja je smatrala da je bezbjedna.

Od bombe podmetnute u vozilo i aktivirane mobilnim telefonom poginuo je tako u oktobru 2007. Marko Filipović Taki, koga su povezivali sa Dorćolskim klanom. Godinu dana kasnije, policija je uhapsila trojicu “minera” dok su postavljali dva kilograma plastičnog eksploziva ispod audija Nebojše Stojkovića Stojketa, jednog od šefova Rakovičkog klana. U Zemunu je u januaru 2010. od eksplozivne naprave postavljene u njegov ševrolet povređen Nikola Sandulović, predsjednik Saveza golubara Srbije i čovjek sa vrlo koloritnim životom. Bombe u automobilima

eksplodirale su ne samo po Beogradu, već i po drugim gradovima u unutrašnjosti Srbije, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini...

Miniranje nećijih kola, izgleda, visokorizičan je posao. U jesen 2002, dok je postavljao bombu ispod audija A6 isvjesnog A.Đ. u centru Beograda, u nenadanoj eksploziji poginuo je Ivan Končić iz Budve. Na sličan način, u glavnom gradu, stradao je u oktobru 2009. Strahinja Rašeta podmećući eksploziv pod džip svog ortaka M.M...

BORBENI AUDI: Ako je bilo veoma teško ili gotovo nemoguće podmetnuti bombu pod automobile mafijaških glavešina i mogućnost da se likvidiraju dok ulaze u vozilo, poput načina na koji je ubijen Goran Vuković Majmun, s vremenom je postala sve teže izvodljiva. Em je oko šefova klanova bilo sve više ljudi, em su ti ljudi pazili na ulazak i izlazak iz vozila, em je ovaj tip sačekuše bio prilično kompliciran. Trebalo je, naime, duže vrijeme pratiti žrtvu, procijeniti gdje će se i koliko zadržati, na to mjesto dovesti ubojice i prikriti ih, rizikovati sukob i pucnjavu po ulici... Dušan Spasojević, šef Zemunskog klana, dao je novo značenje naručenoj likvidaciji u automobilu.

Spasojević je na beogradske ulice izveo, kako ga je on nazvao, borbeni audi. Njegovu “posadu” činili su vozač, koji se po potrebi mijenjao, i dvojica manje-više stalnih članova – Sretko Kalinić i Mile Luković Kum. Po Spasojevićevom naređenju, ostatak Zemunskog klana, raspoređen u kolima na ključnim tačkama po saobraćajnicama, pratio je žrtvu od momenta kad je sjela u vozilo; broj ljudi u automobilu nije igrao nikakvu ulogu. U određenom trenutku, oglašavao se mobilni telefon u borbenom audiju: Kalinić i Luković dobili bi podatke gdje je osoba čije je ubojstvo Spasojević naredio, a to su obično bili široki bulevari na Novom Beogradu. Vozač

borbenog audija tada bi nagazio na gas, sustigao vozilo sa svojom žrtvom, a kada se automobili izravnavaju, Kalinić i Luković otvarali su vatru iz kalašnjikova... Mirko Tomić Bosanac, Radoslav Trlajić – Bata Trlaja, Zoran Davidović Čanda, Zoran Uskoković Skole, Sredoje Šljukić Šljuka, Jovan Guzijan Cuner, samo su neki od ljudi iz podzemlja čiji su tela nađena u izrešetanim vozilima ostalim iza *borbenog audija*.

Nije svaki put išlo glatko. Kada je 27. aprila 2000. Skoletov vozač i tjelohranitelj na raskrsnici ulica Kneza Višeslava i pilota Mihajla Petrovića ugledao u retrovizoru kako kroz prozor borbenog audija izviruju cijevi kalašnjikova, velikom brzinom je krenuo kroz crveno svjetlo na semaforu. Uslijedila je filmska jurnjava: Kalinić je iz praznio okvire kalašnjikova na automobil iz koga je Skole je uzvraćao paljbu pištoljem. Jurnjava i pucnjava trajale su bar petnaest minuta: vozila su prolazila na crvena svjetla na semaforima, udarala u druga kola, a meci su letjeli na sve strane... Na kraju, sve se okončalo smrću Skoleta i njegovog tjelohranitelja Miloša Stevanovića.

Spasojević i njegov ortak Milorad Ulemek Legija, komandant Jedinice za specijalne operacije, namjeravali su da ubiju i premijera Zorana Đinđića u automobilu. Dejan Milenković Bagzi, član Zemunskog klana i kasnije zaštićeni svjedok, trebalo je 21. februara 2003. da kamionom izazove sudar kod beogradske Arene kako bi se zaustavila kolona u kojoj se premijer kretao prema aerodromu; plan je bio da članovi ovog klana i Legijina grupe iz Jedinice, skriveni na obližnjem gradilištu, otvore tada vatru iz automatskog oružja i zolja. Sudar i zaustavljanje, izbjegnuti su samo zahvaljujući spretnosti Đinđićevog vozača...

Međutim, 12. marta 2003. kada je premijer Đinđić izašao iz automobila u dvorištu Vlade, ubijen je snajperskim hicem Zvezdana Jovanovića. Nakon ovog atentata u policijskoj operaciji Sablja razbijen je Zemunski klan, Spasojević i Luković likvidirani su prilikom hapšenja, a Legija se poslije godinu dana skrivanja sam predao.

Metode sačekuša ove kriminalne grupe nastavio je da koristi Luka Bojović okupivši njene pretekle članove; između ostalih i glavnog Spasojevićevog ubojicu – Sretka Kalinića. Krajem jula 2004. Zoran Nedović Šok umalo je poginuo u napadu po receptu prepisanom od Spasojevića: na njegovo vozilo Bojović i Kalinić su otvorili su vatru iz drugog automobila u pokretu na auto-putu na Novom Beogradu. Kriminalna karijera ove dvojice, kao i vozača Vladimira

Kamion ubica

I prvi atentat na lidera Srpskog pokreta obnove Vuka Draškovića izvršen je vozilom, tačnije kamionom. Nalog je potekao iz samog vrha režima Slobodana Miloševića, organizirala ga je Državna bezbjednost MUP-a Srbije, a atentat su izvršili pripadnici Jedinice za specijalne operacije. Na Ibarskoj magistrali, 3. oktobra 1999, vozač kamiona natovarenog pijeskom Nenad

Ilić naglo je skrenuo iz suprotnog pravca ka vozilu u kome se nalazio Drašković. U sudaru je poginuo funkcioner SPO-a Veselin Bošković, da bi trenutak kasnije na kamion naletio automobil sa pratnjom iz ove stranke; smrtno su stradali Zvonko Osmajlić, Vučko Rakočević i Dragan Vušurović Gaga. Vuk Drašković je čudom samo lakše povrijeđen, a zbog ovog zločina osuđeni su bivši načelnik DB-a Radomir Marković, Legija i više drugih pripadnika JSO-a i Državne bezbjednosti.

Svinje, zveri i koljači

Đovani Bruska, poznatiji pod nadimkom *U Verru* (svinja – na sicilijanskom dijalektu) zajedno sa još jednim pripadnikom Koza nostre stajao je na uzvišenju iznad autoputa u mestu Kapači u blizini Palerma. Bilo je oko pola šest popodne 23. maja 1992. Đovani "Svinja" Bruska, jedan od najvažnijih i najnemilosrdnijih članova sicilijanske mafije, čekao je "dojavu" od svojih kompanjona sa Međunarodnog aerodroma Palermo. Sat ranije, mafijaški tim za praćenje javio mu je da je avion Vlade Italije sa sudijom Đovanijem Falkoneom i njegovom suprugom poleteo sa rimskog aerodroma ka Palermu. Sudija Falkone bio je poznat kao beskompromisni borac protiv organizovanog kriminala. U "velikom suđenju", započetom 1986, uspeo je da pošalje na robiju 360 pripadnika Koza nostre. Međutim, *capo di capi* Salvatore Toto Rina, čuven pod nadimkom "Zver" i najzloglasniji mafijaški šef u istoriji, uspeo je ne samo da mu umačne već i da organizuje nekoliko neuspešnih atentata na popularnog sudiju.

Pet dana pre nego što se Đovani "Svinja" Bruska popeo na brdašce iznad autoputa u Kapačiju, Tito "Zver" Rina poslao je nekoliko njegovih potčinjenih mafijaša, obučeni u kombinezone radnika za održavanje puteva da u cev kišne kanalizacije ispod traka autoputa postave oko 500 kilograma eksploziva. Udaljen stotinjak metara, Đovani Bruska držao je rukama detonator za daljinsko aktiviranje. "Svinja" je do tada, po sopstvenom priznanju, iza sebe imao između 100 i 200 ubistava. Tako je zaradio još jedan nadimak, samo mnogo jeziviji. *Scannacristiani* – koljač ljudskih bića. Posle pet dana upornog čekanja kod napuštene kućice sa pogledom na mesto na autoputu gde je bio postavljen eksploziv, Đovaniju Bruski se posrećilo. Tačno u 17.49 23. maja 1992. Bruska je dobio informaciju od mafijaškog doušnika da je avion sa sudijom Falkoneom sleteo na aerodrom. Nekoliko minuta kasnije stigla je informacija da je kolona od tri automobila krenula autoputem ka Palermu, gde je sudija Falkone imao kuću. Kako nedisciplina i neodgovornost štićenih lica nisu specijalnost samo u Srbiji, tako je Đovani Falkone insistirao da lično vozi blindirani automobil fiat hroma. Falkone je seo za volan drugog automobila u koloni, njegova supruga Frančeska Morvilo (i sama sudija u Palermu) bila je na suvozačkom sedištu, a vozač je seo na zadnje sedišta. Šest minuta po polasku, "Koljač" Bruska je ugledao kolonu kako se brzinom od 160 kilometara na sat približava mestu na kojem je bio eksploziv. Stručnjaci kažu da je Bruska aktivirao eksploziv delić sekunde pre nego što je trebalo. Uostalom, radio je na osećaj. Nije

UBISTVO KOJE JE POTRESLO ITALIJU:
Sudija Đovani Falkone i mesto atentata

imao nikakav marker koji bi mu pomogao u određivanju trenutka u kojem će pritisnuti dugme detonatora. U strahovitoj eksploziji poginula su tri člana obezbeđenja iz prvog vozila. Njihov automobil je odbačen 60 metara dalje u plantažu maslina. Drugo vozilo u kojem je bio sudija Falkone ostalo je zarobljeno u ogromnom krateru na autoputu.

Falkone i njegova supruga davali su znake života, ali su preminuli u bolnici. Vozač koji je sedeo na zadnjem sedištu preživeo je, kao i tri policajca koji su bili u trećem automobilu.

Dva meseca kasnije Falkoneov prijatelj, kolega i borac protiv mafije sudija Paolo Borsellino, ubijen je u bombaškom napadu u Palermu. Ova dva atentata pokrenula su lavinu građanskih protesta u čitavoj Italiji. Pod pritiskom javnosti i medija, italijanske vlasti su krenule u odsudnu bitku protiv Koza nostre u kojoj je angažovana i vojska. Tito "Zver" Rina uhapšen je 1993. posle godinu dana skrivanja i osuđen je na doživotni zatvor. Đovani "Svinja" "Koljač" Bruska krio se sve do 1996. U tom periodu oteo je jedanaestogodišnjeg sina Santa di Matea, mafijaša koji je u istrazi rekao da je Bruska lično aktivirao eksploziv koji je ubio sudiju Falkonea. Nesrećnog dečaka držao je u zarobljeništvu punih 26 meseci da bi ga na kraju surovo mučio, zatim zaklao i potopio dečakovo telo u kiselinu.

Bruska je uhapšen 20. maja 1996. u seoskoj kući u blizini Agridenta, u opsežnoj akciji u kojoj je učestvovalo više od 100 policajaca, i kasnije je osuđen na doživotnu robiju. U trenutku hapšenja "Koljač" Bruska je ručao sa porodicom i gledao televiziju na kojoj se prikazivao dokumentarni film o sudiji Đovaniju Falkoneu povodom četvrte godišnjice njegovog ubistva.

RADOSLAV ČEBIĆ

Milislavjevića – Vlade Budale, tada je lako mogla da se okonča. Nakon što je otvorena vatra, automobil sa napadačima sudario se sa kolima napadnutih bar stotinjak metara i, onda, pokvaren zaustavio. Bojović, Kalinić i Vlada Budala jedva su pobjegli zaustavivši i oteví izjvesni pikap. Iza njih je ostao jedan ubijeni telohranitelj, a dvojica su ranjena kao i sam Šok.

Bojović nije odustajao. Sljedeći put, krajem oktobra 2004, on i Kalinić pucali su iz *mercedesa* u pokretu sa ukradenim vojnim tablicama na

kolonu od tri automobila maksimalno opreznog Andrije Draškovića na auto-putu pored Kvantaške pijace. Zahvaljući sreći i, još i više – blindiranom automobilu Drašković je ostao nepovređen. Međutim, poginuo je jedan njegov telohranitelj je poginuo, a trojica su ranjena. Poslije ovih sačekuša a la Zemunski klan, Bojović se okrenuo drugim načinima likvidacija.

Posljednjih godina relativno su se prorijedile ubojstva u organiziranom kriminalu, pa i ona vezana za automobile. Razloga je više, a među

njima nije zanemarljiv ni bolji rad policije i pravosudnih organa. Međutim, to nipošto ne znači da će sačekuše jednog dana nestati. Kao što se organizirani kriminal u suštini ne može potpuno iskorjeniti, tako će i obračuni unutar mafijaških klanova zauvijek ostati njegov sastavni dio. A tom kontekstu, kao što ubojstvo Boška Raičevića potvrđuje, korištenje automobila i dalje će sa sobom nositi ogroman rizik. Na ovaj ili onaj način, po ovom ili onom metodu.

Filip Švarm

Elektroprivreda Srbije: Najstarija elektrana za najnovije doba

Iz reke videlo

Ni kilometar od centra Užica, odmah iza gradske plaže na Đetinji, nalazi se najstarija “živuća” hidroelektrana u Srbiji i jedna od najstarijih u Evropi

“REČ JE O prvoj hidroelektrani na Balkanu koja je napravljena po Teslinim principima polifaznih struja: puštena je u rad samo četiri godine posle one Tesline na Nijagari”, kaže za “Vreme” Radivoje Papić, istoričar. “Međutim, ona nije najstarija hidroelektrana u Srbiji: tri meseca pre ove, puštena je u rad hidrocentrala na reci Gradac u Valjevu, ali ona je proizvodila jednosmernu struju.”

U početku beše ideja da se sagradi samo vodenica, jer je brašno u Užice dovoženo čak iz Čačka pa je bilo preskupo, malo posle da se snaga Đetinje na sličan način kao za vodenicu iskoristi za pogon tekstilnih mašina u fabrici koja je tek trebalo da se izgradi, da bi na kraju, 1900. godine, bila izgrađena hidroelektrana, opet za pogon tekstilnih mašina.

Za taj preokret – transformaciju vodenice u hidroelektranu, zaslužan je Đorđe Stanojević, profesor Velike škole, i to pukim slučajem:

u Užice je došao kao predsedavajući komisije na maturskom ispitu, a kako je bilo prijavljeno samo sedam kandidata, a ispit je trajao 26 dana (kandidati su polagali pet pismenih i deset usmenih ispita, neka ostane zabeleženo) imao je podosta slobodnog vremena za obilazak varoši i okoline. Tako je i saznao da Užičani imaju nameru da sagrade Tkačku fabriku: upoznao se sa vodećim akcionarima i nije podržao njihovu nameru da se pogonska snaga za fabriku obezbedi transmisijom mehaničkog rada vodene turbine, što bi imalo za posledicu veliki radni gubitak energije između turbine i razboja, već je predložio da se vodena snaga pretvori u električnu, koja se može preneti na bilo koje pogodno mesto.

Stanojević je svoj predlog obrazložio na sednici upravnog i nadzornog odbora Tkačke radionice, 12. juna 1898: “I ne smo to, nego možete od vašeg preduzeća, ako izgradite

hidrocentralu, dobiti još koristi, jer možete sa elektrikom vršiti danju radove u Tkačkoj radionici, a noću osvetljivati varoši i stanove svoje.”

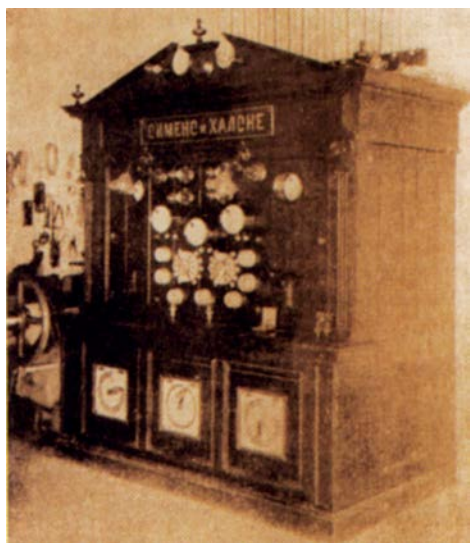
Predlog je usvojen, raspisan je konkurs za izradu projekta, od nekoliko pristiglih usvojen je projekat inženjera Aćima Stevovića 26. marta 1899. godine, a za izvođača radova izabran je Josif Granžan, preduzimač iz Niša: ugovor o izgradnji potpisan je već 1. aprila, sa rokom za završetak izgradnje brane i zgrade hidrocentrale najdalje do 1. novembra. Kamen temeljac položio je Njegovo veličanstvo kralj Aleksandar I, a profesor Stanojević otputovao je u Peštu, pa u Beč, da ugovori isporuku opreme.

Vratio se sa ugovorom sa firmom Siemens i Halske za dve turbine “Francisovog sistema”, snage 50 KS s horizontalnom osovinom i ugrađenim regulatorom za dotok vode u turbine i dve čelične cevi za navođenje vode iz kanala u turbine i dva generatora firme Osterreihshe

Simens-Werke za proizvodnju trofazne struje, razvodne table s instrumentima za kontrolu i regulisanje napona, sve plativo u četiri jednake rate, s tim da poslednja bude tek kad elektrana počne sa radom.

Celokupna oprema stigla je (tek) februara 1900. godine, sa popriličnom docnjom zbog teškoća sa transportom: do Kragujevca je dovezena železnicom, a nadalje rabadžijskim kolima sa točkovima punog drveta, tzv. vrndoljima, koje je vuklo 12 pari volova. "Prevoz od Kragujevca do Užica (koštao je) preko 2000 dinara i pored svega toga koštanja, rabadžije, koje su prevukle ta dva koleta, misle danas da su učinili preduzeću ogromnu uslugu. Jedne su rabadžije jednu dovukli do Čačka pa tu ostavili, jer nisu mogli dalje vući zbog velike težine", rekao je tim povodom Mališa Atanacković, predsednika Upravnog odbora. Ipak, uprkos ovoj docnji, ali i svim ostalim mukama na koje graditelji nailaze kad je o ovakvom (za ono vreme) mega projektu reč, elektrana je puštena u rad 2. avgusta 1900. godine, na kraljev rođendan i električarsku slavu – Svetog Iliju Gromovnika. I tako, od usvajanja ideje do puštanja u pogon, proteklo je malo više od dve godine.

"I bi ono što biti ne može – sinu videlo iz

Razvoj "zelene" energije

"Revitalizacija male hidroelektrane 'Pod gradom' u Užicu jedan je od prvih projekata Privrednog društva 'EPS obnovljivi izvori', dvanaestog u okviru Elektroprivrede Srbije", kaže Aleksandar Vlajčić, v.d. direktora ovog preduzeća, osnovanog marta ove godine. "Nisu samo evropske direktive koje određuju učešće obnovljivih izvora uticale na odluku da EPS osnuje posebno preduzeće koje će se baviti čistom energijom, već su to strateška opredeljenja kompanije i države u ovoj oblasti, zbog velikog značaja korišćenja potencijala i razvoja 'zelene' energije."

Za prve projekte "EPS obnovljivih izvora" biće korišćena sredstva kredita Evropske banke za obnovu i razvoj, vrednog 45 miliona evra, koji je namenjen za rehabilitaciju 15 postojećih i izgradnju osam novih malih hidroelektrana. U narednom periodu ovo preduzeće očekuju i projekti korišćenja vetra i sunčeve energije, kao i projekti razvoja postrojenja koja koriste otpad ili biomasu za proizvodnju energije.

reke", osvanuli su naslovi po novinama: navodno, Mitar Tarabić, kremanski prorok, mnogo godina ranije najavio je elektrifikaciju Užica. Novine su zabeležile da je, pored sveopšteg oduševljenja, bilo onih koji su tvrdili da će, kad struja žicama krene, bandere leteti u nebo, kao i čuđenja nekih drugih "kako je moguće da vatra žicom preko tavana prođe, a da ne zapali kuću"?

Svega godinu kasnije, šef Električnog odseka Vladimir Savić, upozorio je Upravu da su "mašine u centrali opterećene, a naročito o praznicima, te je mišljenja da bi trebalo nabaviti rezervnu turbinu i dinamo mašinu", što je učinjeno tek 1903.

Ubrzo se pokazalo da ova hidrocentrala nije mogla da proizvede dovoljno struje za tekstilnu fabriku i za grad, pa je napravljena još jedna u Velikom parku, "niže Magdalenića česme, odnosno na pomolu sevojničkog polja", sa vodenim padom od "Živkovića vodenice".

"Ta hidrocentrala više ne postoji: srušena je 1975. godine prilikom izgradnje puta od Požege prema Zlatiboru, za potrebe preduzeća Prvi partizan koje se tu sada nalazi", kaže Papić. "Treća užička hidrocentrala izgrađena je 1929 godine, nedaleko od one prve, od ratnih reparacija iz Prvog svetskog rata." Ova elektrana, zvaničnog naziva HE III, otkad je napravljena pa do danas, nakratko je isključivana samo tokom bombardovanja 1999. godine.

Hidrocentrala "Pod gradom" radila je

neprekidno do izgradnje pruge Beograd-Bar, kada je veća količina kamena i zemlje zatrpala jaz. Uz ogromne napore jaz je očišćen ali, zbog novog zatrpavanja prilikom proširenja magistralnog puta za Zlatibor, rad hidrocentrale je prekinut 1973. godine. Zgrada hidrocentrale i njena neposredna okolina 1977. proglašeni su za kulturno dobro od velikog značaja.

Prva rekonstrukcija ove hidrocentrale urađena je 1990. godine: očišćen je jaz, rekonstruisan krov i ugrađena "poluautomatika" radi lakšeg upravljanja. U pripremi rekonstrukcije hidrocentrale, sa dna reke, gde su bile bačene, izvađene su biste Đorđa Stanojevića i originalna spomen-ploča sa otvaranja hidrocentrale. Međutim, grupa huligana, osnovci i srednjoškolci, upali su sledeće godine u zgradu hidrocentrale, polupali prozore i naneli veliku štetu mašinskoj opremi.

Sto godina od puštanja u rad, elektrana je (ponovo) u potpunosti obnovljena. U prvom planu bilo je revitalizovanje zgrade hidrocentrale u turističke svrhe: projekat, koji je uradila arhitektka Katarina Stefanović, obuhvatio je izgradnju banket sale na spratu hidrocentrale, letnje terase i prostorija za tehničku službu i čuvare, na platou ispred zgrade uređena je letnja scena. Restaurirano je i postrojenje: sve je isto kao što je prvobitno bilo, jedino nedostaje originalna kontrolna tabla sa ćiriličnim logom "СИМЕНС И ХАЛСКЕ".

Zoran Majdin

Intervju: **Bogdan Tanjević, košarkaški trener**

Život je sjajna

“Mislim da sam u igru unio određene šeme koje funkcionišu: ono viđeno plus malo ličnog iskustva.

I intenzitet! Ako bih svoju četrdesetogodišnju trenersku karijeru morao da definišem jednom riječju, rekao bih – intenzitet. Bez toga nema... Svih šezdeset i kusur godina trčao sam za adrenalinom kao lud; nosila me je ta fantastična droga, nije mi dozvoljavala da stanem. I ne mogu se žaliti: živjeli smo ga, u vražiju mater! I, šta još hoću?”

Nakon dvogodišnje pauze, proslavljeni jugoslovenski trener Bogdan Tanjević protekle nedjelje je ponovo postavljen za selektora turske košarkaške reprezentacije. Tanjević je reprezentaciju Turske vodio u periodu 2004–2010. i, posle osvojene srebrne medalje na Svjetskom prvenstvu u Istanbulu 2010, privremeno se povukao zbog zdravstvenih problema.

“Moj problem nisu ni karcinom ni hemoterapija; sa tim bih lako. Razbolio sam se od onoga od čega su umrli mnogi moji prijatelji”, kaže Bogdan Tanjević. “U zbirci *Morija*, posvećenoj onima koji su u međuvremenu krepali, Abdulah Sidran veli kako u Sarajevu danas umiru ljudi koji misle da su preživjeli rat. Od čega su krepali? *Morire di*

crepacuore, rekli bi Italijani. To je ono kada krep srce. E, Sarajlije su od toga poumirale. Od srca. Od izdaje ljubavi. Od toga sam se i sam razbolio: od Jugoslavije.”

“VREME”: Pretpostavljam da ste sada dobro, čim ste prihvatili mjesto selektora turske reprezentacije?

BOGDAN TANJEVIĆ: Dobro sam, dobro... Tokom te posljednje godine rada u Turskoj, usred priprema za Evropsko prvenstvo 2010, otkrio sam bolest, a odmah zatim otišao na operaciju; na kraju, reprezentaciju sam vodio pod hemoterapijom.

Nakon Prvenstva i osvojene srebrne medalje, prvi put u životu sam osjetio umor. Zato sam otišao. To čudo je, kažu, u meni raslo dvije godine...

Prvi nalaz je bio uredan. Ali doktor – naš čovjek, Makedonac iz Skoplja – predložio je da, za svaki slučaj, uradimo i skener. Kada sam ušao u salu i vidio njegovo smrknuto lice, znao sam da ne valja.

Kako ste reagovali?

Dobro je da nije pankreas, pomislio sam. Ovako ću barem imati vremena da se oprostim...

Vi odmah na opraštanje?!

Eh, opraštam se ja, draga moja, odavno. Od svoje sedme godine čekam da život, ta sjajna zaje-bancija, nestane. Sjećam se i momenta kada sam to prvi put pomislio...

Kada?

U zimu 1954, u Sarajevu, na minus 27. Kližući se u dvorištu Doma JNA, u tim jedinim cipelama

zajebancija

TRENER TURSKE REPREZENTACIJE:
Evropsko prvenstvo u Istanbulu 2010.

Foto: Reuters

koje sam imao, zajapuren i srećan, pogledao sam u nebo; odjednom, presjekla me je čudna misao: sve će ovo jednoga dana nestati. A trebalo bi živjeti, jebem ti... Eto, od tog momenta sam spreman.

Rođeni ste u Pljevljima, u Crnoj Gori; odakle u Sarajevu?

Otac je bio partizan, a onda i prvi poslijeratni komandant Pljevalja. Kao oficir JNA, 1951. dobio je premještanje u Sarajevo: Pješadijska oficirska škola, kasarna "Maršal Tito", u kojoj je kasnije i završio svoju vojničku karijeru. Imao sam četiri godine kada smo se iz Pljevalja preselili u Sarajevo. I to kamionom, kao u onom divnom filmu Emira Kusturice, *Otac na službenom putu*: ogromni šifonjeri, glomazni kredenac, kreveti... Ono malo

pokućstva, sve je stalo u taj kamion. Živjelo se skromno, sirotinjski...

Skromno su živjele i oficirske porodice?

Sve porodice! Jedina prednost nas oficirske djece bila je u tome što smo imali dovoljno šećera. Mnogo godina kasnije, slušajući lupetanja onih koji su sličnim lažima podrivali Jugoslaviju, moja ćerka Bojana će krenuti da se raspituje o "privilegijama porodica oficira JNA".

"Da", rekao sam, "divne su to privilegije bile: četrnaest preseljenja u karijeri – od Đevdelijske do Sarajeva – i svake sedme godine pravo na deset dana vojnog odmarališta u Kuparima. To je, Bojana, bila privilegija tvog đeda Strahinje, ratnog oficira JNA!"

nović i Branko Milanović – to ushićenje povratka u grad, Bembaša, prolazak kroz tunel... Postajao sam Sarajlija.

Kada ste otkrili košarku?

Otkrio sam je slučajno. Imao sam desetak godina kada sam u Fiskulturnom domu vidio Uglješu Uzelca, sina svoje učiteljice, kako igra košarku. Uglješa Uzelac će kasnije postati važna ličnost: pored ostalog, u vrijeme zimske Olimpijade 1984. bio je gradonačelnik Sarajeva. I, eto, od tada sam svakodnevno počeo da dolazim u FIS da, zajedno sa drugovima iz škole "Veselin Masleša", među kojima je bio i legendarni Davorin Popović, pravim košarkašku ekipu. Tako je krenulo.

Istovremeno, bio sam odličan đak, volio ▶

I rekoh vam kako smo stigli u Sarajevo... Imao sam četiri godine i dobro se sjećam tih prvih slika...

Čega se sjećate?

Ulice Maršala Tita, kina "Romanija", velikog, sjajnog izloga knjižare "Svjetlosti". Taj prvi susret dječaka iz provincije sa velikim gradom... Bilo je pomalo traumatično. U početku mi je nedostajao zavičaj, pa sam jedva čekao raspuste, koje bih proveo kod djeda u selu Ljubušku, kod Pljevalja. Dođuš, tokom godine nostalgiju bi ublažavali silna rodbina i prijatelji iz Crne Gore kojima je naš sarajevski dom bio važna stanica – nekada duža, a nekada kraća – za odlazak ili na fakultet ili u bolnicu. S vremenom, tokom ferija u Crnoj Gori, počela je kod mene da se pojavljuje čežnja za Sarajevom. Nedostajali su mi najbolji drugovi – Džemal Husei-

srpskohrvatski, puno čitao... Zato sam, nakon gimnazije, u Beogradu 1965. upisao Filozofski fakultet, Grupu za svjetsku književnost. Nas 28...

Bilo ih je 28, kaže...

Ja, dobri naš Izet Sarajlić!

Ponos naše grupe, student te prve generacije Odjeljka za opštu književnost, bio je Danilo Kiš. Nažalost, nikada ga nisam upoznao. Od te generacije upoznao sam Mirka Kovača. Može se reći da smo nas dvojica, na više načina, ratni drugovi. I danas, zajedničkim snagama, vodimo istu važnu bitku...

Sjećam se da je profesor Nikola Milošević, sa svojim *Antropološkim esejima*, u to vrijeme bio velika zvijezda Filozofskog fakulteta. Naravno, bilo ih je još... Poslije predavanja studenti bi odlazili u "Moravu", Takovska 39, i tamo žučno raspravljali o onome što smo tog dana čuli i naučili.

Ali, gdje je košarka?

Uporedo sa studijama, počeo sam da odlazim na utakmice OKK "Beograda", koji je imao tu nezaboravnu ekipu sa Radivojem Koraćem, Miodragom Sijom Nikolićem, Trajkom Rajkovićem, Ricom Gordićem, Gutom Tošićem... Nevjerovatni igrači i veliki lafovi.

Radivoje Korać je posebna priča. Čuveni Žučko... Bio je, recimo, najbolji poznavalac muzike, prve ploče Bitlsa je donio u Beograd. Mnogo je znao o pozorištu, gledao sve predstave, dosta čitao... Bio je briljantan student elektrotehnike, izvanredan šahista... Košarkaši su, inače, važili za obrazovane ljude, intelektualce. Sjećam se da mi je Davorin Popović, koji je znao da pored košarke igram i rukomet i da sam bolji rukometaš, uvijek govorio da se manem rukometa:

"Ma, jebo te rukomet! To je seljački sport; košarka je za nas intelektualce."

E, Korać je bio pravi intelektualac! Zvao me je – Turčin.

Zašto?

Dolazio sam iz Bosne, pa me je zafrkavao.

"A šta nam radi Turkinja-đevojka?", raspitivao se o mojoj Jasni.

Iako sam ga obožavao, u nekim se stvarima nisam slagali.

U čemu?

Korać je vjerovao da je talenat sve, da je najvažniji. Sa druge strane, mislio sam da su podjednako važni rad, treninzi, vježba... Iako je redovno dolazio na treninge, Korać se svim silama trudio da nam pokaže kako oni baš i ne znače mnogo. U šali nas je nazvao *šuma-tegovi* generacija.

"Nema tih vežbi, te upornosti kojima se može nadomestiti talenat", govorio je.

Što, naravno, nije bilo sasvim tačno. Nikada nisam sporio značaj talenta...

Koliko ste sami bili talentovan košarkaš?

Bio sam dobar igrač, ali sam shvatio da, kao košarkaš, nikada neću biti velika zvijezda.

Kada ste to shvatili?

Onoga momenta kada nisam uspio da uđem u reprezentaciju Jugoslavije, u prvu petorku. Za razliku, recimo, od moje supruge, Jasne Selimović, koja je već sa petnaest godina igrala u jugoslovenskoj košarkaškoj A reprezentaciji.

Teško ste, pretpostavljam, podnijeli tu "nepravdu"?

Kao napredan, takozvani evropski Crnogorac, nikada nisam imao dilemu ko je u našoj kući gazda. Ne samo zbog toga što je Jasna divna, fantastična osoba... A kako sam podnosio? Pa, pobjegao sam glavom bez obzira iz tog nepodnošljivog porodičnog takmičenja i tako postao košarkaški trener.

Jasna je nastavila da igra za "Voždovac", od njih ubrzo dobila stan; ja sam se 1971. vratio u Sarajevo i počeo da treniram KK "Bosnu". U to vrijeme, "Bosna" je bila mali klub, vječiti drugoligaš, uvijek bez novca...

I, zašto ste pristali da vodite baš njih?

Prvo, zavela me je ljepota i strast tih divnih momaka – Đogić, Varajić, Krvavac, kasnije Radovanović, pa Mirza Delibašić – sa kojima ću uskoro doći i do Kupa šampiona. A te 1972, "Bosna" je prvi put ušla u Prvu ligu.

Pored toga, "Bosna" je imala sjajne ljude koji su sjedili u upravi. Sekretar kluba, Nikšićanin Vule Vukalović, sve nas je držao na okupu. Kada su takvi velikani počeli da se razilaze, "Bosna" je propala. Tu ne mislim samo na klub; mislim na – sve! Najveći Jugosloven poslije Tita, Emerik Blum, umro je 1986; ili legendarni Ante Sučić, dugogodišnji gradonačelnik Sarajeva... Jedan za drugim, ti ljudi su polako odlazili sa funkcija, ali i iz života; za to vrijeme, mi smo se, majke ti božje, konačno dočepali demokratije i sve nam je krenulo, je li' da?! Zato moje Sarajlije kažu kako demokratija nije nastala od riječi *demos*, nego od glagola *demkra*.

Kada ste 1971. preuzeli "Bosnu", Mirza Delibašić nije bio dio tog tima?

Ne, ne... Mirza je došao kasnije, 1972. Bio je velika zvijezda. Pored Dragana Kićanovića, najbolji omladinac bivše Jugoslavije, najbolji evropski junior. Ali, sa Delibašićem sam imao velikih problema.

Kakvih?

U to vrijeme Mirza je igrao za Slobodu Dita iz Tuzle i oko njega su krenuli da se otimaju "Bosna" i beogradski Partizan. Naravno, Partizan je bio u neviđenoj prednosti. Za početak, imao je vrhunskog trenera.

Ko je bio trener Partizana?

Ranko Žeravica. Žeravica nije bio košarkaški trener, bio je bog; jedan od mojih idola. Kao neiskusni trener, početnik, dobio sam zadatak da ubijedim Mirzu Delibašića da pređe u "Bosnu". Kako da ga ubijedim, čovječe?! Ti pregovori su trajali godinu dana. Šta sve nisam radio, kakve sam sve finte izmišljao! Znao sam da ne smijem direktno – bio je bistar kao đavo, brz, sve znao, imao i *ulicu* – pa sam odlučio da idem postepeno, izokola. Bio je to posebno smišljen način udvaranja. Govorio bih mu, recimo, kako je Ranko

Žeravica najbolji trener u Evropi, kako je Partizan veliki klub sa fantastičnim igračima, što je sve bilo tačno; istovremeno, nijednog momenta ne pominjući prelazak, pričao sam mu o "Bosni", govorio kako smo mala i siromašna ekipa, ali se, eto, slažemo i volimo, u pičku materinu... Onda je ponovo dolazila priča o Žeravici, o prednostima velikog kluba i velikog grada...

U međuvremenu, sebi sam namiještao puteve i, kao slučajno, odlazio da gledam pripreme jugoslovenske juniorske reprezentacije...

U stvari, vrebali ste Mirzu Delibašića?

Naravno. Ali ga, tokom tih dvanaest mjeseci intenzivnog viđanja, nikada nisam direktno pitao: hoćeš li da pređeš u "Bosnu". Samo sam često bio tu, u njegovoj okolini, s njim razgovarao o svemu i svačemu... Na kraju, te 1972, Vule Vukalović i ja smo bili došli u Beograd, na Evropsko košarkaško prvenstvo za juniore. Pred početak polufinalne utakmice Jugoslavija – Italija vidio sam da se Mirza Delibašić, zvijerajući okolo, polako približava tribinama; ne primjećujući Vuleta i mene, prišao je svom bratu koji je sjedio u redu ispod nas.

“Je li stigao Boša?”, pitao ga je. Znao sam da sam ga dobio. Bio je moj! Sjutradan smo se istim kolima vraćali u Sarajevo.

“Hajde, vzdral”, rekao je izlazeći iz auta. “Sljedeće nedjelje ću doći da potpišem.”

Samo to: dolazim da potpišem.

Rekli ste da je Mirza Delibašić, uz Dragana Kićanovića, bio najtalentovaniji jugoslovenski i evropski mladi košarkaš; ali, kako trener prepozna talenat? Kako zna da se za nekoga vrijedi boriti na način na koji ste se borili za Delibašića?

Znate šta kažu Jevreji? Kada sa stola na pod padne pedeset gvozdenih dinara – nikome ništa; ali kada padne cekin, svi bi da ga zgrabe! Kada vidite darovitog igrača – taj zlatni dukat –

situacijama je važno zavarati igrače, skrenuti im pažnju, ne dozvoliti im da razmišljaju o tome kako će, hoće li biti teško... Najzad, nikada im ne smijete pokazati da se bojite. Ako vas uhvate da ste se uplašili, gotovo je! Za njih to može biti veliko opterećenje. Mladi ljudi, znate... Morate ih čuvati.

Vrlo važan faktor je i motivacija. Igrače ne možete pred svaku bitku motivisati na isti način. Pred finalnu utakmicu Evropskog prvenstva 1999, pred meč sa Špancima, Italijanima, koje sam tada vodio, rekao sam samo jednu rečenicu:

“Izađite na teren i pometite ih!”

Za dvadeset minuta bilo je dvadeset razlike. Osvojili smo zlatnu medalju. Ali, takve se riječi ne smiju trošiti. To može jednom, dvaput...

Kako su košarkaši “Bosne” dočekali Mirzu Delibašića?

bosansku osobinu: pravio je štošese na svoj račun. Duda, njegova mater, visila je na svakoj utakmici. U odnosu na Dudu, majka Dražena Petrovića bila je pripravnik.

“Joj, dobra je moja Duda”, govorio je Mirza. “Kada Varaja nešto zajebe, Duda skače: vid’ Varaje! Šta radiš to, budalo?! A kada ja zajebe: šta će jadno dijete!”

Kada kažete da Mirza Delibašić nije bio agresivan osim prema sebi...

Bio je autodestruktivan. Imali smo teške razgovore...

“Mirza, misliš li da se od alkohola lako umire? Ne, druže, to je teška smrt. Ako si junak i ako to već hoćeš, skoči u Miljacku, pa završi priču”, govorio sam mu.

Kada sam ga, pet mjeseci prije smrti, vidio po-

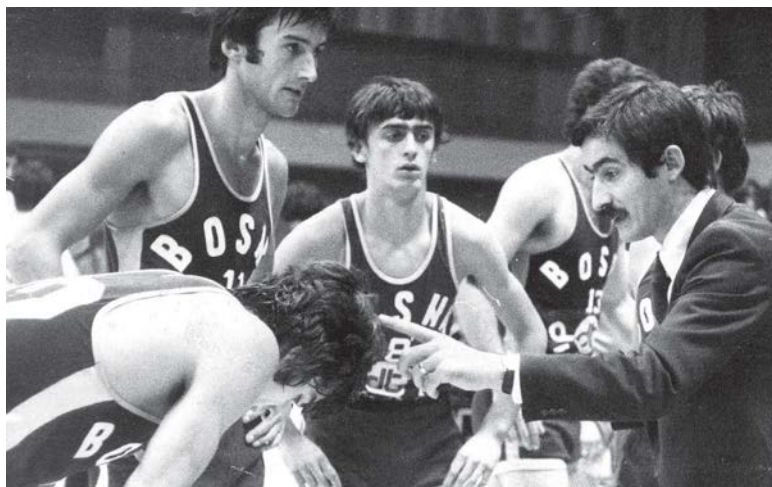

Foto arhiva "Oslobođenja"

i kada pomislite kakav će biti kada dođe u vaše ruke, znate da ste vidjeli pravoga! Mirza Delibašić je bio dukat i nije ga bilo teško prepoznati; ali, šta ćete sa onima koji nisu Mirza? E, u tome mi je pomagao instinkt, ali i činjenica da sam i sam nekada bio igrač. I, kako se prepozna? Po potezu, načinu na koji vodi loptu, kako hoda po terenu... Po strasti!

Pored toga, uvijek mi je bilo važno koliko je igrač spreman da prihvati grupu. Ne u smislu da li je sebičan, hoće li da doda loptu; ne. Riječ je o osjećaju za kolektiv, o spremnosti da mu pripada. Svojim momcima sam uvijek govorio kako je mnogo važnije da grupa od dvanaest ljudi prihvati i realizuje jednu ideju, makar ona bila i pogrešna, nego da ima dvanaest genijalnih ideja koje niko neće da prihvati. Najvažnije je da smo zajedno, da smo tim. I nikada nisam ukidao pravo na grešku...

Koliko ste puta pogriješili u procjeni?

Ne mnogo. U četrdeset godina, možda dva, tri puta. Kada pravite ekipu, morate ići korak po korak. Nema naglo, na silu... Posljednji stepenik je uvijek najteži. On izaziva stah. U takvim

Cio tim “Bosne” je na neki način učestvovao u tom dovođenju. Ali, sjećam se da sam ih, za svaki slučaj, prije prve utakmice upozorio da Mirzu ne kritikuju što je pucao na koš, što je uradio ovo ili ono.

“Nemojte ga sputavati”, rekao sam. “Pustite ga, pa neka i griješi!”

Mirza je uvijek igrao pomalo solo – sam protiv njih pet. Ali, vidjelo se majstorstvo, strast, ta neobuzdanost i ljepota u kojoj smo svi uživali. Na koš je pucao i kada je bilo prilike i kada nije. Navikao ih je da svi rade za njega.

Lako su na to pristali?

Lako. Znali su da su dobili veliko pojačanje koje će im svima pomoći da lakše dođu do vrha.

Inače, svi u Sarajevu, u bivšoj Jugoslaviji su bili zaljubljeni u Mirzu Delibašića. S pravom: on je to zasluživao. Jedini je, prije početka utakmice, znao da dobije aplauz u Zadru. Oni su posebna publika. Kao što je i Mirza bio poseban. Samo je jednom u životu dobio tehničku grešku. Bio je blag čovjek, neagresivan... Osim prema sebi. Po pitanju dobrote, ljudskosti i šarma, mogu ga uporediti samo sa Krešimirom Ćosićem. Imao je tipičnu

sljednji put, to više nije bio Mirza Delibašić. Smanjio se, jedva da ste ga mogli pronaći u tom velikom krevetu. Iznuren, očajan... Polumrtav. Ali je i dalje pušio kao Turčin. Iako sjenka, dočekao me je nasmijan. Pitao o rezultatima, nekim igračima. Umro je od iste one bolesti koja je i mene stigla...

Kako se zove ta bolest?

Zove se tuga. Zove se rat. Zove se – Jugoslavija. Zbog moždanog udara, Mirza je rano prestao da igra. Naglo je izgubio svijet koji je najviše volio: košarku, utakmice... A onda i svoj grad, svoju zemlju. I prijatelje, to je bilo neminovno. Neke ljude više nije mogao da prepozna. A uvijek je bio bekrija, volio kafane i društvo... U posljednje vrijeme se nije odvajao od Davorina Popovića. Poslije moždanog udara, Mirzu su, eto, konačno dobili oni koji su ga najviše voljeli i koji će ga, zajedno sa sobom, odvesti u lagano stradanje. Umirali su na rate. Mirza je drugi udar doživio kao znak, kao ohrabrenje da se ubije, da se sam dokrajči. Jednostavno, osjetio se izdanim.

Čudno, odjednom su počeli da govore kako je Mirza Delibašić uvijek bio veliki musliman... Jeste, ▶

kao i moja majka Ilinka. A onda i ona svinjarija o tome kako Davorin i Mirza u Sarajevu drže javnu kuću sa srpskim ženama... Zamislite tu poganost! Prva Mirzina žena je bila Crnogorka iz Beograda, druga – Srпкиnja sa Pala. Ne, on to nije mogao da podnese. Nekoliko godina kasnije, jugoslovenski konzul u Trstu me je pitao da li je tačno to što se govori o Mirzi Delibašiću.

“Kako nije, dragi gospodine”, rekao sam. “I zamislite: obje Mirzine žene su tamo bile zaposlene – i bivša i sadašnja.”

Ljudi su užasni! Trebalo je to izdržati. Kakva je to drama.

A Davorin Popović, kako je on na to reagovao?

Kako?! Davorin je bio najfinija duša, simbol onog Sarajeva. Zvali smo ga – gradonačelnik u sjeni. Svima je pomagao...

“Slušaj šta ti kaže Pjevač!”, govorio je.

Svi su bili muzičari, samo je Davorin bio – Pjevač.

Onoga dana kada su mu radili biopsiju mozga, došao sam kod njega u bolnicu da ga posjetim. Razgovarao je, sjećam se, telefonom i tražio da se nekom njegovom prijatelju, Srbinu povratniku, vrati stan.

“Kako možeš, čovječe?!”, gundao sam. “Pa, tek si izašao iz sale...”

“Daj, bolan, Bogdane, šta ti je?!”, nasimljao mi se. “Sebi sam osigurao smještaj, pa veliš – putuj, ne brini za druge, a?!”

Zvao me je – Bogdane. Jedini on i Boda Kovačević, nekada najljepši Sarajlija.

Rat je užas!

Bili ste u Sarajevu kada je počeo rat?

Ne, bio sam u Sloveniji, na Golniku, u bolnici. Mislili su da imam kancer pluća. Poslije sam otišao u Italiju, u Padovu, gdje sam se dugo liječio od neke plućne infekcije. Odatle sam gledao kako se raspada moja zemlja. Onda je došao Trst – Palakanestro, pa Stefanel, pa “Limož”... Poslije te duge epopeje sa Stefanelom, odlazak u Francusku 1996. u stvari je bio pokušaj da pobjegnem od tog teškog zvuka Balkana, od baruta, od krvi, Sarajeva, od Jugoslavije... Bože, pomislio sam, kada bi taj grad u Francuskoj bio što manji, pa da se negdje zavučem i pobjegnem od sebe. Čovjek se uvijek nada da će promjenom mjesta boravka promijeniti život, emocije, uspomene... Da, bježao sam od sebe. Postao sam siročić.

Kada ste se vratili u Sarajevo?

Prvi put sam došao 1996. Pozvali su me da bi mi uručili povelju grada Sarajeva. Dugo sam odlagao. Nisam imao snage da odem, da vidim svoje obogaljene prijatelje – i fizički i emocionalno... Bilo me je sramota od svih nas zajedno. Jer, pamtibo

sam bolja vremena, velika... Doba kada smo bili sila. U svemu...

Pa i u košarci!

Evo, možete li zamisliti: Žarko Varajić je na jednom evropskom prvenstvu dao četrdeset i pet koševa, a u jugoslovenskoj reprezentaciji nije mogao da igra duže od pet minuta! Bio je *zatvoren* van-serijskim talentom Dražena Dalipagića. Ili Mirza Delibašić! Kakva je samo bila naša prva petorka. Čudo! Najveća sila poslije Amerike. Ispred nas je jedno vrijeme bio Sovjetski Savez, ali smo i njih savladali. U Barseloni 1973. prvi put smo osvojili titulu prvaka Evrope. Tako je počelo.

Imali smo bolju ekipu, ali i bolje trenere. Kada pogledate prvu postavu Košarkaškog saveza Jugoslavije: Bora Stanković, Radomir Šaper, Boris Kristančić... I gospođa Sonja Mladenović, naravno: vječiti sekretar KS Jugoslavije! Bila je to ozbiljna država, ozbiljan sport.

Bora Stanković je presudno uticao ne samo na našu, nego i na evropsku košarku. Radomir Šaper, predsjednik Tehničke komisije FIBA, redovni profesor Beogradskog univerziteta... Sjećam se, jednom ga je Milka Babović pitala kako to da naši košarkaši, kada odu u vojku, dobijaju popuste, a da je to uskraćeno nekom, recimo, vrhunski talentovanom violinisti.

“Drugarice Babović”, mirmo će Šaper, “slučajno sam profesor na Beogradskom univerzitetu i, ako se ne pojavim na predavanjima dva, tri dana, nedelju, to gotovo niko da i ne primeti; ali, ako se Kićanović ne pojavi u reprezentaciji, cela Jugoslavija je na nogama!”

Beogradski gospodin!

Ili Boris Kristančić iz Ljubljane, bivši igrač i reprezentativac, predsjednik Stručnog savjeta KS Jugoslavije i direktor Tivolija. Za razliku od ostalih, uvijek je bio pomalo arogantan. Pozvao bi, recimo, saveznog selektora na razgovor i ostavio ga da kod šefice kabineta čeka dok on ne završi partiju tenisa. Inače, vanredan čovjek i, kao Bora Stanković, govori šest jezika. Onda i Mirko Novosel, vrhunski trener i menadžer; Aca Nikolić – prvi moderni košarkaški trener u Jugoslaviji. Savez ga je poslao na šest mjeseci u Ameriku da uči. Svi smo ga zvali Profesor.

Zašto?

Zato što je to zaista i bio: profesor! Kada sam počeo da treniram Stefanel, pozvao sam ga da dođe u Italiju i da mi pomogne. Dragocjena mi je bila svaka njegova sugestija. Pored toga, uživao sam

u dobijenoj privilegiji da s njim provodim vrijeme. Aca Nikolić je bio jedan od rijetkih kome sam govorio “vi”. Doduše, nerijetko je bilo i *časćavanja*: idite, Profesore, malo u pizdu materinu... Ali, uvijek sa stilom – na “vi”.

Otac Ace Nikolića, Đorđe, bio je najbogatiji čovjek u Brčkom. Brčko je imalo hotel, biskop i jedanaest kuća; sve ostalo je bilo vlasništvo Đorđa Nikolića. Uključujući i prvi i jedini automobil. Đorđe Nikolić je svog sina Aleksandra, koga je dobio u šezdeset i drugoj godini, poslao u Kraljevsku vojnu akademiju; na kraju rata, zahvaljuju-

Foto arhiva "Oslobođenja"

ći košarci, Aca je nekako izbjegao Sremski front. Bio je dobar i čestit čovjek; ozbiljan, finih manira. Mislim da nikada u životu nije slagao. Aca Nikolić je Jugoslaviji donio prve velike rezultate: njegove reprezentacije su one iz 1961, 1963 i 1965. To su prve tri naše osvojene medalje.

Šta je Aca Nikolić, koga je, kako kažete, jugoslovenski košarkaški Savez poslao u Ameriku, donio kada se vratio u Jugoslaviju? U čemu se jugoslovenska košarka razlikovala od američke?

Jugosloveni su imali neobičan dar za rešavanje komplikovanih situacija na terenu; oslanjali su se na talenat, improvizaciju. Aca Nikolić je, u tom smislu, donio promjenu: pritegao je šrafove, naučio nas da igramo šematski, po pravilima; uveo je disciplinu, bez mnogo improvizovanja. Ranko Žeravica je od Ace to odmah prihvatio:

vjerovao da je da košarka ima svoja stroga pravila, da je šah...

Je li?

Mislim da je košarka ravnoteža između igre i pravila; tako sam je uvijek doživljavao. Kasnije je i Žeravica malo olabavio sa pravilima, sa tom strogom disciplinom; govorio je kako je košarka igra. A osobina velikih trenera ogleda se i u sposobnosti da pored opštih pravila, u igru unesu i nešto specifično, nešto svoje...

Šta ste Vi dali košarci? U čemu je Vaš specifični doprinos, šta mislite?

Mislim da sam u igru unio određene šeme koje funkcionišu: ono viđeno plus malo ličnog iskustva. I intenzitet! Ako bih svoju četrdesetogodišnju trenersku karijeru morao da definišem jednom riječju, rekao bih – intenzitet. Bez toga nema...

“Intenzitet je jedino bitan!”, rekao je Balzak.

Pored toga, tokom rada sa generacijama mladih ljudi, mislim da sam se uvijek trudio da ne sputavam talenat. Dar je rijetkost i uvijek sam ga podržavao; razvija se u slobodi, ne pod stegama. Čak i onda kada bi igrač pretjerao, puštao sam ga, plašeći se da mu ne slomim krila, da ga negdje ne zakinem. Naravno, u timu imate igrače koji manjak talenta pokušavaju da nadomjestе radom. I to je za poštovanje. Zadatak takvih je da na terenu rade i teže poslove kako bi glavnom igraču omogućili da se razmahne, da raširi krila. Jer, ne možete očekivati da u ekipi imate dvanaest aso-

njegovo, ali i poštovanje svih ostalih. Pokazujem da ga se ne bojim.

Oni koji su Vas gledali kažu da ste veoma temperamentni, da igrače znate čak i da opsujete...

Znam, znam... Nema poze, ponašam se spontano. Ipak, trudim se da igrača ne ubijem, da ga kritikujem samo onda kada je to neophodno. Znae, postoje situacije u kojima čovjeku kažete svašta, a on se, umjesto da vas na licu mjesta zgromi, vrati na teren i slisti protivnika. I obrnuto: imate ljude koji, nakon psovke ili kritike, jednostavno potonu, ostaju na mjestu mrtvi. Eto, i o tome morate voditi računa. Ne smijete im dozvoliti da potonu.

Odgovore li Vam nekada?

Eh, kakvi ste! Vi biste sigurno odgovorili, je l' da?

Sačekajte da razmislim, da pokušam da budem fina...

Nema šta, vidim ja...

Uglavnom mi ne odgovaraju; ne ljute se ako vide da ste fer, jednaki prema svima, ako ne lažete, ako ih branite napolju... To što im kažem unutra, dok smo sami, to nekada ni pas s maslom ne bi pojeo; ali napolju, e, napolju ih branim. Pokušavam da se ponašam kao *pater familias*.

Veživali ste se za svoje igrače, za timove koje ste vodili?

Jesam. Svima sam im bio vjeran. Možda i zbog toga što sam se uvijek tako strašno bojao izdaje. U koji god klub da sam došao, mislio sam da ću tu ostati stotinu godina. I kada bih odlazio, sa svima

Morski grad, i nama, koji smo sišli sa crnogorskih planina, dođe lijepo kada nam pred očima odjednom pukne more... I u Turskoj se dobro osjećam. Doduše, gdje god vas ljudi vole, tamo se dobro osjećate. A Turci me, izgleda, vole. Znali su da sam 2010. reprezentaciju vodio pod hemoterapijom...

Da, zbilja, zašto ste to radili: zbog sebe ili zbog prvenstva?

Naprosto, morao sam. Da sam tada rekao da neću da vodim reprezentaciju, ko bi mi zamjerio?! Ali, kako kaže naš veliki slikar Vojo Stanić – Crnogorci neće da ginu bez prisustva publike! Ako ima nekoga da to vidi, da mu aplaudira, poginuće bez problema; ali da pogine a da to niko ne vidi – ne dolazi u obzir! E, tako i ja. Doduše, napor koji sam napravio te 2010. bio mi je veoma koristan. Naime, tih mjesec i po dana sam se osjećao fantastično! Možda sam u tom periodu najviše uživao u životu. I to ne zbog onog – ostalo mi je još malo, pa daj da uživam do kraja; ne, o tome nisam ni razmišljao. Na igrače nisam podigao glas. Bilo je dirljivih momenata: treniraju i, odjednom, priđu mi s leđa, kratko me zagrlе i vrte se na teren kao da ništa nije bilo... A to valja, ne znate kako... Na kraju prvenstva sam im rekao ono što vrlo rijetko kažem: bravo, momci, bili ste odlični.

Znae, možda je napor o kome govorim mogao da mi skрати život za dva, tri, četiri mjeseca; ali ako već morate da idete, isto vam je; samo što ova-ko odlazite ljepše, gospodski. Ljudima uzvraćate ljubav. I taman posla da izdate nekoga ko vas toliko voli.

I niste se uplašili?

Nisam, zaista. Čim počne trening, krenem da trčkaram, misleći da svojim košarkašima na taj način dajem snage. Nikada nisam sjedio na klupi; uvijek sam unutra, na terenu. Imam mnogo fotografija u toj pozi: stojim kao da igram odbranu. Svoje sam igrače osjećao kako dišu. Ako se oni umore, umoran sam i ja. Ali, svih tih šezdeset i kusur godina trčao sam za adrenalinom kao lud; nosila me je ta fantastična droga, nije mi dozvoljavala da stanem. I ne mogu se žaliti: živjeli smo ga, u vražju mater! I, šta još hoću? Živio sam intenzivno, svaki minut; imao ljubav žene, djece, prijatelja, saradnika, publike... Sve je to nabijeno! I, najzad, izvinite: dešavalo se i mnogo boljima od mene. Eto, Krešo Ćosić, Radivoje Korać, Mirza Delibašić, Dražen Petrović...

O tome mnogo ne razmišljam. Odložićemo za još neko vrijeme, je l' da?

Imate kod Čehova, u Ujka Vanji: “Šta da radimo”, kaže Sonja, “valja živjeti.”

I jest', vala, dobro kaže: valja!

Tamara Nikčević

■ Mi smo se, majke ti božje, konačno dočepali demokratije i sve nam je krenulo, je l' da?! Zato moje Sarajlije kažu kako demokratija nije nastala od riječi *demos*, nego od glagola *demkra*

va. Taman posla! Kada imate sreću, pa dobijete trojicu, to je već dobar osnov za veliku ekipu. U svakom slučaju, mora se praviti ravnoteža.

Kako to postižete?

Tako što glavnim igračima nikada ne dozvolim da izađu iz baš svih okvira; ipak se moraju znati određena pravila. Košarkaški tim je simfonijski orkestar u kome imate i prvu i drugu violinu, klavir, trubu, ali imate i rog; bez roga kompozicija nije kompletna, ne zvuči na pravi način. Eto, to je ravnoteža. Ako ste trener, nikada ne smijete vikati na slabijeg, a poštediti najboljeg igrača. Jer, tu vas čekaju! Morate se truditi da budete jednaki prema svima. To je način da sačuvate sopstveni autoritet. Nikada se nije desilo da, ako vidim da ne ide, ostavim u igri glavnog igrača; odmah mijenjam! Tako dobijam i

sam ostajao u odličnim odnosima: od “Bosne”, “Kazerte”, Stefanela, “Limoža”, podgoričke Budućnosti, “Bolonje”... Voljeli su me, ne mogu da kažem... A kako i ne bi kada sam im na svakom koraku postavljao zamke, naprosto ih uslovio da me vole. Kao što i ja volim njih.

Koji je najbolji tim koji ste vodili?

Teško je to... Možda je to “Kazerta”. Iako sa njima nisam došao do vrha, imali smo najbrži rast od nule do finaliste prvenstva Italije. A onda sam i od njih otišao; iz porodičnih razloga, preselio sam se u Trst. Zapravo, mučila me je nostalgija. Činilo mi se da sam iz Trsta bliže Jugoslaviji. Lakše sam mogao stići do kuće...

Gdje je Vaša kuća?

U Sarajevu; tu je bila moja kuća. Danas živim u Trstu... Trst je dovoljno blizu, ali i dovoljno daleko.

► **nuspojava**

piše: Teofil Pančić

Sumnjivo lice, sve s bradom

Jesu li ljudi iz Tužilaštva svesni na koliko su se skliskom terenu našli i koliko je lako tu ispasti “glup u društvu”

Ma, đavo ti je talentovan čovek – nikad ne znaš ni šta tačno radi, a kamoli zašto, i kuda će to odvesti, ja li njega, ja li nekog drugog. A da je Momčilo Momo Kapor bio darovit crtač, u to valjda ne sumnjaju ni oni koji osporavaju njegovu literaturu. Jednom je tako, već u poslednjim godinama zemnog života, pomno nacrtao svoju malenkost; tačnije, lepo me je ogadio u nekakvom, recimo, reaktivno-polemičkom tekstu za rahmetli NIN, doduše imena mi ne spominjući, a onda me je još i (onako lakoruko) crtnuo, da ne bude zabune, i za slučaj da kogađ nije prepoznao & precizno locirao njegove aluzije. Kažem, nije me poimence spomenuo, no opet, svako ko je trebalo da zna znao je – i ja, razume se – da sam to ja, to jest, da je to ono što je ljutiti Kapor mislio da sam, onako kako je *zamišljao* nekoga poput mene. Simpatično mi je to bilo tada – mislim, naprosto se nisi mogao ljutiti na tu detinje iskrenu ljutnju ako nisi neki nadžak i nahvao čovek – a i sada mi je, bogme, još i više.

Ugledni trudbenici ovdašnjeg Tužilaštva za ratne zločine ovih su nam se dana pohvalili da su “provalili” celokupnu jatačku mrežu Radovana Karadžića, Ratka Mladića i Gorana Hadžića, mada imena tih jataka uglavnom nisu spominjali, kao ni Momo moje onomad: ko zna zna, je li... Ali, da se vidi da Tužilaštvo ozbiljno radi i da se ne zajebava s narodnim parama, nešto konkretno se javnosti ipak moralo pokazati. Tako smo, između proćim, videli i nekakav portret belobradog starca sa šeširom. Autor: Kapor Momo. A model? Eh, navodno niko drugi doli dr Dragan David Dabić, u onom svom prethodnom, nešto genocidnijem životu poznat i kao Radovan Karadžić! Ima i “komparativna” fotka u Politici: da Momov crtež, da fotografisani Dabić u punom sjaju, sa sve perčinom. I, je l' liči? Fakat liči, nema zbora. Samo, šta ćemo mi sad s tim?

Ako sam dobro shvatio, namera Tužilaštva bila je da poruči kako ima relevantna saznanja da je jedan deo ovdašnje “rodoljubne inteligencije” (oni učenici entuzijasti koji su Srbi i preko onih tričavih 100% jerbo ne priznaju banalna ograničenja aritmetike) na neki način bio aktivan deo mreže pomagača haških begunaca, i da su znali *gde su, šta rade* u vreme kada država to još nije znala, bilo zato što nije mogla ili nije htela da zna. Pa dobro, radi se o “nacionalnim radenicima” koji su sve vreme vrlo otvoreno podržavali Karadžića i ekipu, tako da tu nema nikakve misterije još od “prvog vagona”: oni su sa ljudima poput dr K. bili ratni i poratni saveznici i jarani, i na to su ponosni (sa razloga odavno objašnjenih u jednoj popularnoj izreci). E sad, sve je to lepo, ali javna podrška političke naravi je jedno, a jatačovanje beguncu pred zakonom ipak nešto sasvim drugo. Ne radi se ovde o nekom “pitanju morala” jer nema sumnje da za ljude poput Kapora bilo kakva praktična pomoć Karadžiću i sličnima ne bi bila moralno zazorna, naprotiv. Radi se o sasvim praktičnom pitanju: jesu li ili nisu? Vi ili ja to ne možemo

pouzdanost znati jer nikome ne držimo sveću (druga je stvar što svako od nas o tome voli da ima Mišljenje, i ne smeta nam što ga ne zasnivamo ni na čemu opipljivom...), a Tužilaštvo bi trebalo da zna i da ume nepobitno da dokaže to što zna, kad već o tome javno spekulise.

Sada se vraćamo Kaporovom crtežu. Ko je tu portretisan? Jedan u bradu zarasli starac, lik tipičnog, pomalo jurodivog boema, recimo sa Ade Ciganlije; svako ko išta zna o Kaporovom crtačkom opusu – koji se uvek prirodno nadopunjavao s literarnim – zna i to da su takvi likovi važan deo kaporovskog sveta još od vremena kada je Karadžić dr Radovan bio samo mladađani sarajevski psihijatar sa književnim ambicijama bez pokrića, i levo smetalo po sarajevskim “pesničkim” kafanama. Na to se poziva i *konsternirana* Kaporova udovica, i to uopšte nije teško razumeti. Na drugoj strani, uh, dodavola, sličnost konkretnog starca s Dabićem jeste malo mnogo upadljiva, a bogme je i crtež premijerno plasiran kanda baš u Karadžićevu knjizi “za decu”... *Sumnjivo lice*, nema šta! Em lice, em brada, a o šeširu da i ne govorimo...

Dakle, u čemu je ovde problem, ukoliko problem postoji? Vukčević, Vekarić i ekipa do sada su dovoljno puta dokazivali da su ozbiljni ljudi, i nije valjda da su baš sada rešili da takav svoj status efektno demantuju?! Ako su procenili da u celu ovu priču ima razloga umešati nekakve stare Kaporove crteže, onda valjda znaju šta to i zašto rade i kuda će to odvesti... Šta, međutim, ako to i nije baš sasvim tako? To jest, jesu li ti ljudi u punoj meri svesni na koliko su se skliskom terenu našli i koliko je nepodnošljivo lako ispasti trajno i nepopravljivo *glup u društvu* mašući nekakvim crtačkim portretima kao dokazom ili barem indicijom bilo čega čime bi se jedno tužilaštvo imalo baviti?

Na ova pitanja ja ne umem rezolutno odgovoriti, a nisam bezbeli ni dužan da to činim. Oni, međutim, jesu, i bilo bi dobro da to učine što pre i što bolje. U protivnom bi ostao utisak da neko Tamo Gde Treba ima izvesne nezdrave “orvelovske” pretenzije, s posebnim osvrtom na *zlomisao*, pardon, na *zlocrt*. I da mu se “javlja” malo više nego što bi to bilo dobro za elementarno društveno duševno zdravlje. Korigujem se: taj utisak je već tu. Ali ga se možda još može demantovati, videćemo.

Što se Mome Kapora tiče, on je već neko vreme s onu stranu ljudske pravde i nepravde, a kako je prošao na informativnom razgovoru kod svetog Petra, to nam nije dato da znamo dok smo na ovoj strani. Ipak, možda bi mu bilo bolje da se više držao (makar i “zločestog”) portretisanja svojih kritičara nego tih svojih staraca sa bradom... A ja sve nešto mislim: šta ako nije Kapor crtao Dabića, nego je Dabić, kada se tek zadabicaćavao, rešio da se odizajnira po uzoru na nekog od Kaporovih vremešnih boema, kojeg mu je prijatelj kadgod poklonio za kačenje na zid, tamo negde između gusala javorovih i lekarske diplome?! ◀

SPORT, NE KOMPJUTER

нај
РАСПУСТ
ПО ТВОЈОЈ МЕРИ!
2012

назив је за овогодишње бесплатне kampove и школе у које се радо иде иако је распуст, а почињу почетком јула и завршавају се крајем августа. Нije потребно да будете vunderkind, одликаш или атлетски грађени, важно је да маштате и да желите да стварате, да се дружите, упознајете свет око себе и откривате своје могућности

Kampovi po meri đaka

“To je cela filozofija ovog kampa: da se deca dobro provedu u pokretu, da ne provode letnji raspust ispred kompjutera i da u svemu tome budu bezbedna”, kaže Ranko Ružin, organizator kampa na Adi Ciganliji

U sportskom balonu u blizini Veslačkog kluba “Crvena zvezda” na Adi Ciganliji je u petak 22. juna bilo prilično sparno. To, međutim, nije smetalo đacima nekoliko beogradskih osnovnih škola. Uvežbavali su rukomet. Ivan, đak petog razreda osnovne škole “Ivo Andrić” iz Rakovice, nakon što je iz trka pogodio gol, zadihano objašnjava da mu to što ima priliku da vežba rukomet sa pravim trenerom mnogo znači jer je za samo nekoliko sati naučio mnogo više nego u celom petom razredu. “Ovde je bolje jer se ne radi za ocenu, pa nije strašno ako pogrešim. Tako se bolje uči”, kaže Ivan.

Napolju, na terenu za odbojku na pesku, Ljubica i njene drugarice iz OŠ “Branko Ćopić” sa Vidikovca kažu da su i prošle godine bile u sportskom kampu na Adi. “Volimo da dolazimo u kamp. Družimo se, upoznajemo druge đake iz drugih škola i još možemo da igramo odbojku na pesku. Super je. Bilo bi bolje da traje celo leto.”

FILOZOFIJA SPORTSKOG KAMPA: Osim odbojke i rukometa, na Adi se u petak igrao i fudbal, košarka i stoni tenis. Sve

to je deo “Letnje dečije škole sporta – Ada 2012” koju je organizovala “Zvezda city oaza”. To je sportski kompleks koji se nalazi na Adi Ciganliji, kod Veslačkog kluba “Crvena Zvezda”. Već pet godina ovo sportsko preduzeće učestvuje u gradskoj organizaciji letnjih raspusta za beogradske osnovce i to kroz letnje kampove. “Program se zasniva na nekoliko malih sportsko-rekreativnih školica odbojke, fudbala, rukometa, košarke, ali i stonog tenisa, badmintona, veslanja i drugih propratnih sadržaja”, kaže za “Vreme” Ranko Ružin, organizator programa.

Ceo kamp funkcioniše tako što je “Zvezda city oaza” sklopila ugovor sa gradskom upravom, a nakon toga je ostvarena saradnja sa 18 beogradskih osnovnih škola u kojima nastavnici organizuju zainteresovanu decu za letnji kamp. Osim toga, kamp je otvoren i za svu drugu decu koja, takođe besplatno, mogu da učestvuju u svim programima kampa. Ružin kaže da svakog dana u kampu bude oko 100 đaka.

Svakog ponedeljka i subote, u dve smene (od devet do podne i od podne do 15 časova), deca dolaze na Adu i provode po

KREATIVNO: Ana Nedeljković; radionica "Artedu" u galeriji KBC

narednim fazama radionice. Sledeći dan prelazi se na ispitivanje odnosa između crteža i teksta, to jest polaznici otkrivaju kako jezikom savremene umetnosti mogu da iskažu svoje stavove, koji mogu da budu lični, da se odnose na njihov privatan život, a mogu i da se tiču nekih opštih društvenih pitanja, npr. ekologije, rodne ravnopravnosti i slično.

Treći dan radionice polaznici će se zanimati crtanjem bojama za tekstil po majicama, a poenta nije samo oslikati lep i moderan dizajn, već se majica doživljava kao prostor na kom se može predstaviti poruka. Četvrtog dana naučiće nešto o fotografiji u savremenoj umetnosti, a zatim će praviti svoje fotografije. Fokus nije na tome da naprave lepe, tehnički ispravne fotografije, već da kroz seriju fotografija predstave temu koja je njima bitna. Potom se napravljeni radovi tokom prva četiri dana kombinuju u različitim kompjuterskim programima i pravi se zajednički video-rad. Svako od polaznika će svoje crteže i fotografije predstaviti na završnoj izložbi.

"Ovi programi nisu namenjeni samo za talentovanu decu, već za sve one koji imaju potrebu za kreativnim izražavanjem. Naravno, bitno je i da ih kultura interesuje u nekom najširem smislu. Deca su odlično reagovala na prethodne radionice, a moram da naglasim da sam imala i odličnu saradnju sa njihovim profesorima", rekla je Ana na kraju i dodala da se nada da će ova vrsta edukacije zaživeti uskoro i kod nas.

... I ŽIVI ROKENROL ŽIVOT: Još jedna zanimljiva radionica na kojoj će mladi ovog leta moći da stvaraju jeste poznata "Mala škola rokenrola", koja postoji od februara 2011. godine. Do danas, održano je preko 120 radionica kroz koje je prošlo više od 500 osnovaca i srednjoškolaca. Ovog leta, "Mala škola rokenrola" počinje 27. juna, a završava se 28. septembra, ali će se nastaviti i na jesen i zimu. Polaznici će biti podeljeni u četiri grupe, po uzrastu i nivou znanja. Radionice se održavaju u prostorijama Udruženja "Lenon", od 11 do 15 časova. "Cilj ovih radionica je uvođenje u svet rokenrola, tako što od polaznika formiramo bendove i učimo ih osnovnim muzičkim postulatima rok muzike kroz učenje rok pesama", navodi Željko Savić, muzičar i osnivač ove škole.

U zavisnosti od toga šta vole, deca će biti podeljena po različitim radionicama, kao što su vokalna radionica, gitarska radionica, "bass", bubnjarska i klavijaturska radionica, kao i radionice za komponovanje muzike i komponovanje tekstova.

ĐURDICA BOGOSAVLJEVIĆ

MIRKO RUDIĆ

KAKO NABAVITI EKO-KESU

Da li recikliraš

"U maju sam dobio promotivne eko-kese na kućnu adresu sa uputstvom za upotrebu. Imao sam sasvim dovoljno prostora za odlaganje otpada, a kada sam ih u predviđeno vreme izneo, uklonjene su u predviđenom terminu. Savetujem svim sugrađanima da se prijave u svojoj pošti i da od jula počnu da koriste ekološke kese", rekao je jedan sugrađanin

Recikliranje otpada je jedna od najvažnijih tema sa kojima se Grad trenutno suočava. Beograd sada ima priliku da upravlja otpadom onako kako se to radi u modernim zemljama koje se ovim poslom bave više od 30 godina i da reši pitanje od izuzetnog značaja za zaštitu životne sredine. Pilot-projekat "Eko-kese za čistiji Savski venac" započet je 2010. godine zahvaljujući povećanom interesovanju građana za recikliranje.

Radnici "Čistoće" su tom prilikom podelili kese za prikupljanje reciklažnog otpada i tako je Savski venac postao prva opština u Beogradu u kojoj je počelo sprovođenje ovog projekta. Kako je proizveo dobre rezultate, a odziv građana postao sve veći, JKP "Gradska čistoća" je tokom 2011. godine proširio ovaj projekat na još četiri opštine: Stari grad, Palilula, Vračar i Zvezdara, pod nazivom "Eko-kesa za čistiji grad". Od 1. jula ove godine Beograđani će moći odgovorno da postupaju sa odlaganjem otpada i sačuvaju svoje životno okruženje. Prijave za eko-kesu su u toku.

STAKLO, PAPIR, METAL, PLASTIKA: Sugrađanka sa opštine Stari grad je za "Vreme" prenela svoje pozitivne utiske i zahvaljujući blagovremenom i redovnom radu "Gradske čistoće" planira da se od jula ove godine redovno snabdeva ekološkim kesama. JKP "Gradska čistoća" je krajem aprila počeo sa širenjem projekta na ceo Beograd. Tokom maja isporučene su po dve eko-kese na

kućnu adresu svakom domaćinstvu, u svih deset beogradskih opština, koje su u nadležnosti "Gradske čistoće". "U maju sam dobio promotivne kese. Imao sam sasvim dovoljno prostora za odlaganje otpada, a kada sam ih u predviđeno vreme izneo, uklonjene su u predviđenom terminu. Uz kese na kućnu adresu dobio sam i uputstvo za upotrebu. Savetujem svim sugrađanima da se prijave u svojoj pošti i da od jula počnu da koriste ekološke kese", rekao je stanovnik Novog Beograda koji je učestvovao u ovom projektu.

PO EKO-KESU U NAJBЛИŽU POŠTU: Predviđeno je da eko-kesa ne zauzima previše prostora u domaćinstvu. Kako ovde nije reč o organskom otpadu koji se odlaže i koji je potrebno svakodnevno iznositi, ovu kesu je moguće držati u ostavi, podrumu, na terasi ili nekom drugom mestu. Iz nje se ne šire neprijatni mirisi i ne zagađuje se neposredno okruženje. Način recikliranja otpada je vrlo jednostavan. Nema potrebe da se u posebne kese razvrstavaju papir, plastična i metalna ambalaža, već je dovoljno da se te tri vrste otpada zajedno odvajaju i sakupljaju u samo jednu eko-kesu, zapremine 120 litara, koja je četvoročlanoj porodici dovoljna za nedelju dana. Popunjena kesa iznosi se na trotoar ispred kuće ili zgrade u terminu od 20 do 22 časa. Dani u nedelji za odnošenje otpada odloženog u ekološke kese su posebno utvrđeni za svaku opštinu. Od 21. maja svi sugrađani koji recikliranjem žele da se uključe u projekat "Eko-kese", mogu da se jave najbližoj jedinici Pošte u svom naselju. Sa sobom bi trebalo da ponesu poslednju uplatnicu Infostana. Na osnovu te uplatnice, zaposleni u Pošti će domaćinstvo uvrstiti u evidenciju za mesečnu dostavu kesa i formirati jedinstven bar-kod. Od tada će na prijavljenu adresu svakog meseca stizati četiri "eko-kese" i četiri samolepljiva bar-koda. Bar-kodovi omogućavaju evidenciju upotrebe i odlaganja ekoloških kesa. Biorazgradive kese (koje se razrađuju brže od plastičnih) delom je obezbedilo preduzeće "Ekostar pak", koje je, kao nacionalni operater sistema za upravljanje ambalažnim otpadom, prepoznalo značaj projekta "Eko-kesa", koji ima za cilj stvaranje zdravijeg okruženja i unapređenje svesti građana o značaju pravilnog ophođenja prema životnoj sredini. Drugu količinu kesa je obezbedio JKP "Gradska čistoća", te kese su od reciklirane plastike i kada se upotrebe ponovo su spremne za reciklažu.

RECIKLAŽNA OSTRVA I DVORIŠTA: Prošle godine u julu usvojen je Lokalni plan upravljanja otpadom Beograda od 2011. do 2020. godine. Lokalni plan upravljanja otpadom Beograda je polazni strateški dokument kojim su definisani ciljevi upravljanja otpadom za narednih 10 godina. Sistem obuhvata postavljanje velikog broja "zelenih ostrva", odnosno kontejnera za odvođenje sakupljanje reciklabilnog otpada – papira, PET ambalaže i limenki. Takođe, postavljanje podzemnih kontejnera za mešani otpad. U svakoj opštini uspostavljanje po jednog centra za odvođenje sakupljanje reciklabilnog otpada – "reciklažnog dvorišta", gde građani mogu sami da donose svoj otpad: akumulatore, baterije, ulja, drvo, električni i elektronski, PET, metal, papir, kabasti otpad. Radi poboljšanja efikasnosti transporta otpada,

planira se uvođenje dve pretovarne (transfer) stanice – na Novom Beogradu i Voždovcu, koje će imati i linije za separaciju reciklabilnog otpada. Postojeća deponija u Vinči će biti sanirana i pored nje će biti izgrađen savremen centar za upravljanje otpadom koji će sadržati fabriku za mehaničko-biološki tretman otpada, kao i novu deponiju za odlaganje ostataka, koja će biti u potpunosti u skladu sa međunarodnim standardima i domaćim propisima, kao u zemljama Evropske unije.

Koordinatorica odnosa sa javnošću JKP "Gradska čistoća" Mirjana Karić objasnila je za "Vreme" kako se ovaj plan razvija i šta za Beograd predstavlja projekat "Eko-kese" koji je u potpunosti zaživeo.

DVADESET ODDSTO POPUSTA UZ EKO-KESU: "Iz Lokalnog plana za upravljanje otpadom Beograda do sada je sprovedeno u delo nekoliko stvari. Postavljena su reciklažna ostrva, koja podrazumevaju po tri tipska kontejnera za razvrstavanje otpada. Za sada su postavljeni na 39 lokacija u svih deset opština u Beogradu koje održava JKP "Gradska čistoća". Sredinom 2009. godine ovo je privedeno kraju, a projekat "Eko-kese" je urađen kao nastavak u 2010. godini. Više od 17.000 domaćinstava je dobilo ekološke kese u okviru promotivnog perioda, a kada smo primili pozitivne reakcije od sugrađana, proširili smo projekat. Do sada se još oko 10.000 građana prijavilo za učešće u projektu i oni će svi od 1. jula redovno dobijati ekološke kese. Naravno, svako ko želi može da se prijavi i posle tog datuma. Korišćenje ekoloških kesa mnogo olakšava način reciklaže. Samim tim što mogu sve vrste otpada da se odlažu u istu kesu. Takođe, osim pomenutih projekata osnovano je i reciklažno dvorište pogon "Otpad". Ono se nalazi na Adi Huji, gde se sav otpad razvrstava i balira za dalji proces reciklaže. U ovom trenutku imamo i oko 1000 ugrađenih podzemnih kontejnera. U 2009. godini prvo ih je postavljeno 155 i pokazali su se kao dobro estetsko i praktično rešenje. Tako je sada u planu da do kraja 2014. godine bude ugrađeno ukupno oko 6000 podzemnih kontejnera."

Ovim načinom recikliranja otpada može se i uštedeti tako što se korišćenjem eko-kesa dobija 20 odsto popusta na uslugu odvoženja smeća JKP "Gradska čistoća". Odgovornim postupanjem sa otpadom smanjuje se količina otpada na deponiji "Vinča" i time joj se produžava vek trajanja. "Cilj ovog projekta nije samo u tome da sebi obezbedimo popust na uslugu odvoženja otpada. JKP "Gradska čistoća" je na ovaj način želeo da motiviše sve građane da učestvuju u očuvanju okoline. Često zaboravljamo da recikliranje sprečava i uništavanje prirodnih sirovina. Nećemo morati da sečemo pet miliona stabala za proizvodnju papira, već ćemo koristiti reciklirani materijal. Nećemo čekati godinama da se jedna flaša razgradi, već ćemo je ponovo upotrebiti. Time ćemo sačuvati Beograd i za buduće generacije. Svedoci smo porasta svesti o reciklaži u celom svetu, pa se nadamo da će i Beograđani usvojiti naviku da recikliranjem sačuvaju svoje životno okruženje", podsetila je Mirjana Karić.

SANJA ZRNIĆ

Gradilište na ledini

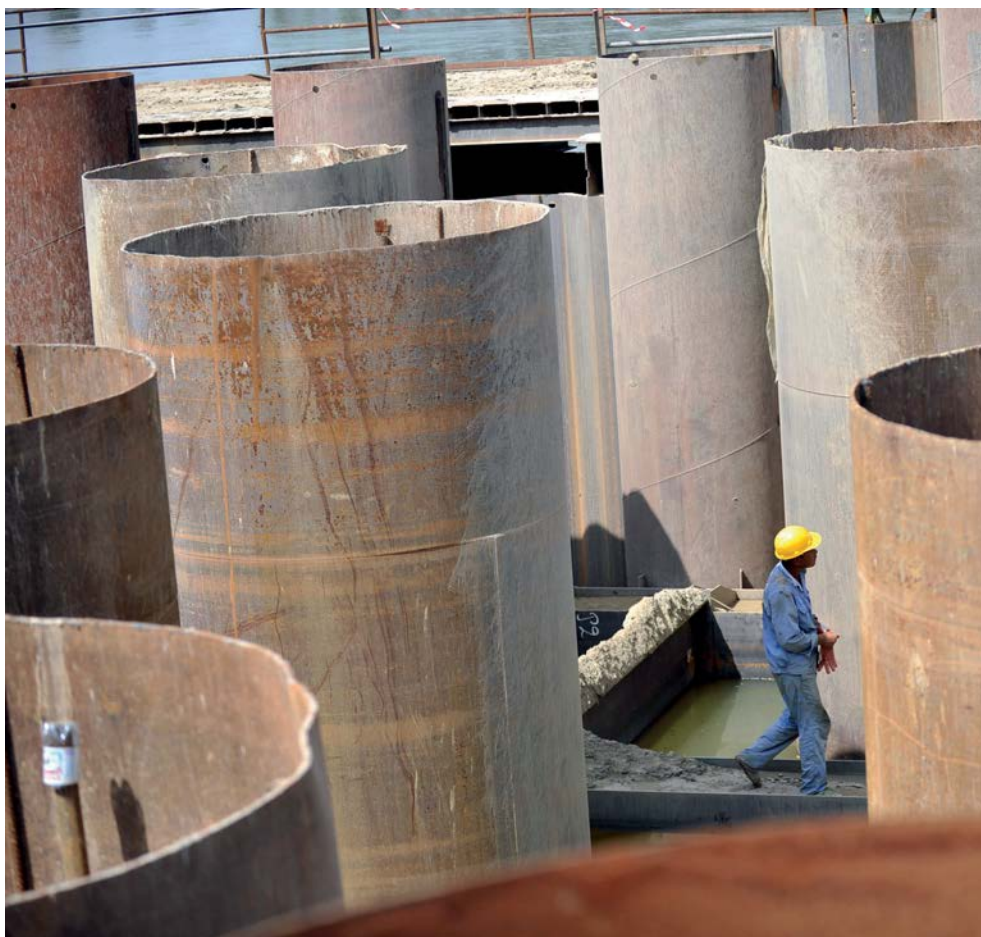
Sobe gde radnici stanuju su poput onih u skromnom hotelu – Janli pokazuje gde živi sa svojim suprugom. Ona zna vrlo malo engleskog, a novinari ne znaju ni reči kineskog

Nije lako doći do borčanske strane mosta u nastajanju: po taksimetru, to je petnaestak minuta vožnje nakon skretanja za poslednje naselje, Borča Gredu, i to po “trećoj”, vangradskoj tarifi. Mesto gde niče most koji gradi kineska CBRC kompanija (China Road and Bridges Company) potpuno je izolovano: Dunav sa jedne, polja i šume sa svih ostalih strana. Jedini znak života su kamioni koji neprestano špartaju i – krave. Da bi se došlo do gradilišta, prolazi se kroz IMES-ovo poljoprivredno dobro koje je u lošem stanju: širom otvorena rampa na kojoj stoji “Strogo zabranjen ulaz nezaposlenima!” i štale koje deluju ruinirano i napušteno; tek je u povratku po koja krava promolila glavu...

Dan je pakleno vreo, težak i zamućen. “Koja je vas muka naterala da dođete ovamo?”, pitaće kasnije reportere “Vremena” Inženjer sa Novog Beograda. “Inženjer”, sa velikim I, ne želi da mu se ime objavi u štampi. On novinarima pokazuje gradilište, koje se prostire na više stotina metara: od kraja metalnog, pomoćnog mosta, koji zalazi u reku više od 400 metara i pokraj kojeg rastu brojni stubovi onog pravog, betonskog, pa sve do

duboko u kopno, ka završetku mosta i početku budućeg kolovoza. Od “Kineskog grada”, kako su ga mediji pompezno nazvali, a što je u stvari glavna poslovna zgrada i još desetak sličnih montažnih baraka, do Dunava treba deset minuta hoda. Prelazi se najpre preko pojasa prašine, fine poput pudera, a potom počinje metalni most, koji najpre premošćuje jednu mnogo manju vodu, punu žabokrečine i obraslu u trsku. “Samo da izađemo iz ove baruštine”, kaže Inženjer. Nikada do sada nije radio na mostu – to je jedino što je ostalo; na tunelima, putevima, hidrotehničkim konstrukcijama, kanalizaciji, vodovodu, zgradama i aerodromima se već oprobao. Svakog jutra prelazi 34 km da dođe do posla; kaže, da je most izgrađen, put bi mu bio 20 km kraći.

“Za naše prilike ovo je impozantan most”, kaže Inženjer, dok pokazuje mesto gde će biti jedan od dva najveća stuba i gde će, koliko sutra, početi nalivanje 1400 kubika betona – posao za ceo vikend. “Most će biti širi od Beške, a ceo sklop – od zemunske obale, koja ima 200 metara, do ovog dela gde se most završava na prelaznoj rampi – biće dugačak skoro 1,8 kilometara. Međutim, ovo nije ništa specijalno za CRBC kompaniju – od 15 najvećih mostova

na svetu, oni su napravili 10, a ovi ljudi koji su sad tu, došli su sa izgradnje najdužeg mosta na svetu, dugačkog 41 kilometar.”

U odnosu na iznurujuće vrelo gradilište, klimatizovana glavna zgrada je više nego prijatna promena. Tu reportere dočekuje pomoćnik menadžera projekta Zou Zexi, zovu ga Džerzi (Jersey). Kao i na gradilištu, i u administraciji se užurbano radi: zgrada – montažna jednospratnica – puna je panoa sa spektakularnim fotografijama kompanijinih dostignuća, a u kancelarijama su u toku sastanci i razgovori. Džerzi ima oko 35 godina, na gradilištu je od aprila 2011. Jednom godišnje ode na odmor u Kinu, a nedavno mu se u Srbiji pridružila i supruga Janli, koja će kasnije novinare provesti kroz “grad” površine 30-ak ari. “Ponekad ovde bude monotono”, priča na engleskom Džerzi o životu svojih sugrađana, kojih je više od 200, “ali imamo internet, ljudi odlaze na odmor u Kinu i vraćaju se, nekome dođe i rodbina. Mi organizujemo izlaske. Pošto ne znaju engleski, idemo u grad po grupama, u šoping”, kaže Džerzi, dok se muči da izgovori reč “ušće”. Dodaje i da su sobe u kampu jednokrevetne ili dvokrevetne, te da postoji soba za stoni tenis, prodavnica i košarkaško igralište.

Sobe gde radnici stanuju su poput onih u skromnom hotelu – Janli pokazuje gde živi sa svojim suprugom. Ona zna vrlo malo engleskog, a novinari ne znaju ni reči kineskog. U sobi su dva ormana, francuski krevet, sto i dve stolice; nema kupatila – ono je zajedničko. Sve sobe su klimatizovane. Prolazeći pored baraka, na većini prozora mogu da se vide cipele – poput kakvog

IMAMO INTERNET, IDEMO U GRAD...: Zou Zexi - Džerzi, pomoćnik menadžera projekta

studentskog doma. Tu je i omanja bašta – nešto je doskora tu uzgajano, ali sada je već zarasla u korov, valjalo bi je izrijliti... Teren za košarku je odmah iza administrativne zgrade, a jednu baraku niže je soba za stoni tenis. Tu su i reketi i loptica, Janli pristaje da odigra nekoliko poena sa novinarima. Po stolu napadalo dosta prašine; kada je poslednji put tu igran ping-pong ne zna se: koliko li samo prašine može da napada u sobi otvorenih prozora blizu gradilišta?

U odlasku, Džerzi odsečno pozdravlja novinare, dugo se zahvaljuje što su došli. Napolju, vrelna nije nimalo popustila za prethodnih sat i po; čak deluje da je i nešto toplije. Predstoji četrdesetominutna vožnja do centra. Do kraja 2014. trebalo bi da se na ovu stranu Dunava dođe mnogo brže...

R. MARKOVIĆ

VRAČARSKOM VRTIĆU "MIĆA I AĆIM" VRAĆEN STARI SJAJ

Grad Beograd i Sekretarijat za dečju zaštitu finansirali su kompletnu adaptaciju vrtića "Mića i Aćim" u Bjelanovićevoj na Vračaru. Ovaj objekat namenski je građen 1978. godine i od tada, osim redovnog održavanja, nije bilo značajnijih popravki.

Prema rečima Emilije Đurđević, direktorke Predškolske ustanove "Vračar", rekonstrukcija vrtića podrazumevala je kompletne građevinsko zgradske radove, sanaciju elektroinstalacija, vodovoda i kanalizacije, spoljašnje uređenje zgrade, dvorišta i ograde, kao i nabavku novih i savremenih mobilijara. Zbog bezbednosti dece vrtić je bio zatvoren tokom radova, a deca su bila raspoređena u okolne objekte, kao i kompletna oprema. Vrtić "Mića i

Aćim" poznat je po brojnim kreativnim radionicama i različitim sportskim aktivnostima u kojima zajedno učestvuju vaspitači i deca, a neretko i roditelji. Stoga je ovaj objekat već godinama unazad i jedan od najtraženijih na konkursima za upis dece.

Da podsetimo, grad Beograd je od 2008. godine finansirao obnovu 86 vrtića. U narednom periodu planirane su kompletna rekonstrukcija i adaptacija voždovačkih vrtića "1001 radost" i "Ciciban", a privode se kraju i obimni radovi na rakovičkom vrtiću "Dolores" u Milice Srpkinja 32, dok će zvezdarskim mališanima u septembru biti na raspolaganju i kompletno rekonstruisan vrtić "Čigra" u Ustaničkoj ulici.

POČINJE BESPLATNA VAKCINACIJA I OBELEŽAVANJE 13.800 VLASNIČKIH PASA

Sekretarijat za komunalne i stambene poslove i ove godine obezbedio je sredstva za čipovanje i prvu besplatnu vakcinaciju 13.800 vlasničkih pasa, što se procenjuje kao optimalna godišnja potreba. Ovo se odnosi na sve vrste vlasničkih pasa, bez obzira na dob psa ili na to koje su rase i da li su uopšte rasni psi. Grad Beograd je obezbedio i sredstva za naknadu dela troška sterilizacije 1850 ženskih jedinki mačaka i onih pasa koji teže više od deset kilograma, a koji su sa teritorije Beograda. Dotacija za svaku sterilizaciju iznosi 5000 dinara. Čipovanje i vakcinaciju obavljaće 60, a sterilizaciju 59 veterinarskih ambulanti koje su se odazvale javnom pozivu i prijavile na upravo završenom konkursu Sekretarijata za komunalne i stambene poslove. Spisak ovih ambulanti može se dobiti u "Veterini Beograd" ili pogledati na sajtu ove veterinarske ustanove – www.veterinabeograd.rs. Akcija besplatnog obeležavanja, vakcinacije i sterilizacije kućnih ljubimaca samo je jedna od kontinuiranih mera koje primenjuje grad Beograd vodi povećanja zdravlja ljudi i životinja i rešavanja problema s psima lualicima.

RADOVI NA DEČJEM IGRALIŠTU U LJUTICE BOGDANA

Građani koji žive u blizini Ulice Ljutice Bogdana dobiće dva nova platoa – dečje igralište i teretanu za vežbanje na otvorenom prostoru, koji će biti povezani stazama. Veći plato je u stvari dečje igralište površine 285 kvadratnih metara. Na njemu će biti postavljene lulaške, penjalice, dve vrteške-klacklice. Svi rekviziti, izgrađeni u radionici "Zelenila", biće oivičeni baštenskim ivičnjacima, a ispod njih izlivena specijalna guma za bezbedniju igru dece.

Na manjem platou, koji predstavlja teretanu za vežbanje na otvorenom prostoru, biće montirano šest fitness sprava, takođe iz proizvodnje "Zelenila". Oko dečjeg igrališta i duž staza postaviće se trinaest klupa i devet dubriera. Staze će biti presvučene asfaltom, a duž njih postavljeni baštenski ivičnjaci. Stepene i skalnade su od armiranog betona, a zbog oštećenja biće obnovljen travnjak na površini od oko 500 kvadratnih metara.

SAJT O BEOGRADSKIM JEZERIMA

Sajt o beogradskim jezerima na veb-adresi www.beogradskajezera.com, projekat NVO "Nekompromitovani intelektualci beogradski", čiju je realizaciju pomogao Sekretarijat za zaštitu životne sredine, obiluje podacima o jezerima u glavnom gradu. Interaktivan je, to jest građani u odeljku Kontakt mogu da daju komentar i konstruktivne sugestije, ali i da podele svoja iskustva s nekom od ovih jezera.

Teritorija Beograda oduvek je bila bogata vodama, kako nadzemnim tako i podzemnim. Grad se može pohvaliti s tri reke, 180 potoka i desetak jezera. A to su: Savsko jezero, Ada Safari, Bela reka, Duboki potok, Markovačko jezero, Očaga, Pariguz, Rabrovačko jezero, Rakina bara, Topčider i Trešnja.

"Moguće je da u Beogradu ima i nekih drugih jezera koja se u knjigama i enciklopedijama ne pominju. Ne treba očekivati da će sva beogradska jezera postati urbanizovana kao Savsko jezero. Ipak, svako od beogradskih jezera zaslužuje više brige i pažnje. Negde su potrebni putokazi, negde sreden prilaz obali ili plaža nasuta šljunkom, negde nedostaju kante za đubre, osvetljenje, restoran ili prodavnica, bolje organizovana ribočuvarska služba. Ipak, beogradskim jezerima najviše nedostaju Beograđani", rekla je Nataša Đokić iz Sekretarijata za zaštitu životne sredine.

PET DIREKTNIH LINIJA DO ADE CIGANLIJE

Autobusom na pet sezonskih linija će od subote 23. juna početi da svakodnevno saobraćaju iz različitih delova grada do Ade Ciganlije, radnim danima i vikendom, od 9 do 21 čas. Te linije će koristiti sva postojeća stajališta javnog gradskog prevoza na svojoj trasi. Na svakoj od pet linija voziće po četiri vozila, i to po dva vozila od 9 do 21 sat, a od 16 do 21 sat linije će biti pojačane sa još dva vozila. Trasa linije Ada1 je Trg republike – Ada Ciganlija – Vidikovac, Ada2: Zemun – Kej oslobođenja – Ada Ciganlija, Ada3: Konjarnik – Ada Ciganlija, Ada4: Mirijevo – Ada Ciganlija i Ada5: Bežanijska kosa – Ada Ciganlija. Od 25. juna počinje primena letnjeg reda vožnje, tako da će Beograđane umesto 1330 voznih jedinica, koliko ih ima u zimskom redu vožnje, prevoziti 1015 vozila.

► **lisicaizdrat**

piše: *Ljubomir Živkov*

O umetnosti pregovaranja

Vlada nikako da se rodi iz tragedije izbora, a o tome ovde ni reći! Pa šta, baš to što živimo bez Vlade zar ne dokazuje da bi se bez nje itakako lepo moglo, verovatno i u nedogled!

Svako ko se pogađao oko umetn. dnevnicke kadar je da naučno klasifikuje protivničku stranu. Građani voljni da za svetkovinu ili koje im drago bahanalije dovedu muziku dele se najpre na 1. one koji su se o bendu već raspitali i, gle, čuli mahom reči hvala, i na 2. one koji su nabavili broj vašeg telefona i drže vas u bubnju sa još jedanaest sastava; uvereni su da veselju mora prethoditi savestan i sveobuhvatan research te da će štimung biti srazmeran njihovom uloženom vremenu i naporu da uporede kakvoću svirke i cene.

Svečari iz grupe 1. pogodiće se sa vama istog dana, ukoliko ih vi cenom baš ne zasopite. Možda će zamoliti za sat lufta, koliko da dobiju pristanak sufinansijera, i posao je sklopljen.

Pripadnici grupe br. 2. pravosnažnu presudu doneće nekoli-ko dana uoči veselja, kad na tenderu pobedi najjeftinija posada!

Svirao sam u netom otvorenoj "Konobi" (Prote Mateje), ljudi bi muziku za svadbu, mogu li tamo da nas čuju, možete, naravno, mada za svadbu hoćete kvartet, a tamo nas dvojica sviramo pri-morske napjeve, makedonske pesme, poneki drmež iz naše naj-veće žitnice čiji se jedan deo eto osamostalio, dođu oni, ozbiljna ekipa, njih petoro, žiri, kao oni *ugledači* u Vojvodini koji idu da gledaju kuću i njive, pošto su prethodno u katastrofi ustanovili ko-liko zaista lanaca imaju budući prijatelji, sedite, ljudi, popijte ne-što, kažem, ne, oni će da slušaju sa ulice, dobro, želite kontrase-renadu, jer u serenadi je izvođač pod prozorom, a ona koja sluša je u devojačkoj sobi, nema veze, uđe nakon pola sata njihov port-parol i meni će: "Preksutra – jesi kući u jedanaest pre podne?! E, budi pored telefona, u jedanaest ćeš biti izvešten!" More, izvešten sam čim sam ugledao izviđački vod, pa sam bio izvešten kad ste izašli na ulicu, da izvedbu doživite kao vaši dalji rođaci koji biće smešteni podalje od glavnog stola, ukratko, ako vam neko kaže da će vas izvestiti do dvadeset trećeg uveče, verovatnoća da ćete mu svirati je 0,17%.

Prema načinu cenjkanja poslodavci se dele na one koji A) ba-gatelišu vreme; drugi B) igraju na malobrojnost zvanica, na skuće-nost prostora ili na mali broj zvezdica koji lokal ima: ufaju se da će im vlastita nemnogoljudnost pridoneti da muziku dobiju jeftino. I, napokon, na one C) koji oduzimaju sjaj i značaj samoj svečanosti.

"To će da bude kratko, ručak posle neke konferencije, od tri pa do možda pola šest, šest u vrh glave, mada će možda trajati i kra-će, pola njih je na dijete i lekovima, mnogi nisu iz Beograda, eto, računajte tako, sat i nešto, ali dođite pre tri, koliko bi to koštalo?" – "Tih sat i nešto – od tri do šest?! Nisu li to tri debela sahata?!" – tako je muzičar dužan da stane u odbranu logike, aritmetike i isti-ne pred teorijom i praksom poslodavačkog ekstremnog relativiteta.

"Hteli smo da za svadbeni ručak bude ipak i muzika, mladen-

ci dolaze u pola dvanaest, dočekate ih i ispratite do crkve, dok su oni unutra vi se odmarate u porti, kad matičar dođe, a to će biti u četiri, vi možete da pojedete nešto, restoran smo dobili do pola osam, maksimum do osam, to je u stvari splav, simpatično uređen, ali mali, nas neće da bude puno, četvoro sa mladine strane i tro-je sa mladoženjine, najuži krug, nikakva gungula ni bulumenta, koliko bi nas to izašlo?" – "To bi vas izašlo kao i svakog drugog ko nas unajmi od jedanaest i petnaest do pola osam uveče! Drugo, mi se na svadbi shodno vekovnoj tradiciji još uvek nadamo bakšišu, a vas je tek nekolicina, što se nas tiče slobodno zovite još svatova, naša je cena sto evra po čoveku!"

"Pravimo ručak, ništa posebno, godišnjica je u pitanju, nikakav specijalan jubilej, nije ni okrugla cifra, trideset sedam godina bra-ka, dakle, obična, skromna, kako da kažem, redovna godišnjica braka, samo smo mislili da bude malo i muzike, to je ponedeljak, ne propustate znači nikakvu svadbu..." – "Cena vam je, dragi brač-ni drugovi, ista za zlatnu svadbu i za prvu proslavu Mladenaca, muzičari su da ne kažem baš ravnodušni prema braku, svejedno im je koliko neka bračna zajednica već traje i šta će sa njom biti, merodavno je kad počinjemo i dokle to traje, to što u decimal-nom sistemu vaša obljetnica nije okrugla ne utiče nimalo na cenu!"

Poslodavci se dele na one (I) koji bi da potroše što manje nov-ca (II) koji bi za dati novac da nature nadničarima neplać. produ-žetke. U našem podneblju i našem govor. području uspeva i treća sorta sklona kombinovanju dva pomenuta a nehumana pristupa.

I: "Slušajte, bakšiš koji vas čeka, jer znam koji igrači dolaze, učiniće smešnom tu vašu tarifu, vaše kolege koje znaju te moje ortake došle bi besplatno..." – "Svaka čast velikanima koji će nas okititi i tako na najlepší način ući u legendu, ali zašto vi ne bude-te posve prosečan igrač i ne platite nas koliko tražimo, a mi baš imamo u vidu svotu koja će nas odobrovoljiti dovoljno da ne trči-mo kroz vaše goste kao izgladneli lovački kerovi..."

U drugoj skupini su oni koji po isteku dogovor. vremena kam-če da se svira još, ne nude nikakav dodatak nego se pozivaju na to što su im gosti na vrhuncu razdraganosti: "Znate kad je baba-ujna ovoliko igrala, nikad, ona nije ni pila od oslobođenja, a po-gledajte je sad, posekla se malo na srću, a još igra, zagrcnula se od cigare..." – "Gospodine, kako ne shvatate da je naša šihta goto-va?! Zamislite da je sve obrnuto: vaši gosti pokunjeni kao krepani pilići, jedva čekaju da se zabava okonča, a ja vam prilazim: 'Zašto nam umesto četiristo evra, koliko smo se pogodili, ne date četiri-sto šezdeset?! Ne predlažem da udvostručite naš honorar, iako su moji ljudi za to uvek raspoloženi – dajte petnaest posto bonus, i ostaćete nam u ne treba lepšoj uspomeni!'"

“Nisam učestvovala u pregovorima, spavala sam noćas.”

SLAVICA ĐUKIĆ-DEJANOVIĆ, potpredsednica SPS-a, na pitanje kako teku pregovori o formiranju vlade (B92)

Dragan Bjelogrić,

glumac i reditelj, govori o razlozima uspeha svog rediteljskog prvenca *Montevideo, Bog te video*: “Izašli smo iz okvira socijalno mračnih drama, bez mnogo smisla, radnje i emocija. Želeći da dočaraju svoj osećaj vremena i društva u kojem žive, imamo utisak da su autori poslednjih godina ušli u jedan kliše koji nije baš mnogo kreativan i zanimljiv. To je poguban uticaj određenog centra moći oličenog u jednom reditelju. Verujem da dolazi vreme kada treba da prestanemo da samo konstatujemo da je loše, već da menjamo, kako sebe tako i stvari oko nas.” (“Blic”)

Dragan Kojić Keba,

pevač narodne muzike, sanja o pobedniku muzičkog takmičenja i san mu se ostvario: “Neću da pričam o tome. Nisam beli mag niti sam vidovit, ali dešavalo mi se da me nekakav unutrašnji osećaj upozori i usmeri na neku moguću situaciju. Snovi su odličan pokazatelj, njih samo treba znati tumačiti. Vrlo često sanjam i verujem u snove, ali na ovaj svoj dar nikada nisam obraćao pažnju. Međutim, ubuduće ću morati da se ozbiljnije pozabavim ovom temom.” (“Alo”)

Andrija Kuzmanović,

glumac, koji je skrenuo pažnju na sebe igrajući golmana fudbalske reprezentacije Jugoslavije Milovana Jakšića u filmu *Montevideo, Bog te video*, na pitanje da li su urugvajske žene baš onakve kao što se priča: “Ja u filmu kažem da su Urugvajke živa vatra. Ali, nije baš tako. Nema nigde devojaka kao što su one koje svakodnevno prolaze Knez Mihailovom ulicom. Dosta smo putovali sa *Montevideom*, a kad se vratimo u Srbiju, vidimo šta je prava ženska lepota.” O glumi: “Kako kaže Nikola Đuričko, za glumca je serija sto bodova, film pedeset, a pozorište nula!” (“Ilustrovana politika”)

Aleksandar Aleksić,

predstavnik Unije sindikata prosvetnih radnika Srbije, profesor srpskog jezika, na pitanje da li je internet krivac za sve češća brkanja latinice i ćirilice, kaže: “Da. Učenik je, recimo, našao odgovarajući sastav na internetu i odštampao ga. Zatim ga je prepisivao. Gde god je trebalo da napiše ‘čovjek’ napisao je ‘covek’. Deca su dobri prepisivači, kao u pojedinim ministarstvima, gde se donose određeni zakoni. Što se tiče mešanja ćirilice i latinice, ako ništa drugo – ćirilica je ekonomičnija. Umesto dva znaka, koristi se jedan, a princip ekonomičnosti kod dece pali.” (“Politika”)

Đurđa Katić,

somelije, poznavalac, degustator i procenitelj vina, govori o svojim klijentima, javnim ličnostima, političarima:

“Zabunu obično napravi pločica s natpisom somelije, koju nosim zakačenu na uniformu. Našeg poznatog pevača je interesovalo da

li sam iz Somalije, a fudbalskog asa kako se zove gospođica Somelije. Jedno veselo društvance je čak zbrisalo iz kafane kada im je konobar rekao da će uskoro doći somelije. Bili su ubeđeni da je to drugi, malo lepši naziv za izbacivača.” (“Blic žena”)

Radoš Bajić,

glumac, reditelj i producent, “nastavio je svoje putovanje po Srbiji zbog serije *Ravna gora*, pa je svratio i do velikog gradilišta

u Višegradu i pohvalio kolegu: “Zapanjen sam monumentalnošću grandioznog projekta koji neimari Kusturica. Ideja koju realizuje veliki umetnik na desnoj obali najsrpskije legendarne reke Drine ima ogroman civilizacijski značaj za sveukupni kulturni, društveni i etnički prostor celog Balkana, u kojem se vekovima prožimaju narodi različite vere i kulture. Uistinu sam pod veoma jakim utiscima, u kojima dominiraju neverovatna Emirova energija i vizija.” (“Alo”)

Drago Jovanović,

portparol Urgentnog centra, nije krio zadovoljstvo zbog brižljivog odnosa prema sopstvenom

telu bivšeg predsednika Srbije, koji se pre nekoliko dana povredio igrajući košarku: "Boris Tadić je primljen s blagom, tupom povredom nosne regije. Pregledan je i potom otpušten na kućno lečenje. Inače, ukupno zdravstveno stanje predsednika DS-a je odlično i on je u savršenoj kondiciji." ("Alo")

Dušan Veličković,

astrolog, otkriva da je glavni razlog za to što vlada nije formirana nepovoljan položaj zvezda, pa političari, sve i da se trude, nemaju velike šanse za uspeh: "Venera se kreće retrogradno, pa političari jednostavno nisu razumeli jedni druge. Venera je planeta kompromisa i blagostanja, a kada je u nepovoljnom položaju, jasno je da su bilo kakvi pregovori o vladi grbav i jalov posao. Srbija se trenutno nalazi u znaku Jarca, čiji je vladar Saturn, koji je takođe trenutno retrogradan, pa je i to uticalo da niko ni sa kim ne može da se dogovori."

"Ipak, nepovoljan položaj obe planete traje još naredna tri dana, tako da se formiranje vlade može očekivati brzo. Zvezde su naklonjenije liderima DS i SPS, Borisu Tadiću i Ivici Dačiću. Oni su Jarčevi, i vladar Saturn im daje prednost u odnosu na Tomislava Nikolića, koji je Vodolija, jer su to zemljani znaci. Ipak, vladavina će trajati samo godinu dana, jer tada planeta Saturn iz znaka Vage prelazi u Škorpiju."

Da li su naprednjaci možda i sami krivi: "Trebalo je da nas konsultuju, bilo bi im lakše. Stranka je formirana u periodu kada je Merkur bio retrogradan. To je planeta koja predstavlja komunikaciju, a zbog nepovoljnog položaja ne uspevaju da uđu u vlast. Ipak, na dan pobeđe Tomislava Nikolića na predsedničkim izborima položaj zvezda je bio povoljniji."

Zlatko Zlatković,

astrolog, tvrdi da će vlada sigurno biti formirana sledećeg ponedeljka: "Planeta Saturn je naklonjenija Jarcu, pa je izvesno da će Boris Tadić biti premijer u vladi, koju će činiti SPS, URS i LDP!"

Predrag Petković,

astrolog, međutim, tvrdi upravo suprotno, i kaže: "Baš zbog Saturna, koji je trenutno u znaku Vage, najizvesnija je vlada koju će formirati naprednjaci sa socijalistima i URS." ("Kurir")

Milan Gromilić,

baletski igrač, u javnosti poznat kao finalista "Survivora", na pitanje da li je nekada pozeleo da bude žena, kaže: "Nikad to ne bih voleo, tako je bolno." Razlika između baletana i baletskog igrača: "Ista kao i između baletanke i balerine." ("Story")

Svetlana Ražnatović,

zvezda, u "intimnoj ispovesti", kaže: "Vremena u kojima smo živeli svih ovih godina bila su vrlo turbulentna i imam osećaj kao da nas je sve nosila neka bujica, a mi smo udarali o stene, krpili rane, nastavljali dalje, i bilo je jednostavno previše informacija, previše odluka." O odlukama: "Sve što sam u životu radila, radila sam da bih fizički i finansijski zaštitila sebe i svoju porodicu. Mnoge odluke morala sam da donosim pod velikim stresom, a to da li su one bile ispravne ili pogrešne, vreme će pokazati."

O privilegijama: "Ono što povezuje celu moju životnu priču, otkad sam imala trinaest godina do danas, jeste moja potreba da svojim glasom prenesem sve ono što mi se dešavalo u privatnom životu. Nisu sve moje pesme autobiografske. Mnoge se bave nekim uopštenim, uglavnom ljubavnim temama, ali u svaku je unet jedan deo mog života. Velika je privilegija što sam imala šansu da kroz čitav svoj život, upravo kroz pesme, oslikavam ono što mi se dešavalo u životu." ("Kurir")

Izložbe: **Priča o Balkanu**

Pusto tursko

Autori izložbe fotografija “Priče o Balkanu” fotografisali su najvažnije crkve, džamije, javna kupatila, akvadukte, kuće i mostove sagrađene u vreme otomanske vladavine na Balkanu. Namera im je bila da otkriju njihove jedinstvene istorijske karakteristike i sadašnje stanje tih građevina, i da pomoću fotografije preispitaju značaj koji ova zajednička istorija ima za nas

MALO TOGA NA Balkanu podseća na silno i moćno Otomansko carstvo, iako je posle 624 godine dominacije formalno prestalo da postoji 1923. godine, znači ne baš toliko davno. Tragovi njegovog šestovekovnog prisustva su retki i jedva uočljivi na građevinama čija je namena s vremenom izmenjena, a ljudi koji sada žive na prostoru balkanskog dela Carstva, verovatno ne poznaju njegovu istoriju. Naime, poznate su pojedinačne istorije svake od država, ali ne i celog Balkana, zato što su ovdašnji hrišćanski narodi osnivajući nacionalne države

u ratovima sa Carstvom nastojali da što pre potisnu njegove tragove, a i zato što je zapadnoevropski model kulture postao dominantan pa se Otomansko carstvo identifikovalo sa kulturnom nazadnošću.

Poslednjih godina evropski stručnjaci istražuju i procenjuju tragove Otomanske imperije ne bi li sačuvali ono što se još sačuvati da. Jedan od takvih pokušaja je projekat “Priča o Balkanu”. Izložba fotografija “Priče o Balkanu”, glavni deo istoimenog projekta, gostuje u Beogradu od 19. juna do 19. avgusta u prostoru koji mu

priliči, u Konaku kneginje Ljubice. U projekat je uključeno nekoliko zemalja balkanskog regiona, realizuje se pod pokroviteljstvom Evropske komisije iz Brisela u saradnji sa “Gete institutom” i partnerima iz zemalja učesnica. Srbiju zastupa Nezavisna umetnička asocijacija Remont. Pre Beograda izložba je bila u Atini i Solunu, a zatim će je videti u Minhenu, Prizrenu, Skoplju i Tirani.

ZAJEDNIČKA BAŠTINA: Pet fotografa, autori izložbe “Priče o Balkanu” (Ivan Petrović iz Srbije, Kamilo Nolas iz Grčke, Juta Benzenberg živi i

Derviški manastir,
Đirokastra
Foto: Jutta Benzenberg

Bali-begova džamija, Niš

Foto: Ivan Petrović

Kroatki most, Đakovica

Foto: Samir Karahoda

radi u Albaniji i Nemačkoj, Ivan Blažev iz Makedonije i Samir Karahoda sa Kosova), fotografisali su najvažnije crkve, džamije, javna kupatila, akvadukte, kuće i mostove sagrađene u vreme otomanske vladavine na Balkanu. Namera im je bila da otkriju njihove jedinstvene istorijske karakteristike, sadašnje stanje tih građevina, i da pomoću fotografije preispitaju značaj koji ova zajednička istorija ima za nas. Rezultati su slika otomanskog nasleđa u drugačijem svetlu i sagledavanje tog dela prošlosti Balkana.

Većina misli da je Balkan postao delo Otomanske imperije nakon osvajanja Konstantinopolja 1453. godine, ali veliki deo poluostrva je bio u okviru carskih granica već u 14. veku – oko 1360. godine izgrađena je sultanska palata u Hadrijanopolisu (Edirna). Gde god bi došli, Turci su promenili demografsku strukturu i izgled gradova: transformisali su velike crkve u džamije ili bi gradili nove, impozantne, s visokim minaretima, podizali su bezistane, hamame, imarete, karavan-saraje. Urbani pejzaž Balkana zadobio je “osmanlijske” karakteristike, koje su reflektovale novu političku realnost. Osmanlije su se trudile da svoje osvajanje učine vidljivim. Bezistan

(pokrivena pijaca) bio je srce grada, mesto susreta, trgovački centar. S obzirom da je Kuran navodio nekoliko ritualnih načina upotrebe vode, posebno vode (inače, u sve tri balkanske religije voda je simbol pročišćenja), u svim turskim gradovima su podizana javna kupatila, hamami. Ona su mogla da sadrže dva kupališta, sa posebnim odajama za muškarce i žene, ili samo jedno koje je bilo otvoreno za muškarce i žene u različito vreme. Hamami su bili društvena okupljališta, posebno za žene, pre svega muslimanke. Zaveštanje vode je, prema Kuranu, bilo najveći vid pokroviteljstva i mnogi imućni muslimani, uključujući sultana, podizali su česme. Prevladavalo je mišljenje da su javni radovi izraz pobožnosti i milosrđa i zbog toga se nije očekivalo od vlade da inicira takve aktivnosti. Turski gradovi bili su puni objekata sagrađenih u dobrotvorne svrhe. Ove građevine nazivale su se *vakufi* i predstavljale su dobrotvorne institucije posvećene bogu.

Osim staleške, uvedena je i verska hijerarhija, pa su u gradovima ponekad postojale odvojene četvrti za muslimane, hrišćane i Jevreje. Međutim, kao što piše u katalogu izložbe, svi su se oni

mešali u avlijama i na pijacama njihovih gradova: “Hrišćani, muslimani i Jevreji živeli su zajedno 600 godina u urbanim i ruralnim oblastima, obrađivali su zemlju, potpomagali su jedni druge u lokalnoj trgovini, susretali se, i zabavljali se na čaršijama i u kafanama.”

TRAGOVİ VREMENA: Novi trendovi u arhitekturi, slikarstvu i muzici, koji su stizali sa Zapada, nagrnuli su u Carstvo u 18. i 19. veku i dramatično promenili njegov pejzaž. U velikoj meri, modernizacija je zapravo značila prihvatanje svega sa Zapada. Tako su i zvanično počeli da se gube tragovi otomanske kulture. Danas su nekadašnji hamami postali kafići, konaci – tržni centri, a kaldrmisani sokaci su asfaltirani. Međutim, kako god da sad izgledaju, te građevine su dokumenti. Na primer:

Džamija u Didimotiki u Trakiji, jednom od prvih gradova koje su Turci osvojili na Balkanu, na fotografiji Kamila Nolasa, građevina iz 1420. godine, impozantna je konstrukcija sa visokim minaretom i jedinstvenim piramidalnim drvenim krovom; deo je priče o kontinuitetu zajedničkog života: na gradskom trgu, u njenoj senci, od otomanskog vremena do danas svake nedelje je pijaca; društveni je i ekonomski centar grada.

Džamija sultana Mehmeda Drugog Osvajača (Fatiha) u Prištini (fotografija Samira Karahoda) sazidana je povodom otomanskog osvajanja Kosova i Metohije. Njena centralna kupola ima prečnik od 14 metara. Danas je, kao i tada, najznačajnija u gradu.

Aladža džamiju u Tetovu fotografisao je Ivan Blažev. Stručnjaci je smatraju jednom od najbližestavijih građevina islamske arhitekture u regionu. Otkriveno je da su njene temelje postavile sestre Hursida i Mensura.

Pravoslavna crkva Device Marije u Beratu (fotografija Jutta Benzenberg) slovi za jednu od najznačajnijih crkava podignutih tokom otomanske vladavine na albanskim teritorijama. Sagrađena je 1797. godine, na temeljima starije crkve, i razlikuje se od tipičnih po neobično velikim proporcijama.

Pašin konak u Vranju sagrađio je 1765. godine moćni Raif-beg (Džinić), jedan je od najlepših primera balkanske narodne arhitekture. Fotografisao ga je Ivan Petrović. Selamluk i haremluk, muški i ženski deo zgrade, spojeni su drvenim mostom. Srpski vladika Pajsije otkupio je ovu rezidenciju od kćeri poslednjeg otomanskog upravnika i poklonio je gradu. Danas je u selamluku Narodni muzej, a u haremluku jedan od najčuvanijih restorana u Vranju.

Sonja Ćirić

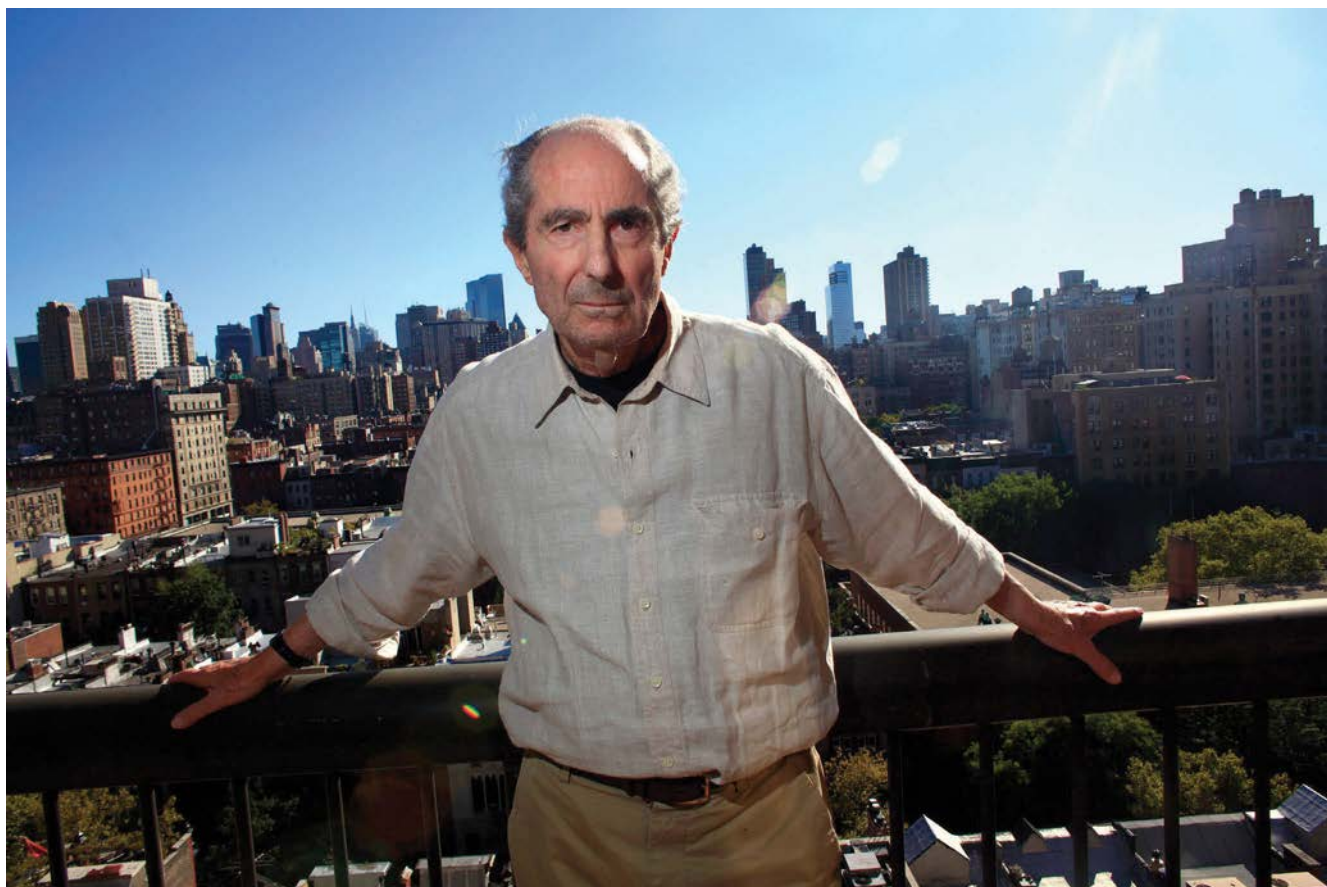

Foto: Reuters

Začin štamparske boje

Klasični *rotovski* roman je uvek i lako prepoznatljiv. Ima Rot više *alteregovskih* figura, Natana Cukermana, Dejvida Kepeša, pa čak i Filipa Rota, ali i te figure generalno imaju najmanji zajednički sadržilac. Tu je jevrejstvo, naravno, ali ono je manje bitno. Opsesija ženama i književnošću – u njoj je ključ i srž Rotove proze

POČETKOM MJESECA MEDIJI širom svijeta objavili su informaciju da je Filip Rot dobitnik književne nagrade Princ od Asturije. Prethodnih godina istu su nagradu dobili, između ostalih, i Pol Oster te Leonard Koen. U obrazloženju stoji da se Rotu nagrada dodjeljuje za njegov izvanredan doprinos američkoj književnosti, odnosno da je Rotov opus već ugrađen u vrhunce najbolje američke romansijske tradicije, rame uz rame uz opuse Dos Pasosa, Skota Ficdžeralda, Hemingveja, Foknera, Beloua i Malamuda. (Trebalo bi u ovaj niz uvrstiti i Apdajka.) Nisu ugledne nagrade ništa novo u Rotovom životu; kad je o njemu riječ, samo jedna nagrada bi bila velika vijest, makar ni ona već decenijama ne bi bila iznenađenje: mislim, naravno, na Nobelovu nagradu. Još od američke Nacionalne književne nagrade, koju je dobio za svoju prvu knjigu, preko

svih *Pulicera*, *Kafki*, *Nabokova*, *Foknera* do međunarodnog Bukera, Rot je, reklo bi se, pretplaćen na priznanja. Kao i uvijek, kao u onom Si-oranovom naslovu uostalom, uz *priznanja* idu i *anateme*. Nije to, međutim, ništa zbog čega bi se Rot žalio.

BOLJE BITI PIJAN.... Kad kao klinac zavoliš nekog pisca, a još si premlad da poznaješ draži ponovnog čitanja, razviješ strah od trenutka kad ćeš pročitati sve njegove knjige, kad više neće biti novih. To počinje s klasicima, sa (već) mrtvim piscima, a meni se prvi put desilo s Dostojevskim. U predgovoru svojim (dotad) sabranim djelima što su ih osamdesetih godina u Sarajevu objavile izdavačke kuće Svjetlost i "Veselin Masleša", Milan Kundera pojašnjava da je napisao (relativno) malo knjiga, jer misli da čitalac treba biti u mogućnosti da pročitati sve knjige svog

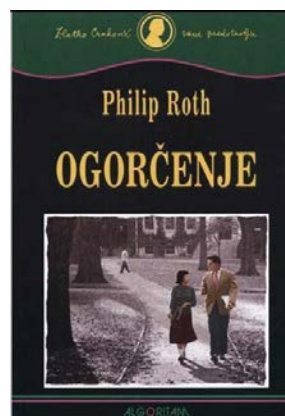
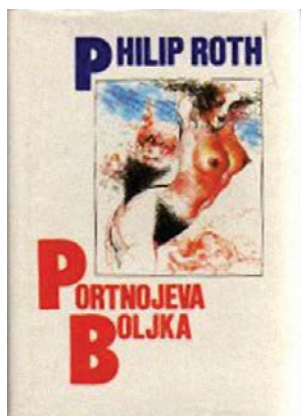
omiljenog pisca. Lijepo to zvuči na prvi pogled, no Kundera zaboravlja da su neki čitaoci u boljoj, a neki u lošijoj čitalačkoj kondiciji. Nekima je, naime, dovoljno da im omiljeni pisac napiše pet, a nekima je malo i trideset pet knjiga. Dobar je osjećaj, rijetko dobar, kad znaš da makar si pročitao više od dvadeset Rotovih knjiga, ima još barem tuce nepročitanih. Jer kod Rota nema slabih knjiga. Ima odličnih, dobrih i manje dobrih, ali slabih nema. Dobro je znati da ćeš kad dođe onaj trenutak da ti se čita nešto dobro, a ne znaš šta bi ti tačno sjelo, u knjižari, antikvarnici ili biblioteci moći naći nekog još nepročitanih Rota. Ne bi to trebalo biti ništa čudno, čovjek je prvu knjigu objavio 1959, prije pedeset tri godine, dakle, ali opet jako je danas u svijetu malo pisaca koji pišu i tako mnogo i tako dobro. Nema ovdje smisla birokratsko-CVjevski

nabrajati Rotove knjige (*Jebo vas CV*, rekla bi Milena Marković). Ono što eventualno ima smisla jest da se probaju opisati *efekti* Rotove proze. Jer mada u njegovom opusu ima i apartnih knjiga, bizarnih čak i za njegove standarde, klasični *rotovski* (umalo rekoh: *roto*) roman je uvijek i lako prepoznatljiv. Ima Rot više *alteregovskih* figura, Natana Cukermana, Dejvida Kepeša, pa čak i Filipa Rota, ali i te figure generalno imaju najmanji zajednički sadržilac. Tu je jevrejstvo, naravno, ali ono je manje bitno. Ono na šta mislim zgodno je zbijeno u jednoj frazi iz knjige *Profesor žudnje* (prevod Svetozara M. Ignjačevića objavljen početkom osamdesetih u Komneničevoj ediciji

decenije kasnije, skandal se sklanja pred umjetničkim dojmom. Roman o fascinaciji čvrsto građenom ženom “na provokativnoj granici pretlosti”, ženom hrvatskog porijekla po imenu Drenka Balić, ženom koja se udala za konobara “kojeg je sreća na odmoru u odmaralištu sindikata željezničara, na otoku Braču, nedaleko od Splita” za mnoge spada u Rotov najuži *best of*. Porijeklo glavne protagonistkinje u kontekstu cjeline romana više je ornamentalno nego esencijalno, no to ne znači da Rot ne obraća pažnju na, što bi rekao Henri Miller, “male stvari koje sve to čine psihološki stvarnim”. U moru takvih primjera, neću se zadržavati na referencama na Goli Otok

kad piše veliki *alternativnoistorijski* roman (*Zavjera protiv Amerike*) i bizarnofantastičnu novelu *Dojka* (“priču o čovjeku koji se pretvorio u žensku dojku”), Rot ostaje vjeran svom prepoznatljivom jevrejsko-američkom miljeu u kojem se odvija radnja skoro svih njegovih djela.

STARI MAJSTOR: Međutim, čak i ako ta fraza zvuči kao kliše iz kakvog estradnog šlagera koji teško može biti doslovno istinit, Rot je pisac koji je istovremeno i uvijek isti i uvijek različit. Dobar primjer je niz kratkih romana koji je objavio u posljednjih nekoliko godina, u ritmu jedan roman godišnje, koji za njega, uostalom, i nije neobičan. To su, dakle, knjige koje piše pi-

Erotikon): *P'jan od pičke i štamarske boje*. Opsesija pičkom i štamarskom bojom, ženama i književnošću – tu je ključ i srž Rotove proze. Bolje biti pijan nego star, reklo bi se, a da to čak i ne bude besmislena asocijacija. Narator *Profesora žudnje* na jednom mjestu kaže: “Vidite, ja sam nekad išao kroz život uobražavajući da je seks svetinja.” Uostalom, taj *Profesor žudnje* je u mnogo čemu paradigmatičan kad je riječ o dvije Rotove opsesije. Kad Dejvid Kepeš, narator *Profesora žudnje*, stigne u Prag, na neku vrstu medenog mjeseca, on je tu, naravno, i zbog Kafke, ali ga njegov interes za Kafku vodi u posjetu staroj kurvi kod koje je Kafka, navodno, dolazio. U ovom su romanu Rotove opsesije koliko-toliko ujednačene. *Sabatov teatar*, međutim, iz 1995. godine u tom je smislu bitno drukčiji. Knjiga o muškarcu koji je došao u dob “kad se prostata povećava, a hormonalna aktivnost smanjuje” *rimuje se* na neki način sa četvrt vijeka starijom *Portnojevom boljkom* koja je Rotu, poslije jedanaest godina ozbiljnog pisanja, prva donijela ozbiljnu, široku, masmedijsku slavu.

REKE I CIGARE: Erotomanija *Portnojeve boljke*, makar se i pojavila sedam godina nakon one Larkinove *cezure* smještene između skidanja zabrane sa Lorensove *Lejdi Četerli* i prve ploče Bitlsa, bila je ponešto skandalозна. Dvije i po

ili Tita, nego ću tek citirati *duhansku digresiju* o socijalističkoj Jugoslaviji: “Cigarete nisu bile skupe. (...) Imale su imena rijeka, te jugoslovenske cigarete. Drina, Morava, Ibar.” To je također karakteristično za Rota, skoncentrisanost na fotografiju, bez sterilno-kvazielitističke potrebe da se u pozersko-lirskim pasažima stilistički *umire u ljepoti*. Ipak, u romanima u kojima glavni muški protagonist nije lutkar (kao Miki Sabat iz *Sabatovog teatra*), Rot više vremena i prostora posvećuje životu, literaturi. (By the way, kad smo kod linkova Danilo Kiš – Filip Rot, valja reći da Rot ima roman pod naslovom *Čas anatomije*, a da Kiš, onako usput, dok polemički mezeći Dragana Jeremića kompleks Rotovih dominantnih književnih interesa efektno i vješto sažima u frazu “tragično-ironična erotska zebnja”.) Mikroesejistički pasaži koje Rot u svojim romanima posvećuje Čehovu ili Džozefu Konradu školski su primjer dobre *romaneskne esejistike*, lucidnih i zaigranih partitura životnog razmišljanja o literaturi, unutrašnjih monologa osobe koja život skoro do kraja identifikuje sa literaturom, ne u smislu bivanja knjiškim moljcem, nego u smislu samjeravanja života književnošću. U tom je smislu Rot sličan Apdajku, kao i po literarnoj plodnosti uostalom, mada je što se tiče *opsesivnih tema* Rotov svijet kompaktniji i jednoličniji. I

sac što je debelo prevalio sedamdesetu, a u kojima, rečeno žargonom sportskog novinarstva, nema ni traga pada forme ili gubitka kondicije. Uzmimo, samo primjera radi, dva susjedna naslova u njegovoj bibliografiji: *Duh izlazi* (*Exit Ghost*) iz 2007. godine te *Ogorčenje* (*Indignation*) iz 2008. Roman *Duh izlazi* dio je sage o Natanu Cukermanu i mogao bi, po svoj prilici, biti njen posljednji dio. Ipak, unutar pomenute sage, ovaj se roman ponajviše nastavlja ne na svog hronološkog prethodnika, nego na roman u čijem je (originalnom) naslovu također riječ *Ghost*, na roman *Ghost Writer*, dakle, kod nas nekoć preveden kao *Pisac iz sjene*. Kao jedan od lajtmotiva u romanu *Duh izlazi* javlja se Cukermanovo sjećanje na pisca Lonofa, svog (nekadašnjeg) književnog uzora, a Lonofova muza Ejmi Belet, ona za koju je Cukerman u *Piscu iz sjene* (is)fantazirao da je zapravo preživjela Ana Frank, ovdje se ponovo pojavljuje, bolesna i stara. I sam Cukerman je bolestan i star. Otvoreno i skoro naturalistički bešćutno Rot opisuje impotenciju i inkontinenciju Cukermanovu, posljedice operacije prostate kojoj se podvrgao. *Duh izlazi* zapravo je priča o Cukermanovom suočenju s Njujorkom nakon godina i godina seoske izolacije. Roman je fascinant na nekoliko nivoa: od sučeljavanja starca s promjenom tehnološke paradigme ▶

(Čukerman je šokiran mobilnim telefonima i sjeća se vremena kad su jedini ljudi koji su na Brodveju hodajući pričali sami sa sobom bili ludaci, pa ovako meditira: “Kud god sam krenuo uvijek mi je neko išao u susret razgovarajući na telefon i neko je išao iza mene razgovarajući na telefon. (...) Meni su ovakve ulice bile komične, a ljudi smiješni. U isto vrijeme činilo mi se nekako tragičnim. Iskorjenjivanje iskustva odvojenosti neizbježno mora imati dramatičan efekat. Kakve će biti posljedice? Znaš da možeš doći do druge osobe kad god želiš, a ako ne možeš postaješ nestrpljiv – nestrpljiv i ljutit kao glupi mali bog.”) do spoznaje (tragične ili utješne?) da je *eros* neuništiv usprkos propasti fiziološke mehanike. Također, radnja je smještena u 2004. godinu, u vrijeme “Bušovih laži”, kako kaže jedan od protagonista, što Rotu pruža mogućnost da se, ponešto u pozadini, bavi još cijelim nizom tema: od politike do promjene percepcije književnosti, gdje je akcenat sve manje na djelu (opusu), a sve više na biografiji (životu). I tako, samo godinu dana nakon romana posve uronjenog u savremenost, Rot objavljuje *Ogorčenje*, smješteno nasred prethodnog stoljeća, u početak pedesetih, vrijeme Korejskog rata, priču o Markusu Mesneru, mladom studentu, sinu košer mesara, i njegovim intelektualnim, moralnim i erotskim priključenijima. Iz rodno Njujorka u državi Nju Džerzi (što je rodno mjesto i samog Filipa Rota), Markus odlazi da studira u šervudandersonovski Vajnsburg, Ohajo. Vrijeme je to prije seksualne revolucije, vrijeme u kojem čitanje Bertranda Rasela i otvoreno iskazivanje ateizma imaju okus pobune. *Ogorčenje* je uvjerljiv i sugestivan *period piece*, što se, ne samo zbog pojedinih biografskih podudarnosti, može čitati i kao neka vrsta *alternativnog životopisa*. Taj koncept *alternativnog životopisa* pomaže nam zapravo, na tragu one Kamijeve ideje (iz *Mita o Sizifu*) da stvarati znači dva puta živjeti, da naslutimo šta je za Rota, šta je za pravog pisca, književnost; ne žudnja za slavom, posthumnom ili bilo kakvom drugom, ne kujundžijsko sterilno kuckanje i beskrajno tesanje svakog retka u ključu iskvarene kvazifloberovštine, pogrešno shvaćene ideje o traženju *prave riječi*, ne govornica za lažnog proroka i političkog vizionara, nego alternativna planeta prevladanog neiskustva, poligon na kojem, uz svijest *da je život samo ovaj jedan*, demonstrira *kako bi se živjelo i kako bi se voljelo i kako...*

◀ Muharem Bazdulj

Roman: **Bonavia**

Bekstva i posledice

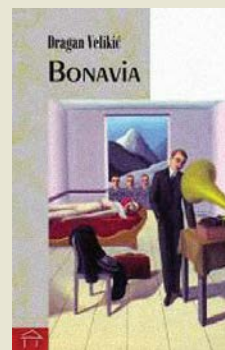
Novi Velikićev roman prevashodno je priča o porodičnim nasleđima obeleženim odviše odsutnim očevima i odviše prisutnim majkama

Rano je shvatio da su najpostojaniji oni svetovi koje u glavi stvorimo. Odo-levaju vremenu kao da su od najtvrdjeg kamena. Čitavog života gleda u kafani nevoljnike kako se ispovedaju, sluša jadikovke i hvalisanja. Sve te priče vrte se oko žena. Svako od njih tačno zna gde je i kada pogrešio. Učinio sudbonosni korak.

Nikada, baš nikada nije onako kako je navodno bilo. Prošao je život uvek drugačije. Nisi bio tu i ne možeš znati. Koliko njih je volelo one koje si ti voleo! Koje još uvek voliš. Koje ćeš tek voleti. Svako je lokal za izdavanje na određeno vreme.

“BONAVIA” ZNAČI “SREĆAN put”, i taj je pozdrav, s mirisom opraštanja (ali ne nužno i oproštaja...) kanda i pravi lajtmotiv romana u kojem svi najbitniji likovi zapravo stalno nekuda i od nečega/nekoga beže. Osim toga, Bonavia je i ime lepog, decentnog hotela u samom centru Rijeke; odseo sam jednom tamo: sjajno mesto za odmor po meri čoveka koji ama baš nikada nije umoran od gradskih ulica i trotoara i koji kada se “uželi prirode” svrati nakratko u obližnji park (taj sam). No, već lagano dočitavajući novi, deveti roman Dragana Velikića *Bonavia* (Stubovi kulture, Beograd 2012) pitao sam se kakve, dodavola, veze ima taj naslov s bilo čim u romanu, kad tu nema ni traga od Rijeke, kamoli od Bonavie?! E da, ali tako je samo do poslednjeg poglavlja u kojem se stvari bitno menjaju... Ali, hajdemo ipak nekim redom.

Kristina, Beograđanka, mlada i perspektivna naučnica bez prave perspektive u Srbiji, otisnuće se preko Atlantika, s kartom u jednom pravcu, a sve to nedugo nakon “što je ubijen premijer” Kristinu ćemo, međutim, upoznati tek mnogo kasnije u romanu, koji se otvara ljubavnom pričom njene najbolje prijateljice Marije i Marka. Marija je doprtila Kristinu do Pešte i tu je započela njena “slučajna” romansa s Beograđaninom

Markom, ne-baš-jako-afirmisanim-piscem, u (obilno) slobodno vreme svojevrsnim *podunavskim Ahasverom* kakvi inače prenapučuju Velikićeve romane, čovekom koji živi na relaciji Be-

ograd-Pešta-Beč, ne umejući da se skradi u sopstvenoj koži, kamoli u jednom gradu, u jednoj vezi, u jednoj profesiji... No, ni Marijina istorija tu suštinski nije drugačija. A šta tek reći za Kristinu koja, slutimo, na koncu i nije toliko utekla od ovdašnjih tradicionalno sumornih “društvenih prilika” koliko od posvemašnje iscrpljenosti modela i smisla svog dotadašnjeg života, suštinski obeleženog propalom vezom sa zemunskim pesnikom i boemom Rašom Borozanom (a čiji je lik piščeva nedvosmislena posveta pok. Raši Livadi). Od toga će pobeći prvo na istočnu obalu SAD, ali ni to neće biti dovoljno, pa će kakav-takav mir od duhova prošlosti pronaći tek na zapadnoj obali, kada cela jedna Amerika (plus jedan Jan; ali, ni Jan nije bez svojih bekstava...) stane između nje i Beograda... No, hoće li i to biti dovoljno, ili fatum ipak radi svoje, lukavo dovabivši Kristinu u zao čas u Beč, na susret sa sudbinom, tu u prvom mitteleuropskom komšiluku njenog Bivšeg Života?

Recimo da su ovo neke od ključnih “početnih pozicija” likova *Bonavie*; do kraja će se te pozicije mešati u raznim pravcima, no besmisleno bi bilo na ovom se mestu zapliti u takvo prepričavanje. Bitno je, naime, nešto drugo. Koliko priča o jednoj ljubavnoj vezi i jednom ženskom prijateljstvu/ri-valstvu, toliko je, zapravo i više, *Bonavia* priča o onome što je njene noseće likove formiralo, o porodičnom nasleđu uglavnom obeleženom *odviše odsutnim* (ili čak

odbeglim) očevima i odviše prisutnim majkama. To se odnosi pre svega na Markovu priču: njegov je otac Miljan (još jedna velikićevska paradigma litalice, kao stjuard Austrijskih železnica, a docnije bečki gostioničar) i sam plod jedne takve “slučajne” veze, zatim je isto učinio kroz neželjeno očinstvo i jedva postojeći odnos sa Markom, da bi i Marko na sličan način odbegao od sopstvenog sina, to jest od one sudbine koja mu je bila namenjena da je proživi s njim i njegovom majkom, a u kojoj sudbini sebe više nije prepoznavao, baš kao ni njegovi preci. Miljanov je život trajno obeležen potmulom grižom savesti zbog smrti Markove majke na porođaju: ta, nije li on zapravo *poželeo* da se nešto takvo desi, pa da *bude slobodan*, da se makar i tako izbavi iz jedne naizgled uzgredne veze koja se “izrodila” u nešto što mu uopšte nije trebalo? A iz čega se, gle, izrodio ceo jedan novi život, a taj će život, sve bežeći od očevih obrazaca, učiniti nešto slično, tek da se taj lanac ne prekine.

Dragan Velikić u romanu *Bonavia*, kao i u neposrednom prethodniku, u “Ruskom prozoru”, demonstrira izuzetnu pripovedačku i jezičku kulturu, gotovo savršeno izbrušen stil i fascinantno osećaj za slikovit, upečatljiv

detalj. Autor verno prati i “nadograđuje” svoje autorske opsesije, od “malih” opredmećenih simbola svakodnevice, preko vozova i tramvaja, i dakako gradova: Zemuna, Budimpešte i Beča. Utoliko *Bonavia* ne izgleda kao osobiti novitet u njegovom opusu (mada jeste, kako će se do kraja pokazati), ali svakako jeste izvanredan roman koji potvrđuje da se ovaj autor i dalje razvija unutar koordinata svog književnog sveta, da se nije (što je, je li, tužno česta pojava) začaurio u sve slabijim i slabijim varijacijama na neki jednom davno uspešno isproban obrazac.

I tu bi ovaj prikaz mogao biti zaključen, samo da nema još nečega... Otkud, dakle, baš *Bonavia*? Odgonetka je u poslednjem poglavlju romana; u tih dvadesetak stranica progovara sam autor, nudeći nam više nego eksplicitno (i zadovoljivo) autobiografski ključ za čitanje glavnih toposa ovog romana. Priča o protagonistima *Bonavie* zamenjena je pričom samog pisca i njegovih roditelja (po svemu sudeći, Velikić je začat jedne noći baš u tom hotelu...), a koja se pak iskazuje kao očinska priča o (uspešnom ili uzaludnom, kako se uzme) bekstvu od trajnih posledica jednog pomalo “nesrećnog ljubavnog slučaja” i majčinskoj fanatično tvrdoj

veri u Veliku Priču o Porodici, koja mora opstati svemu uprkos – naročito uprkos činjenicama. Bolno je to i katarzično razračunavanje, ali ne kao nekakva *pornografija porodičnog* nego kao nešto što čovek duguje sebi i bližnjima, pa se taj dug kad-tad ima i platiti, neko na mostu, neko na ćupriji.

Razume se, treba još nešto imati u vidu: autobiografske reference jesu brojne i nesumnjive, ali ne treba smetnuti s uma da to poglavlje jeste integralni, zaključni deo *romanesknog teksta*, i da su njegove istine otuda prevashodno literarne, a šta se *tačno* od svega toga “dogodilo”, a šta možda nije, i koliko je jednog ili drugog, na koncu nipošto nije presudno. Dragan Velikić hrabro je i vešto upotrebio Dragana Velikića i određeni procenat (samo on zna koliko!) njegove “stvarnosti” za svoj roman, i to je učinio onako kako to samo vanserijski pisci umeju i smeju.

Ako ste savršen čovek kojeg su na svet doneli savršeni roditelji i koji je rastao u savršenoj harmoniji, a u istoj će i umreti, nemojte čitati *Bonaviu* (osim možda kao vama teško razumljiv Izveštaj Iz Ljudskog Pakla). Ukoliko pak niste, ne znam šta još čekate?

Teofil Pančić

Dr Ristić

dom zdravlja +

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

UROLOGIJA

01.-31.

JUL

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
 Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

Trijumf poetskih prizora

Na međunarodnom Bečkom festivalu prikazan je niz predstava koje tematizuju savremeni politički trenutak. Najjači utisak ostavile su, međutim, dve predstave koje se odigravaju u prvoj polovini XX veka, a koje na vanvremenski način problematizuju odnos dobra i zla

DESETOMINUTNI APLAUZ I povici oduševljenja nakon predstave *Majstor i Margarita* u režiji Britanca Sajmona Mekbarnija, odraz su majstorskog integrisanja poetski nadahnutih slika i tehničke perfekcije, preciznog a strastvenog glumačkog izraza, te nadasve inteligentne dramatizacije Bulgakovljevog višeslojnog, parabolama zasićenog romana. Većim delom predstave bina je gotovo potpuno crna, a preko cele dužine pozadinskog zida naziru se prozorske niše, koje se po potrebi, zahvaljujući znalačkoj upotrebi videa i odgovarajućih zvučnih efekata, preobražavaju u plan Moskve, zvezdanu noć, leteće kočije ili upravo prolivenu krv. Jednostavni rekviziti poput reda stolica ili kioska dobijaju najrazličitije funkcije, a šesnaestoro glumaca uz zadivljujuće uigrano scensko kretanje preuzima pedesetak različitih uloga. Retko kada je u pozorištu vešta upotreba multimedijalne tehnike u tolikoj meri u funkciji zahteva za filozofskom pričom kao što je to slučaj kod Mekbarnijeve trupe Komplisite (osnovane 1983. godine u Parizu, zato *comlicité* umesto engleskog *complicity*). Ovo pozorište “saučesništva” emotivno uvlači gledaoca, grabi ga i nosi.

Mekbarni umešno prepliće glavne tematske stožere drame: trojnu konstelaciju Đavo-Majstor-Margarita; motiv pisca posvećenika koji je u Staljinovo doba, u uslovima kontrole umetnosti, učutkan i proganjan; motiv griže savesti i buđenja svesti o življenju na pogrešan način, u priči o Pontiju Pilatu i Hristu. Uz veliku lakoću, iza koje se oseća minuciozna promišljenost, Mekbarni se šeta iz XX veka u antička vremena i natrag, stvarajući vanvremenski prostor, u kome se odigravaju i scene iz onostranosti poput Prolećnog bala. Neprestana zvonjava telefona, opšta uzrujanost jer stvari preuzimaju tok drugačiji od uigranog, koristoljubiva spremnost na doušništvo, šire se poput mreže, stvarajući atmosferu ljudske korumpiranosti. U sceni u varijeteu, u kojoj Đavo i njegova svita iskuvavaju Moskovljane, ansambl Komplisite usmerava reflektore i oko kamere na bečku publiku, tako da se gledaoci, kao u ogledalu, suočavaju sa sopstvenom slikom na pozadinskom zidu bine. Na pitanje kakvi su zapravo današnji ljudi, ima li kakvog napretka van tehničkog, Đavo konstatuje da je odgovor bolje dati

“u sigurnosti 1938. godine”, nakon čega se video-slika publike gasi. Pošto je stavio do znanja da se scena u varijeteu tiče i savremenika, Mekbarni podvlači Bulgakovljevu poentu da su ljudi u svim vremenima spremni da varaju i izdaju jedni druge, da vole novac, da su lakomisleni, ali ipak ponekad i spremni na milosrđe. Mekbarnijeva interpretacija stavlja naglasak na složenu međuzavisnost dobra i zla, pa Majstor i Margarita dobijaju attribute kako Đavola tako i Hrista. Mešavina teskobe, uzvišenosti, patosa i smeha koji zastaje u grlu, izaziva na kraju katarzu.

U PATAGONIJI 1914: Vrhunsko umeće stvaranja pozorišne iluzije u funkciji priče o dobru i zlu viđeno je i u predstavi *Brodolomnici s ludom nadom* francuske trupe *Théâtre de Soleil* na čelu sa čuvenom Arijanom Mnuškin. Kao Mekbarnijeva trupa, i ova se mesecima posvećuje jednoj predstavi, a potom odlazi na turneju, ulazeći u koprodukcije s desetinama međunarodnih festivala. Mnuškin i njen ansambl dopisuju jedan nezavršen roman Žila Verna, čija se radnja dešava uoči izbijanja Prvog svetskog rata. Jedan od glavnih aktera je austrijski plemić nadahnut socijalističkim idejama, pacifista sa utopijskom vizijom o stvaranju jednog pravednijeg društva. U dalekoj Patagoniji, u kojoj pomaže opstanak indogenog stanovništva ugroženog od kolonijalnih sila, on nailazi na Evropljane koji su, krenuvši u Australiju u potragu za boljim životom, zbog srebroljubivih motiva kapetana skrenuli s putanje i doživeli brodolom. Da li će njihov pokušaj da zasnuju bolje društvo propasti zbog ledene klime kojoj su izloženi? Ne! On će propasti zbog otkrića zlata, čija će privlačnost prouzrokovati međusobno istrebljenje.

Ova priča je zapravo film koji grupa entuzijasta snima u potkrovlju kuće, dakle ona je predstava u predstavi. Neobična zamisao da se u pozorištu prikaže snimanje nemog filma, što podrazumeva da u glavnoj priči glumci otvaraju usta a mi čitamo titlovan tekst u pozadini bine, donela je višestruke efekte. Iako ekipa filma zna da je ubijen prestolonaslednik Ferdinand i da bi svakog trenutka mogao izbiti rat, te iako propast utopije u filmu korespondira s nadolazećim nasiljem, apsolutna posvećenost tih zaljubljenika filma

O LJUBAVI: Lepi dani u Aranhuezu
Petera Handkea u režiji Luka Bondija

O ZLU: Majstor i Margarita u režiji Sajmona Mekbarnija

Photo Robbie Jack

Photo Ruth Walz

PO ŽILNIKU: Nova boemska gasterbajter opera Aleksandra Nikolića

Photo Armin Bardel

i njihova zadivljujuća kreativnost bude nadu u bolji deo čoveka. Ovaj utisak se udvostručava jer su perfekcija i predanost odlike samog pozorišnog ansambla, pa gledalac, uprkos tome što vidi da čovek može biti zver, napušta pozorište sa osećanjem poverenja u ljudski rod: kada je udružen i kada ga vodi ljubav, on je sposoban za velika dela.

JER NEMA SREĆNE LJUBAVI: Na festivalu je prikazana i praižvedba novog komada Petera Handkea *Lepi dani u Aranhuezu*, u režiji intendanta Bečkog festivala Luka Bondija. Muškarac i žena vode "letnji dijalog" u vrtu, daleko od grada gde vladaju "borba", "moć", "izdaja", gde se "ubija" i "biva ubijen". Njihov odnos je nejasan, ali je jasna namera da se vodi poverljiv dijalog o čulnoj ljubavi, pri čemu muškarac postavlja pitanja, a žena odgovara. Prvo ljubavno iskustvo žene u kolibi napuštene solane bilo je kao "svetlost", ali je imalo i svoju senku – ljubavnici su posle zanosu shvatili da su ležali na komadu sasušenog ljudskog izmeta, a da je muškarca ujela pijavica. Po nekoj čudnoj analogiji sa ovom pričom, muškarac opisuje svoju posetu letnjoj rezidenciji španskih kraljeva u Aranhuezu, u kojoj nije našao ono što je tražio, ali je u obližnjoj šumi pronašao i okusio divlju ribizlu – neuporedivo snažnog ukusa, iako je ribizla "smrdela na smrdibubu".

Neusaglašenost i razmimoilaženje između muškarca i žene – ona priča o ljubavnim iskustvima, on govori o biljkama, pticama, jabukama – vlada ovim ponešto bizarnim dijalogom kojim dominira Derte Lisevski, vatromet od glumice, čiji je i najmanji pokret erotičan. Ali ni zračenje žene ni podsticajna tema ne vode do ljubavnog zagrljaja niti unutrašnjeg zbližavanja, pa na kraju čujemo melanholični zaključak muškarca da "srećnih ljubavi nema", izgovoren na četiri jezika. Letnji dijalog se ispostavlja kao priča o ženi koja prezire tip mužjaka lovca (baš kao i tip ženke mamca), a privlačnom smatra egzistencijalnu muškarčevu tugu, pri čemu je za nju ljubavni čin "osveta" svetu, neka vrsta diskontinuiranog prevladavanja nepodnošljivosti sveta. Bondi se potrudio da statičnost ovog dijaloga kompenzuje dinamičnom režijom, pa su njegovi glumci u neprestanom pokretu, uključujući i klovnovske akcije, ali je ovakav pristup samo produbio utisak o mnogostrukoj šifriranosti teksta.

Na festivalu je viđena i velika zvezda Kejt Blanšet i renomirano australsko pozorište *The Sydney Theatre Company*, u kome je ona počela svoju karijeru. Predstava je rađena po ranoj drami Bote Štrausa o ljudskoj usamljenosti *Veliko i malo*, a Blanšet je kao pozorišna glumica demonstrirala široki glasovni potencijal i telesno naglašenu glumu. Podsticajna je i predstava u saradnji pozorišta iz Londona, Minhe- na i Talina, nastala po drami *Tri carstva*, poznatog britanskog autora Sajmona Stivena. Reč je o nekoj

vrsti trilera u čijem je središtu istraga nakon mučnog ubistva mlade prostitutke, koja preko Engleske vodi u Nemačku i Estoniju. Režiser Sebastian Nibling i glumci iz tri zemlje koji govore na četiri jezika, nadgradili su tekst u pravcu nadrealnog, iskoristivši motiv međunarodne policijske saradnje za problematizaciju stereotipnih predstava o evropskim nacijama.

PRIVREMENI GOSTI KAPITALA: U nizu performansa s temom integracije izdvajamo *Novu boemsku gasterbajter operu* u režiji Aleksandra Nikolića. Najavljen kao uspostavljanje dijaloga s temama iz Žilnikove predstave *Gasterbajter opera* iz sedamdesetih godina, ovaj performans je pokazao da mu nije važno da se drži zadatog predloška niti da političke sadržaje kroti strogo estetskom formom: eksperiment i improvizacija su Nikolićev program. Ovaj primenjeni umetnik učestvovao je na Bečkom festivalu 2010. godine s projektom *Bed and Breakfast*, koji je podrazumevao da ograničeni broj prijavljenih "gledalaca" večera i prespava kod jedne od gasterbajterskih porodica u Beču. Na granici između ekscentričnosti i provokacije operiše i hor 29. novembar, koji je s Nikolićem na čelu iste godine ispred pozorišta Šaušpilhaus pred početak predstave pevao revolucionarne, partizanske i radničke pesme na srpskom, nemačkom i italijanskom – neobičan prizor na trotoaru elegantnog 9. kvarta, tradicionalnog prebivališta visokog bečkog činovništva. Drski, autentični i nepretenciozno samosvesni način je kapital Aleksandra Nikolića, koji želi da podstakne "emancipaciju" i "impauement" gasterbajtera. Pozadinska tema njegove *Nove gasterbajter opere* upravo je rastući politički pritisak da se stranci "integrišu" u vladajuću kulturu. Jedna od najsnažnijih muzičkih numera ovog performansa bila je prerada pesme *Another Brick in the Wall*, čiji refren ovde glasi *We don't need no integration*, pri čemu se državnim sekretaru za integraciju, dvadesetšestogodišnjem Sebastianu Kurcu, poručuje da ne sudi "sa visine".

Ovaj performans, kabare, koncert i instalacija u jednom, počeo je prikazom "libreta" od strane Branimira Stojanovića. Predočena nam je potreba za novom revolucijom u Evropi, zahtev koji se kao eho ogledao na videu, na kojem su se smenjivale nove interpretacije poznatih slogana – recimo *slave new world* ili *new world border* – uz prateće vizuelne simbole. Na taj način postavljena je veza između uloge gasterbajtera i savremenog društvenog konteksta: po rečima Nikolića, gasterbajter je kao nekadašnja "periferna figura evropske istorije" danas dospeo u središte, budući da smo svi mi u ulozi "privremenih gostiju kapitala", koji imaju pravo na rad, ali ne i na život.

Redale su se numere hora 29. novembar – pod vođstvom Saše Miletića – nošenog snažnom energijom pobune, zatim narodne pesme u ▶

interpretaciji kelnerice Lili (zaposlene u kafani i galeriji *Boem*, koju vodi Nikolić), ili intervju Gorana Novakovića sa šnajderkom našeg porekla čiji butik drži baš austrijsku narodnu nošnju. Jedna od efektnijih scena u ovom šarenom potpuriju, koji je povremeno ličio na privatnu zabavu, bio je nastup vaskrslog Jerga Hajdera u duploj verziji, što zapravo znači da su dva Austrijanca, zahvaljujući svom imitatorskom talentu, izabrana za ovu ulogu na jednoj od javnih proba. Vaskrsli Hajder se, u tragu desničarskog političara Štrahea, zgražavao što Bečki festival troši poreski novac na strance i njihovo ruženje austrijske države.

Nikolić je rođeni Bečlija takozvanog "migracionog porekla", čijim roditeljima je svojevrsteno savetovano da dete daju na frizerski ili automehaničarski zanat. Sudeći po publici na premijeri, Nikolićevo progovaranje u ime jedne grupe koja nikada nije imala pristup visokoj kulturi niti svoj glas u njoj, naišao je na vatreno odobravanje. Premijeri su prisustvovali i kritičari iz vodećih novina, a u njihovim tekstovima bili su приметни како критички тонови тако и симпатије за Nikolićev rad.

Katarina Rohringer Vešović

KONCERT

Voda ispod mosta

► Mostar Sevdah Reunion
► 22. VI 2012, Dom sindikata, Beograd

Iako su Buena Vista Social Club (dalje: BVSC) i Mostar Sevdah Reunion (dalje: MSR) dovoljno puta pominjani zajedno, nije mi poznato da su razmatrani kao – makar posredne – žrtve komunizma/socijalizma: BVSC onog kubanskog koji sa sve drugom i komandantom Fidelom još odbija da umre, a MSR jugoslovenskog koji se raspao u (tuđim) mukama i krvi. Takođe, oba imaju 'repove': ubrzo pošto su BVSC pod vođstvom Raja Kudera (Ry Cooder) globalno predstavili najbolje preživelo iz muzike Kube, svetskim binama zaređali su ansamblu sličnih naziva, s ponekim sporednim članom ekipe koja je sredinom devedesetih pratila časne starine; i sve je bilo nalik, i kao, a ponekad su stizali i do

Photo Ivan Šepić

Srbije... samo slabi, traljavi, izgovori.

E, MSR je tu još gori, jer se pojavljuje kao sopstveni 'rep'. Posle obimnog protoka članova, ono što je spojio Dragi Šestić sada uveliko pati od pada kriterijuma i zamene ambicija – ako se tezgarenje/keširanje na imenu može i nazvati ambicijom.

Svojevrsnoj renesansi sevdaha u XXI veku prethode albumi MSR u početku s njenom etiketom World Connection, od '99, i s vokalnim gostima, pretežno romskim veličinama (Esma Redžepova, Šaban Bajramović, Ljiljana Petrović Buttlar), ali danas se uživo malo toga može raspoznati.

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ
Kytha znatba

Чедомир Антић

НЕИЗАБРАНА САВЕЗНИЦА

СРБИЈА И ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Велики идеали и ратни циљеви спојили су Велику Британију и Србију у највећем рату у дотадашњој историји. Док се Србија борила за опстанак и стварање велике државе, Велика Британија је ратовала за очување империје и места међу великим силама. Постепено су и први људи Велике Британије почели да верују да се њихова држава бори за опстанак. Време је развело илузије, победа није донела остварење дугорочних циљева, односи су се променили, а политичке снаге које су водиле рат несудебне су наредних година са политичке сцене двеју држава.

БЕОГРАД
Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405
Краља Милана 19
тел. 011/3235-409

Косовска 45
тел. 011/3227-088
Палмотићева 1а
011/3224-706

Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835
BELVILLE, Јурија Гагарина 14к
тел. 011/630-22-27

НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433

Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Петковића 1
тел. 028/425-111

Posleratna pažnja, romantika obnavljanja most(ar)a, te fina i znalačka produkcija ključno su doprineli global(kan)skom proboju MSR, pa se daleki odjeci toga prepakuju čak i na izdanjima City Records u Srbiji. Ako je možda i bilo čudno što MSR u Beogradu nisu češće koncertno prisutni, ovaj pokušaj u napola ispunjenoj dvorani Doma sindikata pokazao je da za to jednostavno nema osnova. Iako u jednoj od svojih brojnijih, 8-članih postava, MSR su delovali neubedljivo, pre svega zbog sopstvenih glasovnih nedostataka. Belo odelo i odmakle godine ne jemče ništa, to znamo od J.B. Tita do I.G. Bregovića, a potvrdio je propali glas Ilija za Delića, na smenu s informativnim pevanjem sve ređeg violiniste Nedeljka Kovačevića. Bilo u starim biserima poput *Ah što ćemo ljubav kriti* ili tokom standarda kao *Emina*, falširali su, ispuštali strofe, dok je Kovačević program još dublje srozavao beskrajnim, neduhovitim upadicama i kafanskim dosetkama bez poente. Srpska estradna eksploatacija neminovno uzima danak.

Svirački, povremeno bi u nekom pasažu blesnuli unisi gitare, harmonike i saksofona ili klarineta, no ništa češći nego nategnuto ispoljavanje pojedinačnih npr. džez-afiniteta. Nisu baš bili *moStars on 45*, ali s pre naglašenom, grubom ritam-sekcijom i ofrljim aranžmanima jednako su Svetska muzika kao Bregovićev orkestar za S&S; ukoliko to volite, smatrate kvalitetnim, i želite da Vas predstavlja u svetu. Prisutni (s ulaznicama 1500-2000d.) uglavnom su iskazivali zadovoljstvo, načinom koji izjednačuje prepoznavanje (pesme) i oduševljenje. Mostar – delimično mesto njihovog porekla, a i okupljanja za prvobitno snimanje/*Sevdah Reunion* – međutim ostade daleko, muzički i na svaki drugi način. Taj grad nemojte zaobići, kao što ćete sevdah naći u rasponu od još aktivnih doajena poput Zehre Deović do mladih sledbenika i inovatora Damira Imamovića i Amire Medunjanin, na *Antologiji bosanskog sevdaha*/reizdanjima Croatia Recordsa, i u manifestaciji *Večer sevdaha/Sevdah u 'Lisinskom'/Veče sevdalinki*, koja već sezonama putuje po exYU. O čemu ste u "Vremenu" više puta čitali. ◀

Dragan Kremer

► tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Čačanska rolerijada

Lepi letnji dani u Srbiji donose uličnu atrakciju u vidu lepih devojaka na rolerima. Tako je ovih dana bilo i u Čačku, nezvaničnoj prestonici malko konzervativnije Srbije. Međutim, kako je prvo objavio "Blic", njihova "mnogobrojnost i nonšalancija" stvorili su ozbiljne probleme u saobraćaju. Kao što je poznato, devojke na rolerima izgledaju toliko izazovno, a imaju od 12 do 20 godina, nose one vruće pantalonice, pa se domaćinima pogled skretao sa drumu i nastajale su dramatične situacije. Da zlo bude veće, problem je dospao i na RTS, i dopisnica Silvija iz Čačka je utvrdila da ove besprizornice dodatno komplikuju situaciju vozeći rolere po kolovozu. Policajci su tako dobili neobičnu instrukciju da sexy prekršiteljicama izriču opomene.

Zamislite da polazete vožnju i rešavate one famozne testove, takozvane "raskrsnice" prema najnovijem izdanju ZOBS-a (Zakona o bezbednosti u saobraćaju). Recimo da vam u susret Ibarskom ide kamion, levo se iz Mrčajevaca uključuje traktor pun kupusa, desno imate odvajanje za Guču sa kombijem četnika kostimiranih ko u *Neretvi* Veljka Bulajića, a pravo pred vama par fenomenalnih guzova na rolerima. Ma, ko šiša kupus, četnike, šleper i duplu punu, oko spontano prati cikcak pokrete. Lepota božja, prosto ti dođe da i ti volanom zaigraš valcer. E, bato: Devojka iz grada, pogotovu na rolerima, uvek ima prednost!

Meni se posebno dopala ova saobraćajno-seksualna diverzija, da ne kažem eksplozija, jer je potpuno jasno da autoritarno društvo uvek i svuda seksualnost vidi (kao i humor) kao svog arhineprijetelja. Ovaj bljesak na točkićima je danas znak pobune, mnogo više od adolescentskog egzibicionizma. Bravo devojke, samo napred, jer baš ti licemeri koji se bune – upravo pokazuju svoju impotenciju.

Prosto je neverovatno delovalo objašnjenje jednog taksiste koji je "stručno" objašnjavao kako njemu smeta ta cikcak vožnja, naročito ako (obratite pažnju) devojka ne ume da vozi!? Zipa eksperta, molim te! Pa zaista se u ovoj zemlji taksisti u sve razumeju, ili je majstor vrteći đevrek po Čačku dobro izostrio oko.

Čačanska rolerijada je zatim neočekivano dobila i komunalnu dimenziju. Naime, kada je počela hajka na čačanske lepotice (ne šljive nego rolerke) zbog vožnje po kolovozu, pokazalo se da su devojke i te kako samosvesne.

Policija ima problem da kategorizuje mladu, da ne kažem maloletnu osobu na rolerima. Biciklo nije, nije ni onaj skejt, to voze oni padavičari, njih ko šljivi to su muški, al lepe devojke, pa golišave, na točkićima, to mu dođe kao pešakinja plus. Ako je pešakinja, mož' da se šeta gologuza, al po trotoaru, možda može i na role-re, ali ovako – prijava ide u Centar za socijalni rad, pa će kao oni da razgovaraju sa roditeljima i daju Ukore?! Rolaj me majko karaj me! Aman i zaman, ima li policija pametnija posla u Srbiji! *Je'ote*, što bi reko Ivica.

Samosvesne Čačanke su objasnile zašto voze kolovozom, a ne po trotoaru. Kažu devojke, trotoari su u očajnom stanju, njima ne može ni da se hoda, a kamoli da se vozi bicikl ili roleri. Opa bato, prc! Ako danas traže ravnopravnost na drumu, sutra može da im padne na pamet da istu ravnopravnost dobiju i u kući, na poslu ili u Skupštini. Zato verujem da ovaj naizgled bizaran incident krije mnogo dublju pozadinu – ovo je odličan test naše spremnosti da žene prihvatimo kao ravnopravne, bez straha od seksualne dominacije.

Sličnu potrebu prepoznajem kada dame pohađaju časove trbušnog plesa, (imaju tu uticaja i turske serije), ili, po najnovijoj modi – časove igranja uz šipku! Ova disciplina nije namenjena profesionalnim igračicama, prijatelji koji se bave trgovinom nekretninama, kažu mi da sve više stanova u ponudi ima i aluminijumsku šipku "za rekreaciju". To mu dođe kao pride, uz interfon, video nadzor i mesto za parkiranje ili garderober. U mračno doba krize, ponekad nas samo mlade devojke u proleće i na početku leta podsete kako je lepo živeti, kako svako ima pravo da uživa u životu i onome što voli. Zato savetujemo oprez na drumu i podržavamo Čačanke u njihovoj pravednoj borbi – YOU GOT TO FIGHT FOR YOUR RIGHT TO PARTY! ◀

Sirija

Sto ubijenih

Krvavi obračuni između pobunjenika i režimskih snaga. Eksplozije automobila bombi, samoubilački napadi, opsade i razaranje gradova, masakri nad civilima, decom i ženama. Turski “školski avion”, sankcije, propagandni rat, naoružavanje pobunjenika do konačne pobeđe ili međunarodne vojne intervencije

Na poziv Turske, u utorak je održan vanredni sastanak Stalnog saveta NATO-a. Razlog je bio što je sirijska vojska 22. juna oborila turski avion tipa F-4. Turska je tvrdila da je avion bio na školskom zadatku i da je slučajno zašao u sirijski vazdušni prostor koji je brzo napustio. Sirijske vlasti izjavile su da posada protivavionske baterije nije mogla da zna da je avion nenaoružan, kao i da olupina locirana u sirijskim vodama dokazuje da je oboren unutar sirijskog vazdušnog prostora. Turska je optužila Siriju da je u međuvremenu pucala i na vojni avion koji je učestvovao u potrazi za pilotom.

NATO je na sastanku oštro osudio Siriju, ali se uzdržao od pretnje vojnom intervencijom. Generalni sekretar NATO-a Anders Fog Rasmussen je rekao da član 5 osnivačke povelje

NATO-a, koji napad na jednu članicu definiše kao napad na ceo pakt, nije pominjan. I ministri spoljnih poslova zemalja EU oštro su kritikovali Siriju zbog obaranja turskog aviona, ali su izjavili da neće podržati vojnu intervenciju. Bar ne ovom prilikom.

Mada je zamenik turskog premijera Bulent Arinc izjavio da Turska nema nameru da ide u rat zbog incidenata oko aviona, jasno je da su odnosi ove dve zemlje na rubu pucanja. Malo je verovatno da je turska avijacija slučajno obavljala “školski zadatak” oko uzavrelih sirijskih granica, a Sirija je više puta u poslednjih godinu dana, od kada je Turska od pouzdanog prijatelja postala neprijatelj Asadovog režima, optužila moćnog suseda da dostavlja obavешtajne informacije sirijskim pobunjenicima. Optužbe kažu i da Turska pobunjenike naoružava, što

turske vlasti demantuju, ali činjenica je da je ranije ovog meseca Turska bila domaćin ključnog sastanka sirijskih opozicionih aktivista i da pobunjenici sa turske teritorije često upadaju u Siriju. Turska je primila više od 30.000 sirijskih izbeglica i smestila ih u kampove duž 900 kilometara duge sirijsko-turske granice.

Jasno je da većina zapadnih zemalja, kao i petrodolarske monarhije iz Persijskog zaliva, priželjkiju pad Bašara el Asada, ali čekaju da vide da li pobunjenici mogu da se izbore sami, uz pomoć u vidu oružja i novca. Eventualna vojna intervencija sigurno ne bi imala oblandu legalizma preko rezolucije Saveta bezbednosti UN, poput intervencije u Libiji, jer se tome protive Rusija i Kina. Predsednik SAD Barak Obama priznao je da na samitu G-20 u meksičkom gradu Los Kabosu nije dobio podršku

STRADANJE BEZ KONCA I KRAJA:
Demonstranti sa slikama žrtava
režima Bašara el Asada

Fotografije: REUTERS

NEPOPUSTLJIV: Vladimir Putin i u razgovoru sa premijerom Izraela Benjaminom Netanijahuom odbija vojnu intervenciju u Siriji i Iranu

od Vladimira Putina i Hu Đintaoa ni za diplomatsku akciju sa ciljem smenjivanja sirijskog predsednika. Putin je i posle razgovora sa izraelskim premijerom Benjaminom Netanijahuom, prilikom posete Izraelu u okviru svoje bliskoistočne turneje, rekao da su pregovori rešenje za situaciju u Iranu i Siriji. Na oprez oko intervencije pozivaju mnogi, poput ministra odbrane Nemačke Tomasa de Mezijea, koji je rekao da je za njega “teško podnošljivo da se neki ‘salonski intelektualci’ iz sveta zalažu za angažman vojnika, iako o tome ne moraju da podnesu račun... Čovek mora postaviti pitanje šteti li to ili koristi, kome koristi, koliko dugo će trajati, kako se iz toga izlazi, koliki su troškovi – kada je reč o ljudima i parama, šta je pravna podloga...”

No, ukoliko se pokaže da pobunjenici nisu ►

u stanju da Asada sruše sami, vrlo je verovatno da će biti primenjen “libijski recept”, čijom su efikasnošću čelnici NATO-a bili oduševljeni: bombardovanje iz vazduha, bez gubitaka, sve dok na zemlji pobunjenici ne završe posao. Izvesno je i da bi taj recept na kraju doveo do rušenja Asada, kao i Gadafija u Libiji, ali i da bi strašne posledice “libijskog rata” u Siriji bile višestruko nadmašene, jer je “tragični potencijal” Sirije mnogo veći. Pitanje je i kako bi reagovala Rusija.

RATNI UŽAS: Većinu vesti koje svakodnevno stižu iz Sirije nemoguće je proveriti. Zaraćene snage daju potpuno suprotne verzije onoga što se tamo dešava, a ono malo nezavisnih posmatrača, poput tima Ujedinjenih nacija od 300 ljudi koji je i sam nekoliko puta bio napadnut, uglavnom tvrde da primirje ne poštuje niko i da nijedna strana nije nevinna kada su u pitanju najstrašniji zločini. Ne nedostaje svekolikog užasa iz ratnog repertoara. Eksplozije automobila bombi, samoubilački napadi, opasade i razaranja gradova, masakri nad civilima, uključujući žene i decu, sirijska su svakodnevnica. Ujedinjene nacije tvrde da u Siriji više od milion i po ljudi čeka na humanitarnu pomoć.

Izvesno je da su stradanja svakim danom sve veća. “Nekada, kada su dve zemlje u ratu, ne pogine ni 20 ljudi dnevno, ali sada je u Siriji normalno da imamo svakodnevno 100 ubijenih”, rekao je Rami Abdel Rahman, predstavnik Sirijske opservatorije za ljudska prava čije je sedište u Londonu. Dok pomenuta i slične opozicione organizacije, koje su se od početka sukoba ekstremno namnožile po inostranstvu, bombarduju svetske medije tvrdnjama da su većina žrtava civili koji su mirno demonstrirali i koje su pobile sirijske snage bezbednosti, vlasti govore o terorističkim grupama koje ubijaju građane, vojnike i policajce. Tvrdnje o mirnim demonstrantima deluju apsurdno ako se uzme u obzir da oružana pobuna traje nesmanjenom žestinom već 16 meseci i da pomenute opozicione grupacije i same svakodnevno objavljuju informacije o desetinama poubijenih vojnika. No, takva vrsta plasiranja vesti postiže svoj cilj, svetski mediji svakodnevno citiraju obaveštenja londonske Sirijske opservatorije za ljudska prava, retko se ograđujući da podaci nisu provereni iz nezavisnih izvora.

Praćenje događaja u Siriji ponekad je na komičnom nivou, kao kada britanski tabloid “Dejli mejl pres” piše o bandi “duhova”, ubicama koji obavljaju za Asada sve prljave poslove,

Mohamed Mursi, novi predsednik Egipta

SIMBOLIČNA POBEDA: Predsednik bez parlamenta, ustava i kontrole nad vojskom

Izborna komisija je saopštila da je Mohamed Mursi, kandidat Muslimanske braće, novi predsednik Egipta, osvojio gotovo 52 odsto glasova i tako pobedio bivšeg premijera Ahmeda Šafika. Uoči proglašenja pobjednika, po ulicama Kaira bilo je raspoređeno dodatno obezbeđenje, jer su pristalice oba kandidata proglasile pobjedu, ali većih nemira nije bilo. Svi su odahnuli, jer je situacija neprijatno podsećala na Alžir iz 1991. godine. Tada je na izborima pobedila islamistička partija FIS, vojska je izbore poništila i usledio je višegodišnji građanski rat sa preko 100.000 žrtava.

Tokom kampanje pre prvog kruga predsedničkih izbora, Mursi je obećavao da će uspostaviti u Egiptu šerijatski zakon, da bi kasnije ublažio priču i pojavio se pod sloganom “Naša snaga je naše jedinstvo”. U prvom obraćanju naciji posle saopštenih rezultata, poručio je da se zalaže za jedinstvo zemlje, ljudska prava, borbu protiv korupcije i obnavljanje ekonomije, a da svetu šalje poruku mira.

Glavni saveznici Muslimanske braće u raspuštenom parlamentu bili su salafisti, radikalni muslimanski pokret. Osim toga, predsednička kancelarija će imati mnogo manja ovlašćenja nego ranije, jer je vladajući Vrhovni vojni savet nedavno učvrstio svoju vlast pošto je raspušten Parlament kojim su dominirali islamisti, proglašen privremeni ustav koji generalima i sudovima daje odlučujuću reč nad egzekutivom i legislativom, u najvećem delu unutrašnje i spoljne politike i u procesu stvaranja novog ustava.

U svetu je odjeknula vest da je Mursi u intervjuu iranskoj agenciji Fars izjavio da želi da pronađe načine za jačanje odnosa sa Iranom kako bi u regionu bio stvoren “strateški balans”, ali je to kasnije demantovano iz njegovog kabineta. Pobjeda predstavnika islamističke struje dočekana je sa nelagodom u Izraelu. Međutim, Mursi je u prvoj izjavi naveo da će nastaviti da poštuje sve prethodno potpisane međunarodne ugovore, a to se naročito odnosi na mirovni sporazum sa Izraelom iz Kemp Dejvida potpisan pre 32 godine. Njegova partija, Muslimanska braća, zalaže se za poništavanje tog ugovora.

poput masakriranja dece. Duhovi u “Dejli mejlu” izgledaju kao karikature, prekriveni su tetovazama sa likom Asada, sa ogromnim mišićima, trbusima i bradama, a jedan od njih ima na glavi kapu sa znakom “Rodžer Federer”. “Izgledaju kao čudovišta... Morao sam s njima da razgovaram kao s decom, jer su to ljudi niske inteligencije”, citira “Dejli mejl” izvesnog doktora

Musaba Azavija, “koji je lečio neke od ‘duhova’ u Latakiji”. Na ozbiljnijem nivou, u propagandi protiv Asada uključeni su neki drugi svetski mediji, poput katarske TV stanice Al Džazire, koja je sličnu ulogu odigrala prilikom sukoba u Libiji i rušenja Gadafija.

SANKCIJE I NAORUŽAVANJE: I dok evropski ministri spoljnih poslova jednoglasno

podržavaju osnažene sankcije protiv sirijskog režima, u Siriju se oružje sliva sa svih strana. Diplomatski izvori britanskog "Gardijana" tvrde da su zvaničnici u Rijadu, na insistiranje Ankare, prihvatili još u maju predlog da Saudijska Arabija i Katar šalju oružje sirijskim pobunjenicima, pri čemu je Turska pristala da komandni centar bude smešten u Istanbulu. List "Njujork tajms" objavio je da agenti CIA pomažu saveznicima da odluče kojim opozicionim grupama da daju oružje. Američki sekretar za odbranu Leon Paneta negirao je da SAD učestvuju u naoružavanju pobunjenika na severu Sirije. "Odlučili smo da u ovom trenutku ne pružamo takvu vrstu pomoći", rekao je on. Američka državna sekretarka Hilari Klinton izrazila je zabrinutost zbog izveštaja da Rusija snabdeva Siriju borbenim helikopterima. Ruski ministar inostranih poslova Sergej Lavrov rekao je da Rusija snabdeva Damask "protivvazдушnim odbrambenim sistemima", čime "ne krši nijedan međunarodni zakon", i istakao da je to "suprotno onome što rade Sjedinjene Države koje snabdevaju oružjem sirijsku opoziciju koja ga koristi protiv Sirijske vlade".

Sredinom juna, britanska kompanija

"Standard klab" otkazala je osiguranje ruskom brodu koji je, prema njenim tvrdnjama, nosio municiju i remontovane vojne helikoptere u Siriju. Libanske vlasti su ranije ovog meseca zaplenile brodsku pošiljku teškog artiljerijskog naoružanja, raketa i eksploziva namenjenju pobunjenicima na putu iz Libije za Siriju. Procenjuje se da najveći deo oružja u Siriju ulazi preko porozijskih granica prema Jordanu, Libanu, Iraku, Turskoj.

Kada je saopštio da je posmatračka misija UN u Siriji suspendovana zbog sve češćeg nasilja u zemlji, general Robert Mud dodao je i da ta odluka predstavlja do sada najjasniji znak da je mirovni plan, dogovoren posredništvom međunarodnog izaslanika Kofija Anana, propao. "Na stolu nema drugog plana, ali se ovaj ne primenjuje." Britanski ministar spoljnih poslova Vilijem Hejg upozorio je – sa zakašnjenjem – da je Sirija na ivici raspada ili pogubnog sektaškog građanskog rata. Očigledno je da tragični građanski rat u Siriji već dugo traje, što ne znači da situacija ne može biti još gora.

Unutar Sirije strah struji po verskim, nacionalnim i političkim linijama razdvajanja. Strahuju suniti, alaviti, hrišćani, Kurdi; od

prenošenja sukoba u njihovo dvorište strahuju susedi poput Turske, Jordana, Iraka, Izraela, Libana, što ne znači da nisu, svako na svoj način, aktivno umešani u sukob unutar Sirije; raste strah od sukoba šiita i sunita po čitavom regionu, u koji bi sigurno bio uvučen i Iran. Kuvajtski list "Al Kabas" piše da desetine Kuvajćana prelaze u Siriju preko Turske da bi se borili na strani "Slobodne sirijske armije", u čijim se redovima nalaze i dobrovoljci iz Saudijske Arabije, Alžira i Pakistana, ali i libijski i libanski džihadisti.

Godinu i po dana od početka "arapskog proleća" izvesno je da se slika tog dela sveta drastično promenila, ali da su promene uglavnom bile nagore, a da su u nekim zemljama, poput Libije i Sirije, donele zastrašujuću sadašnjost i još neizvesniju budućnost. U ovom trenutku, čini se da pitanje nije da li će doći do pada Asadove vlasti u Siriji, već koliko će biti potrebno da do tog pada dođe i na koji način će se to dogoditi. Mnogo veće pitanje je šta će od Sirije i regiona biti posle toga, a o tome u ovom trenutku očigledno ne žele i ne smeju da razmišljaju ni oni koji aktivno rade na Asadovom rušenju. ◀

Momir Turudić

Ograničeni računi - neograničene mogućnosti!

Pretplata na uslugu. Tri omiljena broja je besplatna do kraja godine. Bonus se može iskoristiti za prenos podataka, SMS i razgovore u mts mreži. *Uspostava veze se naplaćuje 4,6 din. Ugovorna obaveza je 24 meseca.

HOĆEŠ DA TI MAMA SPREMI ONE TVOJE KOLAČE?

JA SAM TE NAUČIO ONU FINTU.

A DA NAS DVOJICA ODEMO ZAJEDNO NA DERBI?

A KO TE JE VADIO NA PISMENOM IZ MATIŠA?

MOGLI BISMO ZAJEDNO DA UČIMO...

IMAM NOVU KONZOLU ZA IGRICE, DOĐI DA ČEKIRAŠ.

Kontrola troškova

IZABERI SVOJA 3 OMILJENA BROJA!

Uz tarifni paket Kontrola troškova, za mesečnu pretplatu od 500, 1000 ili 2000 dinara dobijaš novi telefon iz naše ponude i bonus u vrednosti pretplate koji možeš preneti u sledeći mesec.

Izaberi tri omiljena broja i do kraja godine *besplatno razgovaraj sa svojim društvom!

imate prijatelje!

www.mts.telekom.rs Korisnički servis 064/789

Polufinale Angele Merkel

Koliko nadležnosti nacionalnih država treba prebaciti na Brisel. Zašto Nemačka neće beskonačno da servisira “transfer-uniju evrozone”, mada bi u slučaju da evro krahira ona bila na gubitku oko 700 milijardi evra. O čemu će se razgovarati na još jednom kriznom samitu Evropske unije posvećenom spasavanju evra

NEKOLIKO DANA PRE nego što je trebalo da položi zakletvu novi grčki ministar finansija Vasilis Rapanos prevezen je u petak 22. juna u atinsku bolnicu Higija nakon što je osetio slabost, vrtoglavicu i jak bol u abdomenu. U ponedeljak je stigla njegova ostavka. “Posle savetovanja s lekarima zaključio sam da mi zdravstveno stanje ne dozvoljava da u potpunosti obavljam svoju dužnost...” To bi mu preporučio i neko ko nije lekar.

Jer, Rapanosova ostavka došla je nakon što je Nemačka bez mnogo samilosti potopila grčka očekivanja da bi samit EU u četvrtak i petak 28-29. juna mogao da donese neko olakšanje za Grčku. Tom samitu trebalo je da prethodi boravak u Atini predstavnika Trojke (Evropske komisije, Evropske centralne banke i Međunarodnog monetarnog fonda), ali je odložen – dok se ne oporavi grčki premijer Antonis Samaras, koji je u ponedeljak izašao iz bolnice posle operacije oka. Lekari mu zabranjuju da leti avionom, pa on neće otići u Brisel. Delegaciju će predvoditi 83-godišnji predsednik Grčke Karoljas Papuljas, mada je predsednička funkcija u Grčkoj uglavnom ceremonijalna... Tamo će odleteti dosadašnji ministar finansija Jorgos Zanias, jedan od glavnih pregovarača o grčkom dugu, koji još obavlja dužnost, jer Rapanos nije položio zakletvu.

KIPAR, ŠPANIJA...: U međuvremenu, Kipar, teško pogođen grčkom krizom, pokušava da rekapitalizuje svoju najveću banku uz pomoć evropskog fonda za stabilnost (EFSF) i bilateralnih zajmova od Rusije i Kine.

Španija, na čije državne obveznice je kamata porasla na čitavih sedam odsto, formalno je zatražila i hitno dobila od zemalja evrozone zajam od 100 milijardi evra, od toga 62 milijarde da bi rekapitalizovala banke opterećene lošim kreditima.

Francuska, Italija i Španija, Evropska komisija, MMF i Obamina administracija pritiskaju Nemačku da prihvati evro-obveznice, veće fondove

ANGELA I TRI MUSKETARA: Španski premijer Mariano Raho, nemačka kancelarka Angela Merkel, premijer Italije Mario Monti i predsednik Francuske Fransoa Oland

za sanaciju i za intervenciju na tržištu novca.

Nevoljna da potpiše blanko čekove pred nemačke savezne izbore 2013. godine, kancelarka Angela Merkel je ponovila svoje protivljenje formiranju pula za saniranje dugova evrozone: "Mora da postoji balans između garancija i kontrole..." Kritika koju su uputili francuski predsednik François Oland i italijanski premijer Mario Monti učinili su je još tvrdom.

"Ko ima mogućnosti da troši novac na račun drugih, taj će to i da čini", kaže i nemački ministar finansija Wolfgang Šojble. To tržišta znaju i zato evro-obveznice pre reforme Evropskog ugovora nisu rešenje. Tako nešto je moguće i za Nemačku prihvatljivo tek po stvaranju fiskalne unije. "Neka se gospodin Obama bavi redukovanjem američkog deficita koji je veći nego u zoni evra", izjavio je Šojble u razgovoru za nemačku državnu televiziju ZDF, iznerviran učestalim opomenama predsednika SAD, da Evropa mora ozbiljnije da se uhvati u koštac sa svojom dužničkom i finansijskom krizom, koja sve više negativno utiče na svetsku privredu i uznemiruje finansijska tržišta.

STRAŠNE POSLEDICE: S druge strane, nemački njuzmagazin "Spiegel" piše kako finansijski eksperti upozoravaju na katastrofalne posledice eventualnog kraha evra i po samu Nemačku. A činjenica da ni doskora optimistični šef Evropske centralne banke Mario Dragi više ne odbacuje mogućnost povratka na nacionalne valute, pokazuje koliko je situacija ozbiljna.

Nemačke kompanije ispituju da li je u njihovim ugovorima evro precizno pomenut, ili će njihovu robu plaćati u drahmama, lirama, pezetosima ili eskudosima, valutama koje bi devalvirale 20 do 25, a možda i 40 odsto. Nemački izvoz u Italiju i Španiju iznosi oko 100 milijardi godišnje. Automobili, mašine, elektronika i optički uređaji bi se i dalje prodavali, mada u smanjenom obimu, jer kupci u Južnoj Evropi ne bi mogli sebi da priušte nemačke proizvode. Nemački industrijski konglomerat Tisen-Krupp (ThyssenKrupp), na primer, prihoduje 1,6 milijardi evra u Španiji, u kojoj zapošljava 5500 ljudi, uglavnom u proizvodnji liftova. U Italiji, ta kompanija prihoduje 2,3 milijarde godišnje, najviše u produkciji nerđajućeg čelika... U Italiji, Španiji, Portugalu, Grčkoj, Irskoj i Kipru nemačke kompanije prodaju robe za 218 milijardi evra, a samo italijanske filijale nemačkih preduzeća donose 96 milijardi. Nemačke kompanije bi mogle da izvuku i neku korist od kraha evra, zbog toga što bi pojeftinila radna snaga u njihovim fabrikama u Portugalu ili Španiji, ali

ukupne posledice bi bile negativne.

Cena kraha evra za Nemačku bi iznosila oko 500 milijardi evra, četvrtinu godišnjeg BDP-a. To nije sve: nemačka Bundesbanka akumulirala je oko 700 milijardi potraživanja od centralnih banaka Grčke, Španije i Italije. To je pet puta više od njenog kapitala. Evropska centralna banka (ECB) je otkupila oko 200 milijardi suverenog duga i u slučaju da evro krahira, to stvara gubitak najvećem akcionaru ECB-a, Bundesbanci. Grčka je irelevantna za Dojče bank, ali Italija i Španija čine deseti deo njenih evropskih poslova u privatnom i korporativnom sektoru... Velike nemačke osiguravajuće kompanije su aktivne u Italiji i Španiji: Alianc, na primer, drži 31 milijardu italijanskih vladinih akcija, a takođe drži i neke direktne investicije u bankama prezaduženih južno-evropskih zemalja.

► **Finansijski eksperti upozoravaju na katastrofalne posledice eventualnog kraha evra i po samu Nemačku. Čak ni doskora optimistični šef Evropske centralne banke Mario Dragi više ne odbacuje mogućnost povratka na nacionalne valute**

Izlaskom iz zone evra Irske, Portugala, Španije, Italije i Grčke, 29 najvećih evropskih banaka bilo bi suočeno s manjkom kapitala od 410 milijardi evra.

Nemačka se, ipak, suprotstavlja tome da bude serviser tzv. transfer-unije i da godinama šalje dvocifrene sume milijardi evra u zemlje Južne Evrope. Pitanje je šta ko kome transferiše: dug Nemačke, najvećeg uterivača finansijske discipline u Evropi, dosegao je, inače, krajem prvog kvartala 2012. godine rekordnih 2042 milijarde evra (82 odsto BDP-a), to je za 42,3 milijarde, tj. 2,1 odsto, više nego prošle godine. Ali, dok je kamata na španske desetogodišnje obveznice oko sedam procenata, na nemačke ona iznosi 1,52 odsto, a na godišnje 0,09 odsto... Šta bi ostalo od nemačkog rejtinga, ako bi njena privreda i njene banke pretrpele štetu od kraha evra?

PARIZ-BERLIN: Britanski "Gardijan" piše da je priča o evru zapravo priča o francusko-nemačkom dilu. U predvečerje EU samita

preovlađuju izveštaji o tome da je velika francusko-nemačka nagodba sada nemoguća, ne samo zato što su Pariz i Berlin politički udaljeni, već i zato što Merkel i Oland ne veruju jedno drugom. Istorija francusko-nemačkih odnosa pokazuje, pak, da čak i kad dva lidera inicijalno krenu loše (kao Žak Širak i Gerhard Šreder, ili Nikolas Sarkozy i Angela Merkel), oni na kraju nađu način da rade zajedno.

"Moramo ići korak po korak. Novi instrumenti, dodatna solidarnost, ojačano jedinstvo. O tome smo razgovarali danas, pre nego što je Angela Merkel otišla na fudbalsku utakmicu." Očito je da u ovoj Olandovoj rečenici posle samita tzv. Četvorke (Nemačka, Francuska, Španija i Italija) ima i izvesnog prezira prema Merkelovoj, zbog toga što je tako važan razgovor arogantno ograničila na nekoliko sati – zbog utakmice Nemačka-Grčka na Evropskom prvenstvu 2012, u petak 22. jula. (4:2, Merkelova skakala sa stolice i podizala obe pesnice u vazduh posle svakog nemačkog gola, prim. red.).

Nacrt dokumenta pripremljenog za EU samit ipak govori o postepenom progresu ka bankarskoj uniji. Pominje se da jedno regulatorno telo, moguće Evropska centralna banka, nadgleda najveće banke na kontinentu, a da drugi kontrolor nadgleda svakodnevne operacije svih banaka, o fondovima i akcijama itd. Ali, kako zapaža Stefani Flanders, ekonomska urednica BBC-ja, Nemci dramatično smanjuju očekivanja o tome šta bi moglo da bude zaključeno u petak 29. juna.

Za razliku od pesimističkog tona koji prevladava u izveštajima i analizama, američki "Kriščen sajens monitor" piše da je dogovor ipak na vidiku: mada se mnogi detalji još razrađuju, dobar znak predstavlja fakat da je nemačka kancelarka na samitu "velike Četvorke" (dva velika dužnika i dva velika poverioca), pristala na francuski predlog o stimulativnom paketu za rast privrede, što vodi ka izgradnji konsenzusa na samitu EU. Ako bi se Oland 29. maja vratio iz Brisela sa sporazumom o većem paketu, on bi verovatno morao da zatraži podršku parlamenta za odredbe o povećanoj budžetskoj disciplini, zajedničkoj bankarskoj superviziji, kao i fiskalnoj i ekonomskoj politici – i da prihvati Angelinu desetogodišnju "mapu puta" ka dubljoj političkoj i fiskalnoj integraciji 17 zemalja evrozona...

U slučaju Nemačke za tako nešto je potreban referendum za promenu Ustava, a situacija nije drugačija ni u drugim državama. ◀

Milan Milošević

Lov u mutnom i lov na veštice

Uprkos pritisku Evropske unije zemlje, koje su prošle tranzicioni period jedva izlaze na kraj sa problemom korupcije. Poslednji izveštaj "Transparensi interenešenela" upozorava da po ulasku u EU stepen korupcije raste uporedo sa slabljenjem kontrole i nadzora

DAN NAKON IZRICANJA presude bivšem rumunskom premijeru Adrijanu Nastaseu rumunska policija je došla u njegovu kuću da ga uhapsi. Premijer, poreklom iz oficirske porodice rumunske kraljevske vojske, zamolio je policajce da mu daju malo vremena da pokupi lične stvari iz svoje radne sobe. Ubrzo zatim odjeknuo je pucanj. Nastase je, kako izveštavaju mediji, pri pokušaju samoubistva ranio sebe u vrat, pa je, umesto da započne izdržavanje dvogodišnje zatvorske kazne, prebačen u bolnicu. Neki zapadni mediji, kao što je konzervativni nemački "Frankfurter algemajne cajtung", dovode u sumnju "pokušaj samoubistva" i postavljaju pitanje zašto bivši premijer nije prebačen u zatvorsku, već u civilnu bolnicu.

Presudom Vrhovnog suda Rumunije pravosnažno je potvrđena prethodna odluka prvostepenog suda da je Nastase ilegalno trošio fondove za predizbornu kampanju na predsedničkim izborima 2004. godine. Proces je trajao sedam godina, a Nastase je tvrdio da je politički motivisan, da njime diriguje predsednik Republike Trajan Basesku. Nastase je drugi premijer Rumunije koji je osuđen na zatvorsku kaznu, posle komunista Konstantina Daskaleskua koji je 1991. osuđen na doživotnu robiju, doduše ne zbog korupcije, već zbog ubistava tokom režima Nikolajea Čaušeskua.

Evropska unija nadgleda Rumuniju i Bugarsku od kada su se pridružile Uniji 2007. godine, kako bi im pomogla da izađu na kraj sa manjkavostima u pravosuđu, sa korupcijom i organizovanim kriminalom. Izveštaji o napretku dve najsiriromašnije članice EU objavljuju se dva puta godišnje, a ocene su do sada bile negativne, uz konstataciju da ove dve zemlje nisu ispunile očekivanja. Izveštaj Evropske komisije u julu ove godine pokazaće da li nadzor treba da se nastavi i da li ispunjavaju uslove za ulazak u Šengenski sistem.

Posebno neugodna situacija za Bugarsku je nastala u jesen 2008, kad je predsednik Komisije Žoze Manuel Barozo blokirao pomoć EU Bugarskoj vrednu 220 miliona evra. To se

dogodilo nakon što je Sofija već nekoliko puta bila uhvaćena "sa rukama u medu", odnosno kako zloupotrebljava novac koji je od EU dobila za razvoj. Barozo je tada bio vrlo jasan: "Korupciji u najvišim krugovima vlasti i organizovanom kriminalu nema mesta u EU i ona se neće tolerisati."

IVO SANADER: Na listi uslova koje EU postavlja svakoj državi koja želi da započne proces pridruživanja, iskorenjivanje korupcije je jedan od prioriteta, posebno nakon negativnih iskustava sa Bugarskom i Rumunijom. Hrvatska, koja će sledeće godine postati punopravna članica EU, morala je da se uhvati u koštac sa ovim problemom. "Gardijan" je povodom dokumenata koje je objavio "Vikiliks" Hrvatsku opisivao kao zemlju "prožetu korupcijom". Do koje mere je korupcija išla do samog državnog vrha pokazalo se u slučaju bivšeg premijera Ive Sanadera.

Nakon razotkrivanja velike afere sa Hipo Alpe Adria bankom, prema nekim tvrdnjama, Brisel je vršio pritisak da Sanader momentalno podnese ostavku. Potonja istraga pokazala je da je Sanader tokom pregovora s tom bankom, vođenih od jeseni 1994. do marta 1995. godine, za sebe dogovorio proviziju od sedam miliona austrijskih šilinga (oko pola miliona evra). Istraga se vodi i oko preuzimanja upravljačkih prava mađarskog MOL-a u hrvatskoj kompaniji INA, malverzaciji u Hrvatskoj elektroprivredi, čudnovatim zapošljavanjima, sumnjivo stečenoj Sanaderovoj vili u luksuznom delu Zagreba i neobjašnjivih skupocenih predmeta i umetničkih dela na imovinskoj listi bivšeg premijera. Istraga se vodi i u slučaju "Fimi medije", firme koja je služila, kako se tvrdi, za izvlačenje novca iz državne kase – oko 11 miliona evra – koji je završio na privatnim i partijskim računima HDZ-a, čiji je Sanader bio dugogodišnji predsednik. Taj novac je trošen i u predizbornim kampanjama. Slučaj predsedničke kampanje 2005. godine završio je na sudu, a Sanadera su neki hrvatski mediji proglasili "organizatorom zločinačke organizacije".

NAGRADA ZA CRNU GORU: Što se korupcije i organizovanog kriminala tiče, loš glas bije i Crnu Goru i predsednika vladajuće Demokratske partije socijalista (DPS) i višestrukog premijera i predsednika Mila Đukanovića, iako u crnogorskom sudstvu nikada nisu izneti dokazi o optužbama. Bi-Bi-Si je u sižeu specijalne emisije povodom tekstova Mreže o korupciji i organizovanom kriminalu zbog toga izrazio zabrinutost, a uticajni američki magazin "Forin afers" opisao je Crnu Goru kao "mafijašku državu", zbog čega se vlada Crne Gore pismeno žalila redakciji.

Bivšeg premijera Mila Đukanovića ispitivala je i italijanska jedinica za borbu protiv mafije u vezi sa optužbama da je povezan sa švercom cigareta koji je išao preko Crne Gore, procenjenom na preko milijardu dolara. Optužbe su odbačene 2009. godine, jer je Đukanović kao šef države uživao diplomatski imunitet,

IMA NEKA TAJNA VEZA: Bivši premijer Rumunije Adrijan Nastase (na slici dole) i posle navodnog pokušaja samoubistva (gore levo), bivši premijer Hrvatske Ivo Sanader na suđenju i plakat podrške bivšoj premijerki Ukrajine Juliji Timošenko

Fotografije: REUTERS

navodi Bi-Bi-Si. Revizija, koju su radili revizori kompanije "Prajs Voterhaus" 2010, otvorila je mnogobrojna pitanja u vezi sa Prvom bankom, koja je pod kontrolom porodice Đukanović. "Svako zatvara oči pred činjenicom da su država i svi delovi vlasti povezani sa organizovanim kriminalom", izjavila je direktorka nevladine organizacije MANS Vanja Čalović. Potpredsednik DPS-a Miodrag Vuković je rekao da sve to neće osporiti put Crne Gore ka EU. "Jedan novinski tekst ili analiza ne mogu da prekinu vezu Crne Gore sa EU. Korupcija na visokom nivou je problem svih nas u jugoistočnoj Evropi", rekao je Miodrag Vuković.

Bio je u pravu. Ministri spoljnih poslova EU prošlog utorka u Luksemburgu dali su zeleno svetlo da Crna Gora započne pristupne pregovore, izjavio je komesar za proširenje Štefan File. Ova odluka biće i formalno potvrđena na samitu EU u petak. Crna Gora je 2008. podnela

zahtev za članstvo, a u decembru 2010. godine dobila status kandidata. Savet ministara EU naglašava da Crna Gora mora da ispravi manjkavosti u nezavisnosti sudstva, borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala. Za razliku od dosadašnje prakse, već na početku pristupnih pregovora na red će doći oblasti pravosuđa i osnovnih prava, kako bi se izbegao slučaj Hrvatske, koja je na samom kraju pristupnih pregovora i dalje pod monitoringom Evropske komisije, objašnjava državni sekretar Nemačke Wolfgang Waldner. Početak pristupnih pregovora treba da bude podsticaj kako za Crnu Goru tako i za region.

GASNA PRINCEZA: Jedan od najpoznatijih korupcionarskih slučajeva, ili pak "montiranih političkih procesa", jeste suđenje i presuda bivšoj premijerki Ukrajine Juliji Timošenko. "Ovo je suđenje na kojem se nisu poštovali međunarodni standardi", izjavila je visoka predstavnik EU

za spoljnu politiku i bezbednost Ketrin Ešton, nakon što je Julija Timošenko osuđena na sedam godina robije zbog prekoračenja svojih ovlašćenja prilikom potpisivanja gasnog sporazuma sa Rusijom 2009. godine.

"Gasna princeza", jedan od simbola "narančaste revolucije" iz 2004. kojom je sa vlasti zbačen predsednik Viktor Janukovič, mora da plati i kaznu od 185 miliona dolara, zbog štete nastale po ukrajinsku privredu. Presuda je doneta uprkos upozorenjima američkih i zapadnoevropskih diplomata, koji su nagovestili da bi, u slučaju zatvorske kazne za Juliju Timošenko, bio ugrožen ukrajinski Sporazum o slobodnoj trgovini i pridruživanju sa EU, a ponovo aktuelni predsednik Janukovič postao persona non grata na Zapadu. U EU tokom suđenja preovladavalo je mišljenje da je reč o političkoj osveti predsednika Janukoviča, koji je tesno pobedio Juliju Timošenko na predsedničkim izborima održanim godinu dana ranije.

Organizacija za borbu protiv korupcije Transparensi interenešenel ovog meseca je objavila izveštaj u kome zaključuje da "pre nego što neka zemlja uđe u Evropsku uniju dosta polaže na usvajanje antikorupcionih zakona i njihovu primenu, ali da po ulasku nadzor EU slabi i nedostaje podsticaj za primenu tih mera". U izveštaju pod nazivom "Novac, politika i moć – izvori korupcije u Evropi" navodi se i da najviše problema sa korupcijom unutar EU imaju upravo one zemlje čije su finansije u najvećoj krizi, kao što su Grčka, Italija, Španija i Portugalija. Transparensi interenešenel je upozorio da se više ne smeju ignorisati povezanost korupcije i finansijske krize u Evropi, ističući da su političke partije, državna administracija i privatni sektor najslabije karike u borbi protiv korupcije širom Evrope. U izveštaju je analizirana situacija u 25 evropskih zemalja. EU pooštrava kriterijume koji se tiču korupcije za sve države koje apliciraju za punopravno članstvo, po principu "dosta nam je korupcije u našim redovima, nećemo još da uvozimo i vašu". ◀

Sanja Zrnić

Kreditni zdravljiva vredni

Za “Vreme” govore vrhunski stručnjaci i predstavnici institucija koje pružaju usluge obuhvaćene Intesa Vita programom

OD 24. MAJA Banca Intesa u ponudi ima novu finansijsku uslugu – kreditiranje zdravstvenih usluga. U programu pod nazivom Intesa Vita nalaze se krediti za četiri vrste usluga: krediti za vantelesnu oplodnju, krediti za finansiranje čuvanja i skladištenja matičnih ćelija, krediti za plaćanje DNK analize, kao i krediti za plaćanje stomatoloških usluga. Ujedno, u Banci Intesa može se dobiti potrošački kredit i za kupovinu opreme za bebe, i to pod istim uslovima koji važe za kredite iz Intesa Vita programa.

Postavlja se pitanje: zbog čega su krediti bilo koje banke u javnom interesu i šta građani mogu njima da dobiju? Najpre, kredite iz programa Intesa Vita mogu uzeti svi građani pod istim uslovima, nevezano od toga da li su klijenti banke ili ne: u drugim potrošačkim kreditima ova razlika se oseća u vidu veće kamate za građane koji nisu klijenti banke. Još važnije, kamatne stope u Intesa Vita programu su znatno niže nego za ostale komercijalne kredite. Jasno, ma koliko zdravstvene usluge u Srbiji bile povoljnije u odnosu na Zapadnu Evropu – toliko, da je već odavno poznata pojava “zdravstvenog turizma”, tj. dolaska stranaca u Srbiju zbog jeftinije zdravstvene intervencije – zbog krize, globalne, ali najpre one lokalne, srpske, prosečan građanin Srbije ne može da priušti da iz svog džepa plati lečenje koje mu je neophodno. Jedini izlaz u tom slučaju su pozajmice – od porodice, prijatelja ili banaka, ali, kako je rečeno, po prilično visokim komercijalnim kamatnim stopama.

Ovde na scenu stupa Intesa Vita program.

Uobičajena kamatna stopa u Srbiji na kredite u dinarima često ide daleko iznad 20 odsto, dok je cena kredita u evrima, kada ga vratite, skuplja i za 15-ak odsto; ove brojke su razlog što većina građana, ako baš ne mora, ne želi da uzme kredit. No, sa Intesa Vita programom stvari stoje drugačije: potrošački zajam u dinarima bez učešća u iznosu do 800.000 dinara ima fiksnu kamatu u prve dve godine od 15,97 odsto, a nakon toga šestomesečni Belibor (referentna kamatna stopa za dinarska sredstva, ponuđena od strane tzv. banaka Panela

na srpskom tržištu), plus pet odsto. Cena potrošačkog kredita indeksiranog u evrima? Uz učešće od 30 odsto i maksimalni iznos kredita od osam hiljada evra, kamatna stopa na godišnjem nivou je 9,2 odsto u prve dve godine, a nakon toga šestomesečni Euribor, plus 8,2 odsto. Pored potrošačkih kredita u dinarima i indeksiranih u evrima, za vantelesnu oplodnju i kredita za čuvanje i skladištenje matičnih ćelija, Banca Intesa je osmislila i gotovinske kredite u dinarima i indeksirane u evrima.

O svom poslu, problemima sa kojima se susreću, ali i značaju koji će krediti Vita Intesa programa imati za građane kojima je neophodno lečenje u pomenutim oblastima, za “Vreme” govore vrhunski stručnjaci i predstavnici institucija koje pružaju usluge obuhvaćene Intesa Vita programom.

Profesor dr Aleksandar Ljubić, direktor Klinike za ginekologiju i akušerstvo

Vreme je najveći neprijatelj

Prema svetskim podacima, problem sterilite-ta postoji kod 15 do 17 odsto parova koji pokušavaju da imaju decu. To je u našim brojkama više od sto hiljada parova. Sa medicinskog aspekta gledano, vantelesna oplodnja (VTO) je započela kao metod koji je bio primenjivan samo u slučaju kada nikako drugačije nije moglo da dođe do trudnoće. Recimo, kada žena iz nekog razloga nije imala jajovod. Onda je usavršavanjem metode, lekova, tehnologije došlo do toga da to bude najefikasniji način lečenja sterilite-ta, gledajući po broju pokušaja i broju dece koja se rode posle jednog načina lečenja, a da pritom biva sve jednostavniji i bezbedniji za primenu. Dakle, od poslednjeg načina lečenja, koji se primenjivao samo kada ne može nikako drugačije, sada je preraslo u najefikasniji način lečenja koji, u suštini, može da omogući jednom društvu da predvidi – koliko sredstava hoće da usmeri na određenu delatnost, toliko će imati beba.

Foto: Ivan Šepić

Ranije, kada je metoda tek krenula, bilo je hiljade i hiljade pokušaja da bi prva, Lujza Braun, začela. Potom, ako možemo u intervalima da govorimo, pre desetak godina šansa da jedna žena dođe do porođaja, dakle, ne govorim o broju dece, nego o broju porođaja, bila je manja od jedne petine od ukupnog broja pacijenata. Danas smo na nivou Srbije apsolutno u evropskom standardu. U poslednjih par godina, od svih pacijenata koji su došli i rekli “Dobar dan, ja hoću da imam vantelesnu oplodnju” kod 28-29 odsto njih je došlo do porođaja. To je u suštini veoma visok procenat; procenat trudnoće je još mnogo viši, negde oko 37-38 odsto žena koje uđu u program. Ako računamo po broju žena kojima završimo postupak, jer jedan deo njih otpadne iz postupka, ta brojka je već 40 odsto da će zatrudneti. Nažalost, one imaju i pobačaje, i prevremene porođaje, i neki slučajevi se ne završe dobro – mislim da je najobjektivniji kriterijum uspeha broj žena koje su se porodile u odnosu na broj žena koje su ušle u program, a njih je skoro trećina, što je veoma dobar rezultat.

Gledano na globalnom nivou, milioni dece su začeti vantelesnom oplodnjom, a ako razgovaramo na nivou Srbije, onda je taj procenat dece između jedan i dva odsto godišnje. Znači, svako 60. ili 70. dete u Srbiji je začeto vantelesnom oplodnjom. Vantelesna oplodnja se obavlja u četiri državne institucije, i postojao je konzorcijum od šest privatnih institucija koje su ispunjavale kriterijume Fonda za zdravstveno osiguranje. Sada se raspisuje novi tender, pošto državne institucije ne mogu da urade sve procedure koje finansira Fond. Dakle, ima još šest ili sedam privatnih institucija koje to rade takođe na jedan veoma kvalitetan način. Fond finansira prva dva pokušaja, a Grad Beograd, Grad Pančevo, lokalni instituti finansiraju treći pokušaj VTO.

Kada govorimo o ceni postupka, kada se sve uračuna, i lekovi, i usluga, i potrošni materijal, to je negde između 100.000 ili 150.000 dinara, koliko je najjeftiniji postupak, a najskuplji budu 400.000–500.000. Ono što Fond prosečno izdvoji iznosi negde oko 260.000 po proceduri. To je u našim uslovima prilično velik izdatak ako pacijenti moraju iz svog džepa da plate, i zato, bravo za Intesu. Ja se nadam da će ovaj kredit omogućiti pristup znatno većem broju ljudi, jer je taj finansijski aspekt veoma važan i omogućava da se jedan znatan deo populacije leči na način koji bi im mogao pomoći, i da se ne odlaže vreme za lečenje u trenutak kada će to biti nepovoljnije. Vreme je za nas najveći neprijatelj. Što je par mlađi, to su nam veće šanse da se uspe. Ukoliko pacijentkinja ima manje od 30 godina, šansa da će doći do porođaja nakon započetog lečenja veća je od 40 odsto. Međutim, ukoliko ima 40 godina, šanse su bliže broju od 20 odsto, a ako pacijentkinja ima 45 godina, reč je o četiri ili pet procenata. Svaka godina smanjuje za nekoliko procenata šansu da se uspe. Tako da bih ja stvarno promovisao ovakvu akciju sa idejom i društvene zajednice i kompanija, da na neki način – kreditima, pomoći, bilo kako – pomognu ljudima koji žele da imaju decu, a ne mogu da ih imaju.

**Dr Gordana Ivanović i Dr Dragan Ivanović,
Specijalna ginekološka bolnica Ivanović**

Individualni pristup svakom pacijentu

Kao specijalna ginekološka bolnica, bavimo se isključivo dijagnostikom i lečenjem infertiliteta. Naša osnovna prednost je što smo usko specijalizovani. Za razliku od kolega ginekologa u državnim ustanovama nemamo obaveze u porodilištu, operacionoj sali, dežurstva. Od 2005. godine rođeno je preko 2000 dece pomoću postupaka asistiranje reprodukcije urađenih u našoj bolnici. Iako smo kadrovski i prostorno spremni za više, uradimo oko 700 postupaka godišnje. Vantelesna oplodnja najčešće nije postupak, već proces sastavljen od više postupaka kojima se dolazi do začeca. Iz ovog razloga, većina evropskih zemalja plaća svojim pacijentima tri ili više postupaka vantelesne oplodnje. Presudan uticaj na stopu uspeha u VTO ima životno doba žene. Svi uviđamo da naši pacijenti predugo odlažu trenutak kada će potražiti stručnu pomoć – često se na vantelesnu oplodnju dolazi kada su već iscrpljene druge opcije, i kada su najnici iscrpljeni. U našoj bolnici prosečno životno doba pacijentkinja tokom prvog polugodišta 2012. bio je 38,3 godine. Od isključivanja privatnih zdravstvenih ustanova iz Nacionalnog programa, većina naših pacijenata su upravo oni koji više nemaju prava na taj program, dakle žene starije od 40 godina, kao i one koje su iskoristile pravo na vantelesnu oplodnju. Znatno ideo čine i parovi sa muškim infertilitetom, odnosno oni slučajevi azospermije gde spermatozoide nalazimo samo u punktu pasemnika i bioptatu testisa.

Često saveti “mladi ste, ima vremena, sačekajte” vode u gubitak dragocenog vremena. Optimalno vreme za rađanje je između 20. i 30. godine. Druga stvar, svi pričamo o stopi uspešnosti VTO – jedna stvar je procenat žena koje ostanu trudne, ali, nažalost, sve žene koje

ostanu trudne ne iznesu trudnoću do kraja. Uvek ima određenih gubitaka. Stopa neuspešnih trudnoća je oko 15 odsto, dakle svaka šesta trudnoća je neuspešna, bez obzira da li je ona nastala spontano ili postupkom vantelesne oplodnje. Jedina prava stopa uspeha u vantelesnoj oplodnji je takozvana “take home baby rate”, odnosno stopa koja pokazuje koliko je naših postupaka rezultovalo rađanjem zdravog deteta. Bez obzira na razlike u zakonskim regulativama koje se uglavnom odnose na broj vraćenih embriona, kumulativna stopa uspeha, dakle procenat trudnoća iz “svežih” i “odmrznutih” embriona je oko 35 odsto.

Svi mi radimo sa istom opremom i sa istim lekovima. Razlika je u tome kako vodimo pacijenta kroz postupak vantelesne oplodnje i koliko smo mu posvećeni. U našoj bolnici negujemo individualni pristup svakom pacijentu, kako tokom pripreme tako i tokom postupka vantelesne oplodnje. Svaki par ima svoje specifičnosti i pažljivo biramo i prilagođavamo način na koji ćemo sprovesti postupak. Često nam se zamera da smo spori. Na takve komentare odgovaramo da je u vantelesnoj oplodnji podjednako važno kako smo pripremili pacijenta sa onim kako ćemo postupak uraditi.

Cena samog postupka je oko 2000 evra u dinarima. To je postupak. A što se tiče lekova i šta ćete i koliko potrošiti, to određuju najnici – ne doktor, ne pacijent, nego najnici. Ako imate mladog pacijenta sa dobrim najnicima, ti lekovi će koštati 400–500 evra. A ako imate pacijenta sa iscrpljenim najnikom, cena lekova može biti i preko 2000 evra. To je razlog za ono što vi čujete kao različite cene. Ne znamo tačno, ali se procenjuje da je u Srbiji oko 200.000 parova sa problemom infertiliteta. Nacionalni program obezbeđuje sredstva za 1000 pacijenata godišnje. Divna je ideja banke o povoljnom kreditiranju pacijenata u postupcima vantelesne oplodnje. Mislim da će ovo omogućiti pre svega primenu ove metode kod većeg broja parova. Drugo, ali podjednako važno, omogućuje da se postupci rade u optimalnijem životnom dobu kada je i uspešnost veća.

Dr Mima Fazlagić, Cryo-save – banka matičnih ćelija

Šansa 1:400 da će vam zatrebati matične ćelije

Cryo-save je najveća evropska banka za čuvanje matičnih ćelija i prisutna je u Srbiji već šest godina. Kada je počela svoj rad, ovde je bio skoro nepoznat pojam matičnih ćelija. Matična ćelija je osnovna ćelija ljudskog organizma, iz nje nastaju sva tkiva i svi organi – to su osnovne ćelije iz kojih nastaje ljudsko biće. Kada se čovek rodi, u njegovoj krvi i u koštanoj srži ostaje određen broj matičnih ćelija koje služe da repariraju određena tkiva i organe dokle god smo mi živi. Te ćelije se mogu koristiti za lečenje leukemije, bolesti krvi, imunoloških bolesti već 40 godina, ali razvoj novih tehnologija doneo je mogućnost da se te ćelije mogu zaleđiti, čuvati koliko je potrebno i odleđiti, i time je doprineo da se njihova upotreba još više proširi.

Matične ćelije iz pupčane vrpce spadaju u red odraslih, adultnih, ali još uvek imaju neke osobine embrionalnih ćelija i zbog toga je njihova iskorišćenost veća – one su

imunonaivne, mlade, neozračene i neoštećene. Matične ćelije u laboratoriji mogu da prime impuls u kom pravcu da se razmnožavaju – kada smo počeli da radimo, dobijao se ograničen broj matičnih ćelija iz pupčanika. One su bile dovoljne za upotrebu kod osoba do 40, 50 kg težine, a ako je čovek odrastao, neće ih biti dovoljno da mu pomognu. Sada je već patentirano njihovo umnožavanje – mogu da se umnože 150 puta u odnosu na početnu količinu. Sledeće godine će firma iz Švajcarske od ćelija iz pupčanika praviti srčane zaliske, pa kad se otkrije da beba ima manu još u maternom stomaku, već na rođenju će je čekati gotov zalistak da se zameni. Zbog velikog potencijala za korišćenje, pre 10, 11 godina u svetu su počele da se osnivaju javne i privatne banke matičnih ćelija – danas je to postala rutina. Kako se iz meseca u mesec dolazi do sve više naučnih otkrića, tako raste i polje primene – sada se matične ćelije ne koriste samo za lečenje leukemije i imunoloških bolesti, nego i za regenerativnu medicinu: na primer, da se obolelo srce posle infarkta oporavi matičnim ćelijama, da se telo obnovi posle terapije citostaticima različitih karcinoma... Kada smo počinjali da radimo, šansa da će osobi zatrebati matične ćelije bila je 1:20.000. Sada, s povećanjem broja bolesti koje se leče matičnim ćelijama, ta šansa je 1:400.

U Srbiji ima oko 65.000 porođaja godišnje, a svega ispod dva odsto ljudi se odluči da sačuva matične ćelije. Inače, proces uzimanja ćelija je veoma jednostavan, bezbolan i bezopasan. Reč je praktično o otpadnom materijalu: žena se porodi, beba izađe napolje, preseče se pupčana vrpca i beba se odnese. U tom trenutku je posteljica još u materici i pupčanik viri. Postoji kesa za krv koja se na kraju završava iglom – ta igla se stavi u pupčanik i ona pod silom Zemljine teže povuče krv iz posteljice, jer za dva minuta posteljica izađe i baci se.

Čuvanje matičnih ćelija tokom 20 godina, transport i analiza u Cryo-save koštaju 1780 evra. Važno nam je da u Srbiji postoji ta mogućnost, da ljudi imaju istu šansu kao u Evropi, a s obzirom na naše uslove zdravlja, finansija, smatramo da će ovaj kredit iz paketa Intesa Vita nekom ko ima želju to i približiti. Važno je napomenuti i da Cryo-save besplatno skladišti matične ćelije za sve one koji imaju bolest u porodici: dakle, ako otac, majka, brat ili sestra imaju jednu od 75 bolesti koje se danas leče matičnim ćelijama, za njih je ostavljanje besplatno.

Jelena Petronijević, Genolab

Genetski nasledno nije i neizbežno

Šta je to DNK analiza i čemu služi?

Genolab je kompanija koja pruža usluge prijavljivanja DNK analize. Mi smo karika između korisnika i između laboratorije u koju šaljemo uzorak, kako bi se u tim svetskim laboratorijama uradila DNK analiza. Uz pomoć ove analize možemo da otkrijemo predispoziciju za različite bolesti, možemo da ustanovimo kako reagujemo na različite grupe lekova i na osnovu toga da se obratimo lekaru i napravimo plan koji će nam poboljšati kvalitet života. Bitno je da je lična genetska analiza kojom se mi bavimo preventivna, a ne dijagnostička genetika – tretiramo samo one bolesti na koje možemo da utičemo prevencijom. Reč je o bolestima za koje je urađen veliki broj studija, njihov evolutivni proces je završen i one se više neće menjati, a ujedno, to su bolesti koje se često pojavljuju kod savremenog čoveka: Alchajmerova bolest, astma, hipertenzija, rak kože, leukemija, moždani udar, multipla skleroza.

DNK analizom se utvrđuje genetska predispozicija za razvoj bolesti: za jedan deo razvoja bolesti zaslužan je naš genetski faktor, a za drugi deo je zaslužan uticaj sredine, gde čovek može da deluje nekim preventivnim merama, da promeni način života, da izbaci neke loše navike... jer ono što je genetski nasledno, ne znači da je neizbežno.

Kada je reč o uzimanju uzorka, korisnik daje uzorak pljuvačke, to je, dakle, potpuno neinvanzivan metod. Mi taj uzorak šaljemo u laboratorije u inostranstvu sa kojima sarađujemo – reč je o Institutu za farmakogenetiku u Ljubljani i laboratorijama u Italiji. Trideset dana nakon uzimanja uzorka, korisnik dobija rezultate u vidu lične genetske knjige A4 formata, u kojoj je na vrlo lep način predstavljena verovatnoća oboljenja od određenih bolesti, a svaka ta analiza prati savetovanje lekara, po želji korisnika. Iza cele genetske knjige koju dajemo korisniku stoji Institut u Ljubljani – on garantuje tačnost podataka. Ako se ustanovi da je rizik od neke bolesti povećan, korisnik će dobiti savet da zajedno sa svojom genetskom knjigom ode kod specijaliste, da bi se ustanovilo šta dalje.

U ponudi Genolaba imamo pet paketa, lična genetska analiza je za muškarce, žene i decu, koja obuhvata analizu DNK na 15, odnosno 17 bolesti za decu. Postoji i takozvani menadžer paket, koji obuhvata 21 bolest i analize na 9 grupa lekova.

U inostranstvu, na primer, u SAD ili Australiji, prilikom uzimanja životnog osiguranja obavezna je ovakva vrsta analize. Takođe, u Americi pacijent mora da ima analizu na lekove, jer kada dođe u situaciju da su mu lekovi potrebni, doktor može da vidi tolerantnost na određenu grupu lekova. Treba reći da je Genolab prvi na tržištu koji se bavi ovim poslom, a za sada i jedini. Banka Intesa nas je prepoznala kao kompaniju koja je unela nešto novo na tržište i ovu uslugu učinila dostupnom svima.

Dr Bojana Golić, Dental studio

Samo 10 odsto građana ima sve zube

I u mnogo bogatijim društvima nego što je naše pacijent mora brižljivo da planira trošak za stomatologa. Problem je što građani ne koriste usluge preventive, koja je najpotrebnija, a može biti dostupna većini građana.

Stomatološka preventiva ne košta mnogo, ali traži svest o značaju, disciplinu i odgovornost. Ona treba da se komunicira na svim nivoima u društvu, od medija i porodice do vrtića i škola, kako bi korišćenjem preventive podigli nivo oralnog zdravlja stanovništva, a smanjili izloženost pojedinca velikim troškovima po tom osnovu. I u periodu kada su se stomatološke usluge pružale u okviru redovne zdravstvene zaštite, što nije bilo tako davno, oralno zdravlje nacije nije bilo bolje, a otkako je stomatologija većim delom prešla u ruke privatne prakse, građani su svesniji značaja oralnog zdravlja i s vremenom se sve više odlučuju da tom izdatku daju prioritet.

Kada je reč o oralnoj higijeni, kultura građana je zabrinjavajuća – dovoljno govori podatak da svega 10 odsto građana ima sve zube. Jednostavno, čitave generacije na ovim prostorima su odrastale bez predstave o značaju oralnog zdravlja. Roditelji moraju, na imperativan način i bez mogućnosti izbora, da kod dece razvijaju naviku. Od momenta kada dete dobije prve zube, ono treba da žvače hranu, a zubi treba da se peru pred spavanje. Kada dete dobije mlečne zube, roditelj treba da sa detetom pere zube, bez izuzetka, kao i da vodi dete kod stomatologa s vremena na vreme. Kada dete krene u školu, ono već ima osećaj za oralnu

higijenu, a onda ga treba ispratiti u vremenu menjanja zuba, kao i potrebe za nošenjem aparata, za eventualnu korekciju. Nakon toga dete će nastaviti samo da se brine i doživljava brigu o svojim zubima kao rutinu.

Kod odraslih kojima treba savet, redovnom higijenom se smatra sanacija zuba do nivoa zdravog, a bez obzira na estetiku, kao i redovni odlasci kod stomatologa, najmanje jedanput godišnje. Redovnu dentalnu higijenu čini i redovna ishrana, koja mora sadržavati hranu koja se žvače i koja sadrži korisne materije, minerale i vitamine, kao i pranje zuba uveče i ujutro, najmanje tri-četiri minuta, kvalitetnom četkicom za zube, laganim pokretima, kojima se istovremeno masira i zubno meso. Ona podrazumeva i korišćenja konca, posebno kod zbijenih zuba, tako što se koncem izvuku svi ostaci hrane nakon obroka, a preporučljivo je koristiti i vodicu za ispiranje usta.

Svakako će uzimanje kredita biti faktor zahvaljujući kojem je moguće poboljšati ili u potpunosti sanirati zdravlje zuba. Intesa

Vita program pacijentu omogućava da se sa manje finansijskog opterećenja odluči da dugotrajno reši probleme oralnog zdravlja, a mi u Dental studiju pružamo sve vrste usluga – od preventive do CAD CAM tehnologije. Mogućnost kreditiranja stomatoloških usluga daje šansu sadašnjim i budućim pacijentima da zaokruže finansijsku konstrukciju, kojom se mogu postići tehnološki i estetski bolja rešenja.

Takođe, ovo je značajno za stomatološke procedure i tretmane kod kojih vreme igra važnu ulogu – u situacijama gde je važno da se sa rešavanjem stomatoloških problema počne što pre. I za nas stomatologe ovakvi finansijski aranžmani imaju prednosti: pacijent bez finansijskog stresa pristupa problemu i kao takav je pozitivniji, realno sagledava sve prednosti poduhvata u koje je ušao sa stomatologom, čime se ruše barijere za donošenje najboljih rešenja. Sa druge strane, vlasnici ordinacija su, bez zastoja u naplati, u prilici da investiraju u unapređenje stomatološke prakse, čime se omogućava pružanje kvalitetnije stomatološke usluge. Zahvaljujući ovakvim i sličnim mogućnostima, društvo u celini može da računa na podizanje svesti o značaju oralnog zdravlja, a s vremenom, i na bolje oralno zdravlje stanovništva.

Radmilo Marković

Brak: preljuba

Zaludan posao.

Ne vredi truda.

Za izbegavanje.

Gnjavaža i prazan provod.

Veća šteta od koristi (srpski: *benefita*).

Itđ.

Sve se ovo odnosi na muškarce i njihove preljube, naravno. Kad je o preljubi kod žena reč, u to se ne bih mešao: to je sasvim druga priča. Koga zanima, može da pogleda kod meštra Alkofribasa, doktora svih nauka, u *Pant. liber tertius*, glava IX pa nadalje, a naročito glava XXXIV, pa o tome, velim, ne bih razglabao, osim da dodam kako tu ima utehe za rogonje. Kaže, naime, dobri meštar Alkofribas da biti rogat i nije tako loše: to znači da je žena lepa i zgodna; da svog muža više pazi i tetoši; da ga prijatelji cene; itd. Malo li je?

Preljuba je – s muške tačke gledišta – posao problematičan. Evo zašto: ako se nisi oženio kako treba, ko ti je kriv? Ako hoćeš preko hleba pogače, onda si budala. A tek komplikacije! Komplikacije o kojima je reč dele se na taktičke, tehničke, obaveštajno-kontraobaveštajne i operativne. Taktički gledano, drugu ženu koja nije tvoja treba prvo smuvati; to znači ono naporno oćijukanje, ašikovanje, nami-givanje, njuškanje i već sve to što smo odavno naučili i znamo, ali normalnog muškarca mrzi, jer je normalan i – prema tome – lenčuga. Poželeti ženu bližnjega svoga (retka je ničija) em je greh, em ukazuje na falinku kod muškarca: nesiguran? Hoće da se dokazuje? Kurči se bez potrebe, dakle kompleksiran. Znam: ima prelepih žena na pišle, svakako više nego što bi normalno muško stiglo da naguzi u životu, pa čak ni u dženetu prepunom hurija-radodajki. Dok je mlado, muško tera kera do mile volje, a ni mlade cure, a pogotovo zrele žene nisu s raskida i sve je da ne može bolje biti. Kad se muško smiri, pa oženi, pa sredi i počne da vodi uredan život, te švaleracije postaju, kažem, suvišna gnjavaža. Ajd' smuvao si je, dobro, strast, krv i sve; da li je i useljiva? Ako nije, kuku vama: sleduju vam hoteli, gajbe prijatelja ili – još gore – roditelja. Čista ilegala, učite se od Zemunaca i Al Kaide kako se to radi. U tehničke probleme spadaju i telekomunikacije: em zaljubljeni vole da seru kao foke preko telefona, em je najsavremenija tehnika neprijatelj svakog ašika. Nekada su se dopisivali, što je već bilo opasno po sebi; ovo je još opasnije: moderni telefoni – pogotovo od ove GSM pasmine – sve pamte i stalno su prisutni na vama (ko vam je kriv?). Dok smo još radili na pejdžere (seća li se neko šta to beše?), čovek je mogao da se vadi: te iscurila baterija, te bio van dometa; sa GSM telefonima to ne pomaže. “Šta je, isključio si se, kurvaru?”; “Što se ti ne javljaš, a?”; itd. Pa sad ti objašnjavaj da si na sastanku, da

si bio u tunelu; slede logična pitanja: s kim? a propušten poziv nisi video, a? Razumete me.

Obaveštajno-kontraobaveštajni aspekt još je gori: nema šanse, verujte mi, da vas pre ili kasnije (obično ubrzo) neko ne primeti na pogrešnom mestu i u krivo vreme. Sve su ovo male varoši, da se razumemo odmah; svi se manje-više znamo. Ako probate, kao jedan što ga znam, hotel u centru grada čije ime ću vam uskratiti – iz prve su ga provalili, jer je tamo šank pored recepcije popularan, iako je osoblje nadasve diskretno i poverljivo, ali ne vredi. Znam i sam koliko sam puta slučajno iznenadio potajne ljubavnike na neočekivanim mestima, ali ja sam čovek diskretan i nika-da neću reći. Beograd (a tek Zagreb!) je električna varoš i sve sazna odmah,

pa vi vidite; u cara Trajana kozje uši, a u brata Đokice švalerka. Često, nažalost, prevarene supruge čine strašnu grešku: odu kod identifikovane švalerke, pa je suoče sa stanjem stvari; tek onda nastane čarlama, čudo i pokora od čega će nas dobri Boga sačuvati!

Naravno da je ljubomora tu važan činilac. Već navođeni meštar Alkofribas (*Pant. lib. ter.* glava XXVIII) za mušku ljubomoru daje konačni i apsolutni lek (prsten draguljara Hansa Karvela, pa pročitajte kad ste dokoni); od ženske ljubomore leka nema – osim jednoga. Imao sam jednom tako drugara, čoveka čednog i porodičnog, čija je žena bila ljubomorna kao pašče i veoma u tome uporna i temeljita. Požalio mi se, jer da sam ja ko biva čovek iskusan, je li: kune se da nije ni zgrehio, niti pomislio, jadan. Onda sam ga savetovao (Bog će mi oprostiti!) da se pusti u promet i da kresne svako žensko koje mu to milostivo dopusti; kad već trpi zulum i teror, da bar zna zašto. Nije mu se dopao savet (fin čovek), ali sam posle čuo da se srećno razveo i ratosiljao te muke. Ljubomor je težak stvar, od njeg' pati mlad i star, kažu naši stari po Banatu.

Kad se sve ovo gore izrečeno sagleda sa svih strana, nema tu mnogo mogućih zaključaka. Ako je “plotska žaoka”, kako to zovu popeskare i crnorisci, prevladala i ako je švalerka zaista slađa, sočnija i više obećava, valja se razvesti i ženiti iznova, pa neka ti je dobri Bog u pomoći. Razvod zbog preljube uvek je musav, mrljav, prljav i zazoran, da vas odmah upozorim, a ostavlja i opaku zlu krv. Deca najviše stradaju, ako ih ima, što je već grehota po sebi. Razvoditi se valja razložno i pametno, u prijateljstvu, ali to je druga priča koju ćete uskoro čitati.

Ukratko – ta švaleracija ne vredi truda, napora, novaca i muke. Kad vam kažem.

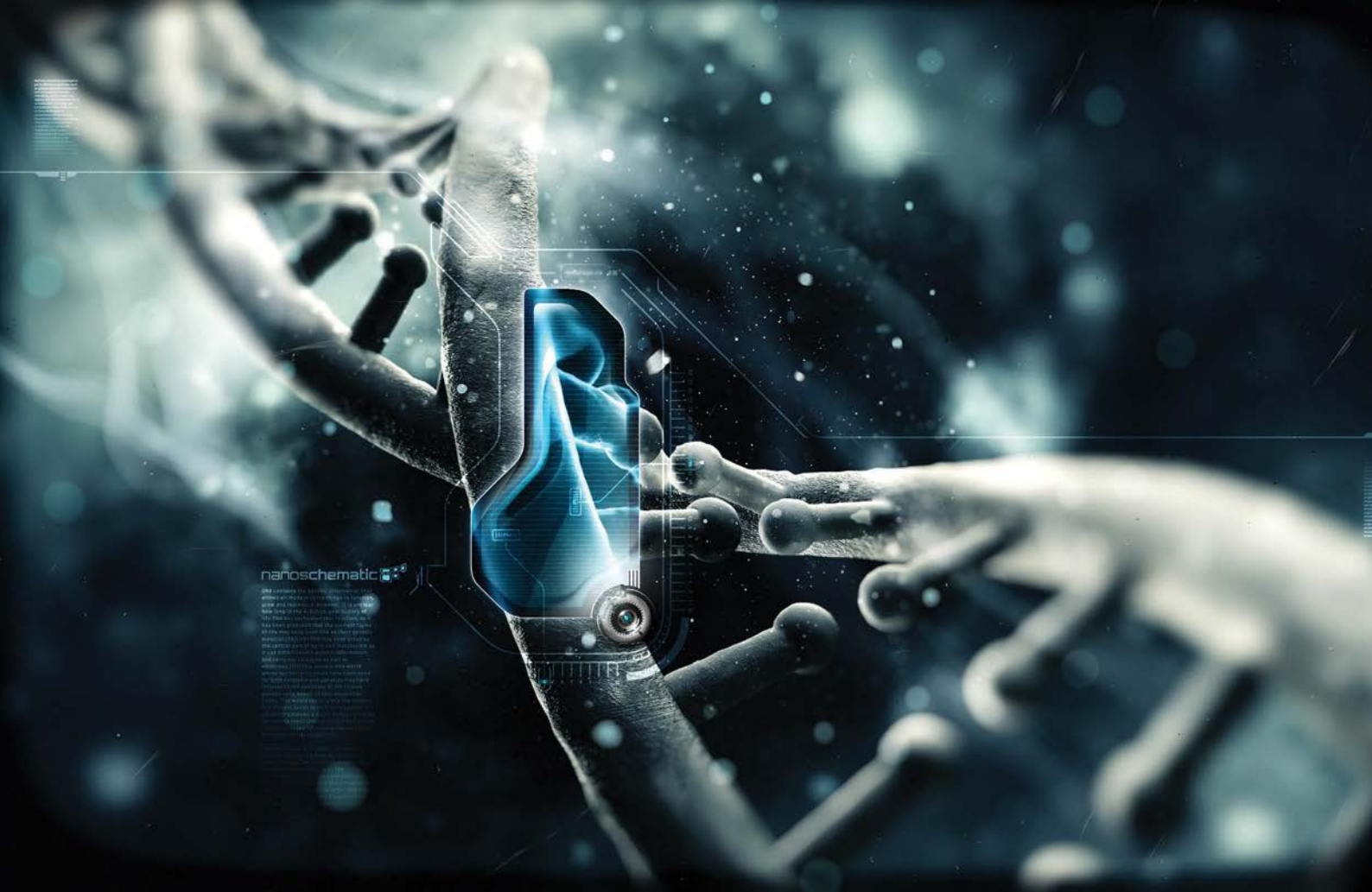

Trideset devet

“Trideset devet stepenica” je zaista postojalo na promenadi Klif u priobalnom engleskom gradiću Brodsters, na krajnjem istoku oblasti Kent, gde je škotski pisac Džon Baken boravio pre nego što je napisao istoimeni roman. Ova, inače arhetipska priča o čoveku u begu bila je praktično prva u tom popularnom triler žanru. Svoju svetsku slavu stekla je kulturnim crno-belim filmom Alfreda Hičkoka *Trideset devet stepenica* iz 1935. godine, koji je decenijama kasnije snimio i dva rimejka u koloru. U prvom u svojoj seriji velikih trilera sa nevinim junakom u bekstvu, Hičkok pred gledaoce stavlja uzbudljivu glavolomku i vojnu zaveru koja se otkriva u poslednjem preokretu. I u romanu i u Hičkokovom filmu stepenice same po sebi nisu okosnica zapleta, osim kao enigma koja skriva nemačke zaverenike i što se, u simboličkom smislu, nepravedno progonjeni junak, putujući kroz gradske i pastoralne ambijente, mostove i vozeve, neprekidno “uspinje” ka razrešenju, stepenik po stepenik. Čovek u begu, odbačen i progonjen, možda i najbolje svedoči kako je svaki

od njih bitan. Ako olakšanje i stiže tek na 39, i to je bolje nego na 40. Bez sumnje dragocena veština zaokruživanja na redove veličine i okrugle brojeve, ponekad nam uskraćuje osećaj za precizne razlike, koje sagledavamo tek u ekstremnim situacijama. S druge strane, i sasvim male razlike u prirodi mogu predstavljati dramatične obrte, kao u slučaju teorije haosa, ali i pojava kao što je čitanje genoma, gde jedna genska mutacija na nekom genskom paru može da stvori nove vrste. Upravo to, poštediti na poslednjem broju u Antici je pri bičevanjima i telesnim kažnjavanjima bila vezana baš za broj 39. Legendarni Sinhedrion, biblijska skupština sudija Izraela, osuđeničke je uvek kažnjavala ne sa 40, već sa 39 šiba. Stari Rimljani su, što je i istorijski podatak, svoje kažnjenike na 40 batina, takođe su pošteđivali te jedne, poslednje. Četrdeseti udarac bičem je ostajao sačuvan. Jer, ako nešto učimo od brojeva, to je da se zaista svaki broji. I da je svaki sledeći – novi izazov.

S. B.

GENOM

Enciklopedija živih

Komercijalne kompanije su sve bliže konačnoj genetskoj revoluciji – mogućnosti da se svakom od ljudi na planeti pročita potpun zapis informacija zabeleženih u genomu. Kako se to izvodi i šta čitanje ljudskog genoma donosi? I šta je ova struktura zapravo

PIŠE: SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Posekli ste se? Polomili rebro, odsekli deo kože ili izgubili milione ćelija organizma na neki drugi način?

Verovatno ćete neko vreme imati bolnu i ružnu ranu na mestu povrede, možda će vas plašiti to što vaše telo više neće biti ono što je bilo. Međutim, sa protokom vremena rana će polako zaceliti, crvena skrama će dobiti boju okolnog tkiva i vremenom će se i taj deo organizma vratiti u prvobitno stanje. Ako kao na filmu ubrzate ovaj proces, vidite čudesnu metamorfozu koja organizam dovodi u njegovo osnovno stanje.

Ova metamorfoza se događa jer je stanje,

oblik i ponašanje organizma strogo određeno informacijama zabeleženim u genomu, kako genetičari u poslednjih devedeset godina nazivaju ukupan skup naslednih osobina. Sačinjen od 23 hromozoma u kojima su upletene DNK spirale, genom sadrži vrlo važne informacije o svakom od nas – sve ono što nas čini sličnim jedne drugima, ali i sve finese koje nas čine toliko različitim individuama.

I mada ovim pojmom često baratamo u svakodnevnom govoru, mada se na gene pozivamo kad govorimo i o nasleđivanju i o našem temperamentu i slabostima, pa čak i o politici ili emocijama, retko pominjemo da njega zapravo ne čini ništa drugo nego

informacija. I da su milioni godina one evolucije koja daleko prethodi čoveku i sisarima uopšte razvili moćne biološke mehanizme da se ta informacija o jedinci skladišti na način koji obezbeđuje i trajnost i obnovljivost.

PRIRODNA BIROKRATIJA: No, šta je zaista ljudski genom? Najpoznatije je poređenje sa knjigom punom podataka. Može vam u takvom poređenju zvučati čudno mada vam je verovatno poznato, ali u jednom čoveku, ovakvu, sasvim identičnu genetičku knjigu sadrži svaka ćelija njegovog tela. Ova knjiga se nalazi u nukleusu, odnosno jedru svake ćelije i upravo je ona njen bazični znak raspoznavanja – ćelije koje sadrže neki drugi genom, neku drugu DNK, za organizam su

stranci i samim tim neprijatelji.

Teško da osim genoma postoji druga osnova kojom se može definisati jedan organizam. Čelije koje sadrže isti genetski zapis u svom jedru mu pripadaju. Ostale ne. Bilo da su ćelije parazita, virusa ili pak ćelije samog organizma koje su ga izdale. Jer ćelije se i raspoznaju svojim genomom, odnosno proteinima koje genom u krajnjem ishodu sintetiše.

Prirodna birokratija je tu zaista nemilosrdna – organizam će svaku ćeliju koja ne može da dokaže da je deo zajednice trenutno uništiti. Ozbiljniji propusti u takvom surovom genetičkom legitimisanju su zapravo fatalni i u najčešćem broju slučajeva su poznati kao rak. Kad domaće ćelije sa nekom tuđom DNK, uz efikasnu mimikriju prevare imuni sistem, one nastavljaju da žive, ali neki drugi život. Organizam stoga umire.

No, šta sadrži ta genetička knjiga koju u sebi ima svaka ćelija? Sledeći analogiju, možemo reći da je ona podeljena na 23 poglavlja, koliko u genomu ima hromozoma. Pored njih tu su i razni apendiksi, epilozi, prolozi i tome slični knjiški dodaci, koje bi molekularni biolozi nazvali nehromozomskom, odnosno mitohondrijalnom DNK.

U ovim, ali pre svega u hromozomskim poglavljima upletena je DNK zavojnica. Ovaj divovski molekul, dug više metara, spleten je tako gusto da staje u mikronske razmere. On se sastoji od raznih nizova i nizova stalno ista četiri organska jedinjenja (adenin, citozin, guanin i timin). Njih genetičari nazivaju nukleotidima, odnosno baznim parovima i obeležavaju ih slovima A, T, C i G.

Bazni parovi i jesu slova u genetičkoj knjiži. Oni imaju takve hemijske karakteristike da uvek stoje upareni (A naspram T, a C naspram G), što omogućuje da se informacija koju nose prepíše sa relativnom lakoćom. Kao što je uvek reč sa slovima, njihovi nizovi čine reči, a reči u DNK zavojnici su – geni.

Ako prebrojimo koliko ih ima, vidimo da je genetička knjiga izuzetno bogata informacijom. U hromozomima se nalazi između 48 i 220 miliona baznih parova, što znači da svako poglavlje knjige sadrži toliko slova, odnosno da se u celoj knjizi nalazi više od 5,2 miliona slova.

MEHANIZAM ŽIVOTA: Stvar je, naravno, znatno komplikovanija. Treba spomenuti da nisu sva slova u DNK zavojnici relevantna informacija – ne samo da su tu markeri koji pokazuju gde gen počinje, gde završava, već postoje zone koje ne znače ništa, što se inače naziva paradoksom C vrednosti.

No, ono što je bitno u svakom od gena jesu trojke baznih slova kao što su AAC, CUA, CAA, CGC i slično, koje se često nazivaju kodoni. U suštini, svaki od kodona simbolizuje jednu od 22 amino-kiseline koje se “koriste” u ljudskom organizmu. Nesumnjivo da se sećate kako nizovi amino-kiselina čine proteine koji su osnovni građivni blokovi u telu i glavni učesnici u svim procesima. To znači da informacije, odnosno redosled kojim su u jednom genu složeni kodoni, govori kako će u proteinu biti složene amino-kiseline, odnosno koji će to protein biti. Sva u svemu, jedan gen nije ništa drugo nego bukvalan zapis strukture proteina. Ali njegov trajan prepis.

Jer, upravo sada, dok mozgate nad kodonima i C vrednosti genoma, bilioni crvenih krvnih zrnaca struje uzduž i popreko vašeg tela – kosmos organizma u neprekidnom je kretanju. Uporedo sa drugim milijardama ćelija, enzima i raznovrsnih ćelijskih tela, crvena krvna zrnca bez prekida kruže kako bi u svaki kutak organizma isporučila kiseonik koristeći hemoglobin, protein koji inače čini 97 odsto suve materije u ovim ćelijama.

I sve su to procesi koji u jednom telu godinama funkcionišu uvek na isti način. Ako zamislimo ekstremno slučaj, da na primer ispumpate svu krv iz tela i na tren iz njih odstranite sav hemoglobin, ove ćelije će i dalje nastaviti da izvršavaju svoj zadatak – ako požive dovoljno, sa lakoćom će ponovo stvoriti sav neophodni hemoglobin. Jednako kao što je to moguće za svaki drugi proteinski lanac koji se u telu stvara i koristi. I koji nas čini onim što jesmo.

Kao što smo videli, upravo je njihov sastav precizno zabeležen genetskim kodom unutar ćelije. Ako pridemo bliže, videćemo kako se unutar nukleusa, odnosno jedra ovih ćelija svako malo odvija zapanjujući proces čitanja genetske informacije. U komplikovanoj proceduri, DNK zavojnica se raspliće i ispravlja, potom na određenom mestu razna ćelijska tela zaposedaju položaj za čitanje, nakon čega jedno od njih, kao da otvara rajsferšlus, razdvaja dvostruku zavojnicu na dva dela.

Tada se pokreće glavna mašina – takozvana RNK polimeraza. Usisavajući okolni RNK materijal, ona na svako slovo u razdvojenom DNK lancu, lepi odgovarajuće bazne parove,

1665.

Robert Huk, svestrani engleski naučnik i arhitekta, objavio je 1665. *Mikrografiju*, knjigu sa opisima mikroskopskih i teleskopskih posmatranja. Za svoja proučavanja koristio je ručno izrađen mikroskop napravljen od kože i zlata. Huk je opisujući biološke organizme skovao termin ćelija po uzoru na mogašku ćeliju.

1866.

Austrijski naučnik i sveštenik Gregor Mendel, otac moderne genetike, sredinom XIX veka bavio se kultivacijom i ispitivanjem sorti graška, da bi svoja saznanja o procesu nasleđivanja od predaka 1866. pretočio u ono što danas znamo kao Mendelove zakone o nasleđivanju.

1869.

Švajcarski lekar i biolog Fridrih Mišer uspeo je da 1869. identifikuje nukleinsku kiselinu u gnojju koji se zadržavao u hirurškim gazama. Međutim, ni značaj DNK, koji je ubrzo izolovao iz sperme lososa, još nije bio prepoznat, a njegov rad o ovim otkrićima objavljen 1871. nije smatran mnogo značajnim sve do XX veka.

GENETIČKE ŠIFRE: DNK otisak; trojke baznih parova i amino-kiseline

	U	C	A	G	
U	UUU } Phe UUC } UUA } Leu UUG }	UCU } UCC } Ser UCA } UCG }	UAU } Tyr UAC } UAA Stop UAG Stop	UGU } Cys UGC } UGA Stop UGG Trp	U C A G
C	CUU } CUC } Leu CUA } CUG }	CCU } CCC } Pro CCA } CCG }	CAU } His CAC } CAA } Gln CAG }	CGU } CGC } Arg CGA } CGG }	U C A G
A	AUU } AUC } Ile AUA } AUG Met	ACU } ACC } Thr ACA } ACG }	AAU } Asn AAC } AAA } Lys AAG }	AGU } Ser AGC } AGA } Arg AGG }	U C A G

kao da će formirati novu dvostruku zavojnicu, ali je jedan lanac DNK, a drugi RNK. I tako, korak po korak, polimeraza se kreće duž gena i proizvodi jednostruki RNK lanac. Kad se čitanje završi, odnosno dođe do markera, DNK se ponovo spaja, a polimeraza izvlači dobijeni RNK lanac i iznosi ga daleko, izvan ćelijskog jedra.

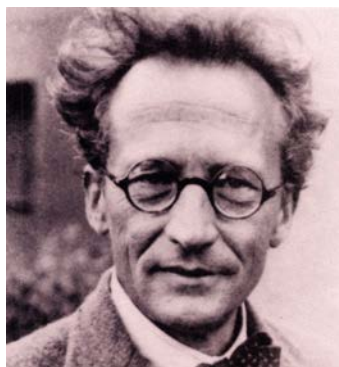
Ovde, u spoljnom svetu, deluju neke druge ćelijske mašine – tu je takozvani ribozom, fabrika proteina. Kad u njega stigne RNK lanac, on lagano, kodon po kodon, slaže amino-kiseline i gradi protein. Na osnovu jednog RNK prepisa, ribozom može da napravi ogroman broj istovetnih proteina. To, na primer, može biti hemoglobin, ali i bilo koji drugi proteinski lanac.

Zapanjujuća preciznost, uigranost i ponovljivost ovog procesa opisana je mehanizmom koji je Frensis Krik, uz Votsona jedan od pronalazača strukture DNK zavojnice, godine 1958. nazvao centralnom dogom molekularne biologije – transkripcija iz DNK u RNK, translacija RNK i sinteza proteina iz RNK, koja je poštar u proceduri čitanja.

Krik se kasnije tokom života odrekao naziva “dogma” zbog nenaučnosti pojma i bio je sklon da je preimenuje u centralnu hipotezu, ali je sa današnjeg stanovišta to ispalo sasvim svejedno. Ako celu stvar pogledate elektronskim mikroskopom, videćete kako čarolija unutrašnjeg života ćelije sledi ovaj mehanizam – čudnovate objekte, polimeraze, enzime i ribosome kako uporno čitaju DNK, prepisuju RNK i sintetišu proteine.

VRILI GENSKI SVET: U međuvremenu, desilo se nešto neviđeno u dosadašnjem toku

1944.

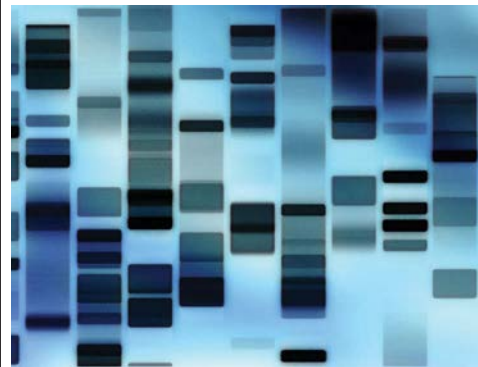
Austrijski fizičar i biolog Edvin Šredinger izdao je 1944. knjigu *Šta je život?* u kojoj se sugerise da u živim organizmima postoje kompleksni molekuli sa genetskim kodom. Iako se već uveliko znalo za DNK, njena uloga u reprodukciji u vreme izdavanja Šredingerove knjige nije bila poznata.

1953.

Ljudski genetički materijal se nalazi u svakoj ćeliji, upakovan u 23 para hromozoma koje čine dva zamotana DNK molekula. Strukturu njihove dvostruke zavojnice otkrili su 1953. Džejms Votson i Frensis Krik i opisali u vrlo kratkom članku *Molekulska struktura nukleinskih kiselina*, objavljenom u časopisu “Nature”.

1984.

Britanac Alek Džefris, otac DNK forenzike, 1984. otkrio je način da se pronađu razlike između genetičkog materijala dve osobe. Upoređujući rendgenske snimke DNK profila svog tehničara i njegovih roditelja, on je primetio da se mogu jasno uočiti razlike i sličnosti njihovog genetičkog materijala.

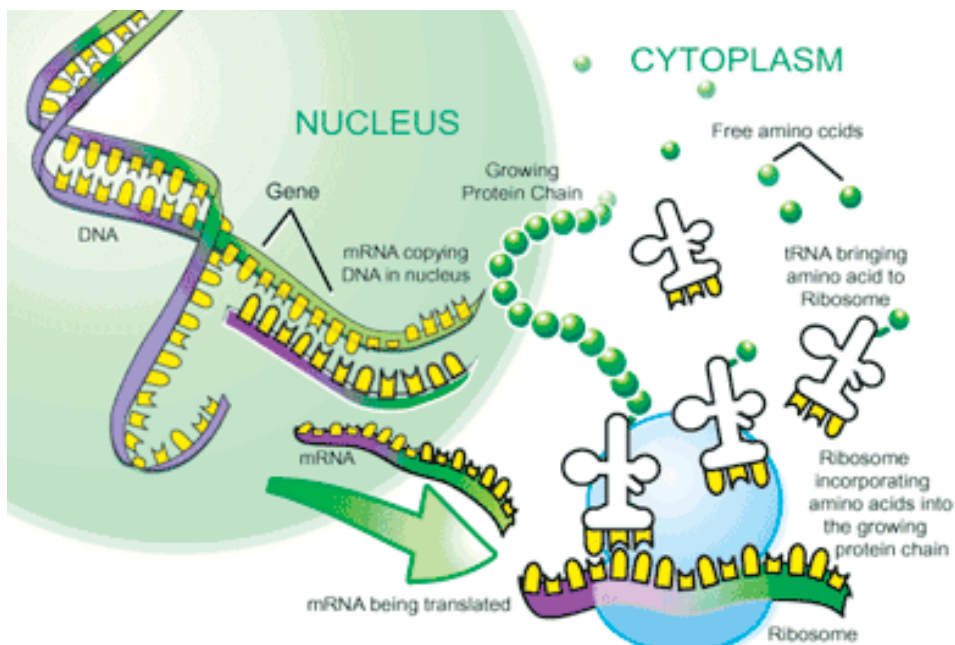
evolucije. Naime, čovek je osim da objasni ceo proces, ovladao i sposobnošću da iz DNK čita informaciju koju je pre njega mogla samo polimeraza. I nakon dekodiranja celog genoma, to je počeo da čini sa priličnom лакоćom poslednjih godina.

Naime, laboratorije za sekvenciranje genoma se sve učestalije otvaraju i formiraju jedno novo tržište informacija, a Komercijalne kompanije kao što je, na primer, *Complete genomics* iz Kalifornije, sve su bliže konačnoj genetskoj revoluciji – mogućnosti da se svakom od ljudi na planeti pročita potpun zapis informacija zabeleženih u genomu.

U ovakvim laboratorijama tvrde da će zahvaljujući novim tehnološkim prodorima moći godišnje da pročitaju celokupni genom 100.000 osoba. Ako bi se dostigla ta brzina, samo 1000 laboratorija širom sveta bi bilo dovoljno da godišnje dekodira genetsku ličnu kartu čak sto miliona ljudi. Sudeći prema podacima Biroa za statistiku stanovništva, u svetu se godišnje sada izda manje pravih ličnih karata ili bilo kakvih drugih dokumenata za identifikaciju.

Ova najava zvuči optimistično budući da laboratorije trenutno godišnje mogu da sekvenciraju samo 1000 različitih ljudskih genoma. No, budući da je prvi ljudski genom dešifrovan pre samo devet godina, nakon poduhvata koji je ujedinio na hiljade genetičara i trajao više decenija, toliko dosadašnje ubrzanje tehnologije dešifrovanja genoma zaista nagoveštava da bi se uskoro moglo očekivati da svaki čovek i na papiru dobije svoju genetsku knjigu.

Sa takvim nivoom razvoja genetske

ČITANJE DNK: Kako od gena nastaje proteinski lanac

tehnologije, moguće je zamisliti svet u kome svaka osoba za vrlo kratko vreme može da dobije celokupnu informaciju o svom organizmu – šta je zaista zapisano u genima, koje nasledne bolesti, sklonosti, mane, prednosti i sve ono što čini jednu jedinku. To je više nego dragoceno za lečenje praktično svih bolesti.

Takođe, to bi značilo da bi roditelji svakog novorođenčeta mogli da saznaju šta njihovo dete zaista čeka u životu. Međutim, ova informacija, osim što bi olakšala bilo koju vrstu medicinske prevencije, pojedincima čiji genom ne obećava previše, mogla bi da bude velika stigma do kraja života.

Ako nam dosadašnja ljudska istorija išta pokazuje, to je da se ne može očekivati da

društvena zajednica bude blagonaklona prema osobama čiji genom nagoveštava da će se teško razboleti ili imati mentalne poremećaje. U svetu gde je kompletna informacija o nečijem telu dostupna, nije isključeno da dođe do stigmatizacije, odbacivanja osoba samo zato što su krišom njihovu žvaku, opušak ili vlas kose odneli u genetsku laboratoriju na ispitivanje.

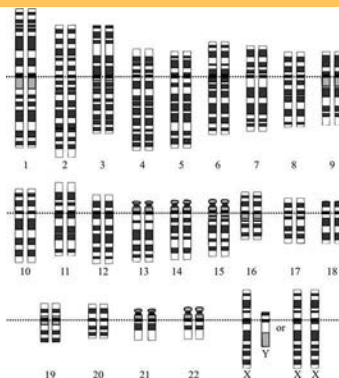
Još gore, analiza genoma fetusa bi mogla da dovede do mnogo većeg broja abortusa. Izbirljivi roditelji bi, znajući šta čeka njihov porod, mogli češće da se odluče da ga usmrte i okušaju sreću ponovo. Ili da ga, ako nađu stručnjake spremne za to, za nijansu poprave. Ni genetička knjiga nije imuna na naknadne redakcije.

1996.

Prvi sisar kloniran je 1996. godine na institutu Roslin u Škotskoj, kad je posle niza pokušaja iz genetskog materijala šestogodišnje ovce nastala jedna od najpoznatijih životinja na svetu – Doli. Ova čuvena ovca usmrćena je 2003. godine pošto je болоvala od artritisa, oboljenja pluća i drugih teških bolesti.

2003.

Krajem osamdesetih istraživači širom sveta započeli su rad na Projektu genom. Ljudski genom uključuje 22 para autozoma i dva polna hromozoma X i Y. Čitanje genoma jednog čoveka, koji je jedinstven, uključuje sekvenciranje najrazličitijih višestrukih varijacija svakog gena. To je prvi put učinjeno 2003. godine.

2012.

Genom ljudskog fetusa starog 18 nedelja dešifrovan je 2012. pomoću DNK roditelja. Delovi DNK fetusa iz majčine krvi, u kojoj ona slobodno pluta tokom trudnoće, spojeni su sa DNK oba roditelja.

Dobijen je obrazac na osnovu koga je izgrađena cela mapa genoma fetusa čija je tačnost procenjena na 98 odsto.

Izvod iz matične knjige

Piše: MARIJA VIDIĆ

PAMĆENJE: NPAS4

Neuronaučnici sa MIT-a smatraju da formiranjem nove memorije upravlja “master gen” nazvan NPAS4. On je okidač kompleksne reakcije čiji je ishod pamćenje. Ukoliko se ovaj gen ukloni manipulacijom DNK, onemogućuje se i pamćenje. Eksperiment koji je ovo potvrdio izvođen je na miševima koji su dobijali elektrošok svaki put kada bi pokušali da uđu u određenu kućicu. Miševi su brzo učili – posle par elektrošokova zaledili bi se od straha kada naiđu na ovu kućicu. Ali, miševi bez NPAS4 nisu mogli da zapamte pretnju elektrošokom i iznova i iznova bi ulazili u kućicu.

GOVOR: FOXP2, SRGAP2

Mogućnost govora, svoju specifičnost, čovek duguje između ostalog genu pod nazivom FOXP2. Tokom 1990, naučnici su počeli da proučavaju porodicu u kojoj u tri generacije polovina članova ima poteškoće u govoru, ali i neke druge probleme kao što je niži koeficijent inteligencije. Više od 10 godina kasnije u štampi je objavljen izveštaj grupe naučnika koji su tvrdili da su otkrili koji je tačno gen kod pripadnika ove porodice mutiran, navodeći da je reč o genu za govor i gramatiku, koji ostala bića nemaju. Kasnije je precizirano da je reč o mutaciji na genu FOXP2 koja je prisutna kod pojedinih članova ove porodice, a vrlo retka u opštoj populaciji. Ovaj gen je inače izuzetno važan za razvoj mozga još tokom embrionalnog razvoja, ali definitivno nije ono što odvaja rečitog čoveka od majmuna.

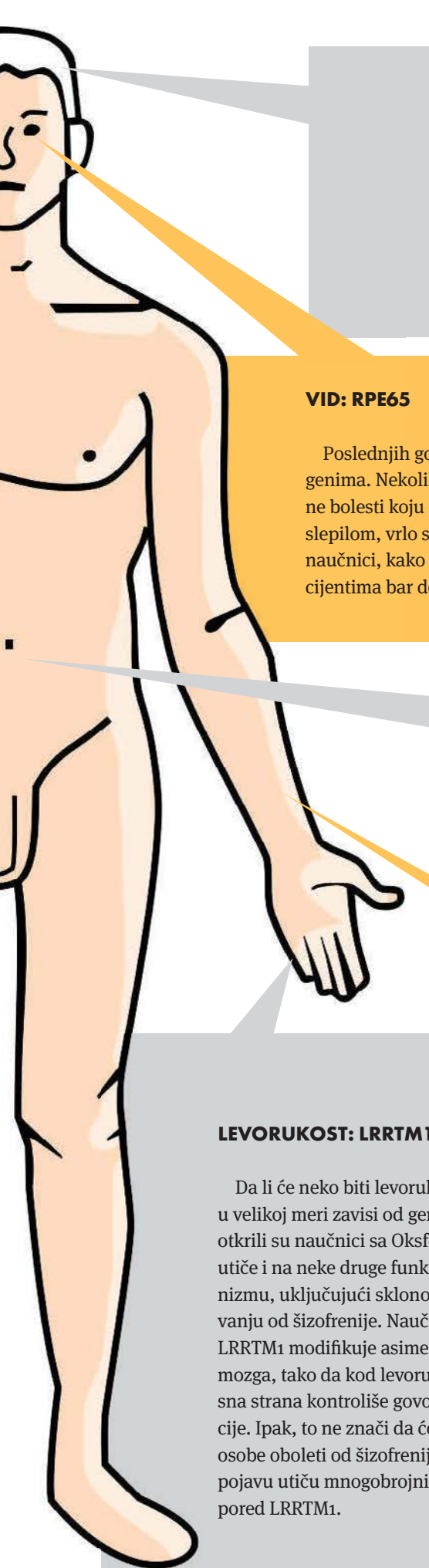
Nedavno je otkriveno i da je duplirani gen SRGAP2, koji su imali hominidi pre oko 2,5 miliona godina, pomogao moždanim ćelijama da prave više veza zbog čega je mozak postao složeniji, a omogućio je i razvoj govora. Profesor Frank Poleks, sa Istraživačkog instituta Skrips u Kaliforniji, tvrdi da je SRGAP2 “bio jedan od oko 230 gena koji su se kod ljudi udvojili nakon njihovog odvajanja od majmuna”.

RAD SRCA: DPP6

Naučnici iz Amsterdamskog medicinskog centra otkrili su gen DPP6 koji se smatra odgovornim za iznenađan prekid rada srca kod mladih ljudi. Konkretno, holandski naučnici su proučavali vrlo redak i za sada neobjašnjen poremećaj srčanog ritma koji se zove idiopatska fibrilacija ventrikula. Mlade osobe sklone tom poremećaju povremeno imaju iznenađne brze kontrakcije srčanog mišića. Ove kontrakcije blokiraju uobičajenu funkciju srca, što može da izazove srčani udar i smrt. Reč je o naslednom poremećaju povezanom sa promenama na genu DPP6. Četvrtina osoba koje boluju od idiopatske fibrilacije ventrikula umre pre navršanih 50 godina. Identifikacija gena kod osobe omogućava da se problem ukloni implantacijom elektronskog defibrilatora, koji automatski zaustavlja ventrikularne kontrakcije.

PLODNOŠT: DPY19L2

Krivac za jednu vrstu neplodnosti kod muškarca je gen DPY19L2 pod čijim se uticajem proizvode spermatozoidi sa okruglom glavom, objavljeno je u američkom časopisu “Journal of Human Genetics”. Zbog svog defektnog oblika, ovakvi spermatozoidi nisu u stanju da oplode jajnu ćeliju. Novo otkriće ne samo što otvara neke nove mogućnosti u lečenju steriliteta, već bi moglo da rezultira i razvojem nehormonskih kontraceptivnih sredstava namenjenih muškarcima.

ĆELAVOST: APCDD1

U studiji objavljenoj u časopisu "Nature", naučnici tvrde da je gen APCDD1 kriv za hipotrihozu, ograničeni rast dlaka i redak oblik gubitka kose. Ovo nije uobičajen oblik ćelavosti kod muškarca, već se javlja još u detinjstvu i razvija se tokom života. Vlasi postaju sve tanje i s vremenom sve više liče na paperje. Kod ljudi sa ovim problemom identifikovane su promene na APCDD1, što bi moglo da pomogne u usavršavanju ne samo leka protiv ćelavosti kod muškaraca već i u uklanjanju neželjenih malja kod žena.

VID: RPE65

Poslednjih godina u oftalmologiji je došlo do velikog napretka zahvaljujući takozvanoj terapiji genima. Nekoliko pacijenata, na primer, izlečeno je od Lajberove kongenitalne amauroze, nasledne bolesti koju izaziva defekt u kodiranju proteina potrebnog za vid. Ova retka bolest se ispoljava slepilom, vrlo slabim vidom, "izmaglicom" pred očima i drugim problemima sa vidom. Američki naučnici, kako je objavljeno u žurnalu "Science Translational Medicine", uspeali su da ovakvim pacijentima bar delimično povrate vid tako što su im u oko ubrizgali virus koji nosi gen RPE65.

KRONOVA BOLEST: IL23R

Izazivač Kronove bolesti, hronične upale creva, jeste gen IL23R, otkrila je grupa američkih i kanadskih istraživača koja je o ovome objavila rad u časopisu "Science". Oni su zaključili da je većina mutacija tog gena usko povezana sa pojavom Kronove bolesti tako što su analizirali i uporedili DNK materijal 547 obolelih i 548 zdravih osoba. Ovo otkriće moglo bi da pomogne u pronalaženju novih lekova protiv Kronove bolesti, čiji su najčešći simptomi grčevi u stomaku i veoma dugotrajna dijareja.

LEVORUKOST: LRRTM1

Da li će neko biti levoruk ili desnoruk, u velikoj meri zavisi od gena LRRTM1, otkrili su naučnici sa Oksforda. Isti gen utiče i na neke druge funkcije u organizmu, uključujući sklonost ka obolevanju od šizofrenije. Naučnici tvrde da LRRTM1 modifikuje asimetriju ljudskog mozga, tako da kod levorukih osoba desna strana kontroliše govor, a leva emocije. Ipak, to ne znači da će levoruke osobe oboleti od šizofrenije, jer na njenu pojavu utiču mnogobrojni drugi faktori pored LRRTM1.

VISOK PRITISAK: STK39

Analizirajući DNK kod 542 Amiša, pripadnika genetski homogene grupe u Severnoj Americi koji potiču od male grupe Evropljana pristiglih pre 14 generacija u Sjedinjene Američke Države, grupa naučnika sa Univerziteta u Merilendu otkrila je da mutacija gena STK39 izaziva povišen krvni pritisak. Kako su objasnili, gen STK39 povezan je sa proteinom koji ima ulogu u bubrežnom mehanizmu za regulisanje količine elektrolitičkog minerala sodijuma u organizmu. Oni su, međutim, istakli da treba nastaviti istraživanja, jer je hipertenzija veoma kompleksno oboljenje u čijem nastanku učestvuju i mnogi drugi genetski faktori, kao i životna sredina i način života. Oni očekuju da bi ovo otkriće moglo da otvori put razvoju delotvornijih terapija za ljude koji pate od visokog pritiska.

Boja našeg gena

Mada reč gen najčešće vezujemo za poreklo, genetika najbolje pokazuje kako priroda prepoznaje samo individue, dok iz biološkog ugla narodi, nacije, etničke zajednice, pa i rase, zapravo – ne postoje

Ako upitate molekularnog biologa da li može da napravi genetsku ličnu kartu Srba, Hrvata ili Mongola, verovatno će samo zavrteti glavom i pogledati vas sa izvesnim sažaljenjem. Naime, mada se u genomu svakog od nas mogu naći jasne veze sa teritorijom na kojoj živimo i teritorijama na kojima su živeli naši preci, najjednostavnije rečeno, u ukupnom zbiru genoma svih Srba ili svih Hrvata neće se dobiti ništa zaista specifično.

Genetska razlika između nacija se neće primetiti u odnosu na individualnu varijabilnost.

Mada reč gen najčešće vezujemo za poreklo, genetika najbolje pokazuje kako priroda prepoznaje samo individue, dok narodi, nacije, etničke zajednice, pa i rase, zapravo – ne postoje.

Ako prestanemo da razmišljamo isključivo socijalno i posmatramo ljude kao biološke jedinke, videćemo da to, u stvari, i nije čudno. Ljudi raznih etničkih zajednica imaju iste krvne grupe, boluju od istih bolesti i fizički su zapravo gotovo identični. Većina stručnjaka, prema jednom istraživanju oko 86 odsto njih, smatra da su rasne razlike pre svega socijalne – u kulturi i tradiciji, u geografskim i drugim uslovima života, u društvenom uređenju i bogatstvu.

No, pokušaji da se ljudi nekako klasifikuju na rasne grupe potiču iz XVIII veka. Isprva se pogrešno mislilo da je neko pametniji ako ima veću lobanju. Tokom XIX veka, mnogi naučnici su proučavali lobanju nemačkog filozofa Imanuela Kanta (1724–1804), jednog od najznačajnijih mislilaca svih vremena. To je dovelo do razvoja frenologije, nauke o ljudskim lobanjama, koja se bavila njihovim oblikom i veličinom.

Prema lobanji, ljudi su razvrstavani u određenu rasu, što se utvrđivalo takozvanim kranimetrijskim merenjima kroz čitav niz numeričkih faktora (na primer, kranijalni indeks je odnos visine i dužine glave).

Frenologija, kao i eugenika, postaju vrlo popularne krajem XIX veka, ali svoj zenit dočekuju tek u nacističkoj Nemačkoj. Na bazi ovakvih istraživanja, nacisti u Nirnbergu 1935. donose neslavne zakone o rasama – zakon o državljanima Rajha, zakon o zaštiti genetskog zdravlja i zakon o zaštiti nemačke krvi i časti. Zabranjuju se brakovi među ljudima različitih rasa, a kao neizbežna posledica tog mehanizma krvi i tla niču koncentracioni logori, kao konačno ishodište za sve one koji nemaju dobre rasne osobine.

Monstruoznost nacističkih eugeničara će tokom dvadesetog veka

opteretiti sva istraživanja i debate na temu rase. Mada se ideja o nepostojanju rase može smatrati i dogmom, sve intenzivniji razvoj genetike krajem XX veka ipak nedvosmisleno potvrđuje da je zaista tako. I da rase ne postoje.

No, uprkos tome, sasvim je očigledno da narodi koji su generacijama živeli blizu ekvatora ipak imaju tamniju put od populacija sa severnih geografskih širina. U istraživanju iz 2002. godine pokazano je da se 90 odsto rasnih razlika odnosi samo na boju kože.

Zašto su ljudi u svemu drugom isti, a boja im se razlikuje? Odgovor daje genetika, a nova istraživanja pokazuju da je za to odgovoran vitamin D. Ovaj vitamin se više proizvodi kod ljudi svetlije boje i povezan je sa prisustvom melanina, pigmenta koji inače određuje boju kože.

U jednom istraživanju pre nekoliko godina je otkriveno da bi za boju kože mogao biti odgovorna gen označen kao SLC24A5, pošto je kod 98,7 odsto belaca otkriveno prisustvo genskog alela treonin-111, a kod 93 odsto naroda vanevropskog porekla prisustvo alela alanin-111.

Mada ima raznih tumačenja, naučnici smatraju da je aktivnost ovog “gena za boju kože” određena samo spoljnim uticajem, a da su genetske predispozicije iste. To se stručno zove “jak selektivni pritisak pri konvergentnoj adaptaciji”, a znači da kad bi porodica belaca dovoljno generacija živela pod afričkim suncem, njihovi genski aleli bi se promenili, a boja kože bi takođe postala tamna. S druge strane, porodica crnaca u Norveškoj bi pobeležila. I uz to, imala bi veću količinu vitamina D.

To nikako ne znači da genom ne sadrži informacije o precima, imali aktiviran gen SLC24A5 ili ne. Ako ostavite bris u obližnjoj genetskoj laboratoriji, možete sa lakoćom i to po povoljnoj ceni da otkrijete da li među svojim precima imate Mongola, Avganistanaca ili Španaca. No, to ne govori mnogo o tome ko su ostali vaši preci. I ko su preci ljudi koji se osećaju kao pripadnici vaše nacije. I koliko su u sebi imali vitamina D.

Kada za neki skup ljudi nađemo da imaju više zajedničkih crta ispostavlja se da su to iste one koje ćemo naći za bilo koji drugi skup ljudi. A to znači da među skupovima i nema razlike. Jer, jedino što je sigurno za bilo koji veći podskup ljudi, za bilo koju grupu ili etnos jeste da su svi – *homo sapiens*.

S. BUBNJEVIĆ

Između mašte i nemaštine

Evo "nove" ideje: saobraćaj u Pariskoj/Tadeuša Koščuška valja spustiti pod zemlju, pešacima i turistima što pristaju na Pristaništu, a retko maknu dalje od Trga Republike omogućiti nesmetan prolaz od Knez Mihailove do Kalemegdana.

Godine 1989. tadašnji gradonačelnik Aleksandar Bakočević svečano je otvorio prvi deo preuređene Knez Mihailove ulice, obnarodovan je i projekat za dalje: prokopavanje tunela od Pariske do Tadeuša Koščuška kako bi se ostvarila pešačka veza do Kalemegdana. Bilo je to još vreme velikog entuzijazma i poleta. Nije bilo malo arhitekata što su predlagali mnogo veći tunel: od Karađorđeve do Dušanove kako bi se kompletan saobraćaj u tom delu grada spustio pod zemlju,

www.vreme.com
pošaljite svoj
komentar Vremenu

a Beograd, makar na ušću Save u Dunav, spustio na reke.

Dalje se događalo ono čega se svi sećamo, a radije ne bismo.

Devedesetih godina, preciznije – 1994, za vaktu Nebojše Čovića, ova ideja je podgrejana. Nije ni čudo: arhitekta su crtale, novine objavljivale vizije, dok nekom nije palo na pamet da sve to nazove: Beograd između mašte i nemaštine. Nemaštine još nije bilo, a to što su pare odlazile na neku drugu stranu – takođe je neka druga priča. Iz tog vremena je i projekt luksuznog hotela u Rajićevoj ulici (zbog toga je okretnica trolejbusa premeštena na Studentski trg), ograđeno gradilište, iskopana rupa za temelje i – ništa. Ne baš sasvim: za Samit nesvrstanih 1989. napravljen je hotel Slavija *de lux*, ali rupa u Rajićevoj do dana današnjeg stoji, eto i dalje trolejbusa na Studentskom trgu, eto pešaka što se šunaju između parkiranih automobila i udubljenja na kolovozu od kojih svaka malo jača kiša napravi bazen.

Evo nas u izornoj 2012. godini. Kandidat za gradonačelnika, sada već opet gradonačelnik Dragan Đilas, predložio je nekoliko stvari: rešenje saobraćaja na Slaviji, srednji prsten u Beogradu... Na krilima mosta preko Ade (najvažniji deo pomenutog prstena) predložio je i ono odavno predloženo: uklanjanje železničkih šina (ili makar spuštanje pod zemlju) što najstariji deo grada odvajaju od reka, prsten što će pešake od Kalemegdana voditi do Save... I, naravno, tunel

od Pariske do Tadeuša Koščuška.

Mika Dajmak

Šta je s konjem

"Tri keca i sedam dasaka..."

VREME 1120

Vaš citat: "Sjahivače Kurta da uzjaše Murta, a da nećemo znati ko nas je jahao."

Znamo ko nas je sve jahao! I Kurta i Murta, pa zajedno, ali sada je nastao veliki problem što nema ko da im javi DA JE KONJ CRKAO, a oni još bi da jašu.

Radoslav Vučević

Kada je bila Platonova Gozba

"Poglaviti majstori svakog krkanluka"

VREME 1120

Znam da je greška slučajna, i da to znate, ali molim vas da objavite ispravku u sledećem broju – od Platonove Gozbe do danas je prošlo malo više nego dva i po veka. Hvala.

Andrea Milosavljević

Gde je šta

"Putem rimskih careva i vina"

VREME 1117

Sa dužnim poštovanjem, ali Sremska Mitrovica se ne nalazi na obali Dunava nego na obali Save. Bermet se pravi u Karlovcima, Irigu i Banoštoru.

Goran Mihajlović, Sremska Mitrovica

VREME.com

„na izvol' te" su svi tekstovi
od marta 2001 do 2012
arhiva od sad dostupna svima!

>> prodaja&pretplata

ŠAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2012 (br. 334–1103)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do februara 2012. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Trg Republike 5, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

► dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ► telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ► e-mailom na prodaja@vreme.com

Zavisnik

Pušio sam i travu i šit; zaboga, živim dvadeset godina u Amsterdamu, ali nikada nisu uspjeli da me najozbiljnije impresioniraju. Što se alkohola tiče, znao sam kako imam potencijala da postanem zavisnik; možda zato nikad nisam postao. Međutim, deset godina pokušavanja da se skinem s "običnih" cigareta bilo je više nego upečatljivo iskustvo patološke zavisnosti.

Dakle, krenimo niz tobogan. Imam, više nego intenzivno, dvadeset osam godina dugo iskustvo teške pušačke zavisnosti. Nije uopšte cigareta problem, nego utopijski san koji pretihodi njenom uzimanju – da će biti bolje (ili makar lakše, doći će rasterećenje) kada joj prinesete plamen. A, u stvari, kad

to učinite, sve ono što nestaje, spaljuje se i zaboravlja do sledeće cigarete jeste sam utopijski san da će biti bolje. Prvih dvadesetak godina sam pušio tek pripremajući se za pravu zavisnost. Ona je strpljivo čekala. Tek u Holandiji nastupilo je njenih pet minuta koji su postali večnost. Finansijsko-zdravstveno-psihološki bilans pušačkog udisanja bio je katastrofalan. Kondiciju sam, uprkos silnom plivanju i bicikletanju, nesrazmjerno unazadio, rizike svih pušačkih oboljenja kao da sam prizivao. Enormnu količinu vremena poklonio sam samom božanskom činu pušenja.

Kada god zapalite vi zastajete, pravi neku vrstu pauze ili polupauze u ostalom postojanju.

Kada mi se pripušim, u trenutku zaboravljam muku i gađenje nad vlastitim problemom od sinoć ili od pre

dva sata (kako ostaviti/smanjiti pušenje). Krivica i gađenje koji se zatim vraćaju odlična su sredstva koja vam pomažu da još dublje potonete u problem, da ga u stvari tek time potvrdite kao zavisnost. Ako ste pravi, pravi zavisnik, postajete detinje bespomoćni. Problem pušenja je, i pored imidža odraslosti, nalik detinjem. Detinja je bespomoćnost u trenutnom zaboravu problema i isto tako trenutnoj obnovi utopijskog sna. Bespomoćnost je pravi opis zavisnosti (deteta od majke; odraslog od objekta zavisnosti). Oscilovanje između gađenja i žudnje vodi nas u sadomazohističku začaranost i u hrišćanski koncept krivice, koji sam uvek smatrao najneefikasnijim motivom promene koji je civilizacija do sada ustrojila.

Kći me je preklinjala da ostavim cigarete. Zaspivao sam i budio se s cigaretom u ustima. Noću, kada bih oko četiri ujutro ostao bez cigareta, skakao bih na bicikl vozeći kroz amsterdamsku noć, obilazeći benzinske pumpe, čekajući tokom vožnje da se neka od njih otvori. Kad sam pričao o tome svom poznaniku, on mi se poverio da je noću nekoliko puta išao i

skupljao po trotoaru čikove da bi smotao cigaretu.

Iskustvo kancera kroz koje sam pre petnaestak godina prošao – i deset godina prolazio kroz regularne kontrole, a one su svaki put podsećale na izlazak pred božji sud – sve to nije bilo dovoljno da bi prestao s uvlačenjem cigaretnog dima u sebe i onda pratio njegove krivudave, čarobne, zagonetne putanje. Rekao sam sebi: da vidim hoću li ću preživeti kancer, pa ću onda definitivno da se pozabavim odlukom da li da prestanem da pušim. Bio sam uveren da ću pre umreti nego biti u stanju da ih ostavim.

Cigarete. Ostaviti njih, to je kao ostaviti neku osobu za koju si duboko vezan.

Kada sam se skidao s duvana, imao sam doslovno *cold turkey* iskustvo. Nervoza, napadi panike, agresivnost, nesnošljivost, osećaj da žudnja nikada neće prestati. Napravio sam listu rizičnih situacija kroz koje moram da prođem, neku vrstu čistilišta za agnostike, što jesam. Moj prijatelj Davor, dobar poznavalac teških zavisnosti, posmatrajući me tih dana, rekao mi je, na moje zaprepašćenje, da je ono kroz šta prolazim proporcionalno mnogo bliže skidanju s heroina nego što sanjam. Na kraju sam sebi rekao, neću zapaliti makar agonija trajala večito, makar doživotno ostao nervozan i nesnošljiv. Prve dve nedelje je bilo katastrofalno. Sledeća četiri meseca pakleno rizično, s psihološkim usponima i padovima. Nakon godinu dana počeo sam da vraćam veru u sebe i u to da zaista neću više pušiti.

Zašto sam bio strasni pušač dvadeset osam godina? Pa, zbog dima. Prvom polovinom devedesetih pušio sam četrdeset do šezdeset dnevno. Kad takvu količinu pušiš desetak godina, počnu da ti trnu prsti šake kad se budiš. Neka vrsta anestezijske. Telesne i emocionalne. Cigarete, te dve-tri pakle, bile su vrsta anestezika protiv ratova devedesetih, za mene ovde u Amsterdamu. Ritualski "sedativ". Tek godinu dana nakon ostavljanja cigareta, dugo nakon što mi se vratio osećaj ukusa hrane, desilo se nešto čudesno, počeo sam intenzivnije ne da vidim, nego da doživljavam boje, da ih jače percipiram. To mi se jako dopalo. Možete zamisliti kako osobi opsednutoj vizuelnim svetom (stripom, filmom, slikarstvom) ova vrsta neočekivanog poklona može da znači.

Od popušanih 28 godina deset sam pokušavao da se skinem s cigareta... Šta mi je na kraju pomoglo? Kad sam se sebi zakleo da ću nastaviti i dalje da budem fasciniran ritualom putovanja dima oko nas i kroz nas, ali da se nikada neću požaliti kad mi neko duva u facu pošto sam dovoljno dugo ja kontaminirao svet. Da uspostavim *balans u kosmosu*. To je kod mene nekom magijom proradilo, dalo mi snagu. Kakav je to apstraktan osećaj moći, uspostaviti balans u kosmosu. Ne verujem da bi radilo i kod drugih zavisnika.

Neću nikada napisati bestseler *Kako lako i brzo prestati s pušenjem*.

Zoran Đukanović

Foto: REUTERS

ОД ИДЕЈЕ ДО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ

Чланице АБС Електро групе више од 50 година развијају, производе и испоручују најсложенију електротехничку опрему, уводе системе аутоматизације и предлажу комплексна индустријска решења за електроенергетику, бродоградњу, као и за нафтну, гасну, металуршку и рударску индустрију.

Osigurajte sebe i
besplatan roming*!

Business SIM Travel

GOLD

Međunarodno putno osiguranje +
roaming free SIM kartica i GSM
aparat DUO na poklon.

Business SIM Travel

GREEN

Međunarodno putno osiguranje +
roaming free SIM kartica na poklon.

Business

STANDARD

Međunarodno putno osiguranje.

DELTA GENERALI
Osiguranje

Međunarodno putno osiguranje

**JEDINSTVENA
PONUDA!**

Odaberite STANDARD, GREEN ili GOLD paket putnog osiguranja i osećajte se sigurno i slobodno u više od 200 zemalja sveta. Svi naši paketi pokrivaju troškove hitne medicinske pomoći u inostranstvu, a uz GREEN ili GOLD paket obezbeđujemo i posebne usluge. Zahvaljujući SIM travel kartici koju dobijate uz GREEN i GOLD pakete nećete plaćati pozive koje primite dok ste u inostranstvu, dok će cene poziva s vašeg telefona biti niže od uobičajenih cena u romingu*.

I to nije sve! Uz GOLD paket putnog osiguranja na poklon dobijate i mobilni aparat DUO (podržava dve SIM kartice). Iskoristite ove najnovije pogodnosti jer su idealno rešenje za česta poslovna putovanja u inostranstvo. Sa Delta Generali putnim osiguranjem uvek dobijate više za svoj novac.

Kontakt centar: 0800 222 555, 011 222 0 555 | www.deltagenerali.rs

*Besplatno primanje poziva važi uz pakete Green i Gold u 110 zemalja u svetu.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec